

ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ

УЗАГАЛЬНЕННЯ

**практики розгляду
Вищою радою правосуддя
повідомлень суддів про втручання в їхню
діяльність як суддів щодо здійснення
правосуддя та інших рішень Вищої ради
правосуддя щодо вжиття заходів забезпечення
незалежності суддів та авторитету правосуддя у
2021 році**

Київ – 2022

Зміст

Вступ.....	4
I. Правові засади розгляду Вищою радою правосуддя повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя.	11
II. Загальний огляд повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя, які надійшли до Вищої ради правосуддя у 2021 році.....	17
III. Загальний огляд рішень, прийнятих Вищою радою правосуддя у 2021 році за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя.....	21
IV. Аналіз випадків втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя.....	25
4.1. Втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя з боку правоохоронних органів.....	25
4.1.1. Втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя під час виклику суддів до правоохоронних органів для допиту як свідків у кримінальних провадженнях.....	25
4.1.2. Втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя під час проведення обшуку.....	28
4.1.3. Внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактом неналежного виконання суддею службових обов'язків (стаття 367 Кримінального кодексу України тощо); тимчасовий доступ до речей і документів.....	33
4.1.4. Перевищення службових повноважень (зловживання службовими повноваженнями) працівником правоохоронного органу.....	39
4.1.5. Критика діяльності органу судової влади з боку правоохоронних органів.....	43
4.1.6. Використання спеціальних технічних засобів отримання інформації (стаття 359 Кримінального кодексу України).	45
4.1.7. Неприпустимість тиску на суд з боку прокурорів.....	49

4.1.8. Неєфективність досудового розслідування у кримінальних провадженнях за фактами втручання у професійну діяльність суддів	57
4.2. Втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя з боку народних депутатів, депутатів місцевих рад, представників органів виконавчої влади та інших осіб	58
4.3. Втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя з боку адвокатів.	71
4.4. Втручання в діяльність суддів з боку громадян та їх об'єднань, засобів масової інформації	77
4.4.1. Блокування роботи суду. Мітинги, акції біля будівлі суду.....	77
4.4.2. Висловлення погроз на адресу суддів	82
4.4.3. Знищення майна судді.....	97
4.4.4. Складення заповіту на користь судді.....	97
4.4.5. Використання, поширення персональних даних суддів та членів їх сімей.....	99
4.4.6. Надсилання грошових коштів суддям.....	104
4.4.7. Підроблення судових рішень та інших офіційних документів.....	108
4.4.8. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення.....	112
4.4.9. Звернення до суду та намагання вплинути на суд у позапроцесуальний спосіб (телефонні дзвінки, sms-повідомлення)	114
4.4.10. Публікації, неповага до суду, перешкоджання роботі суду	120
V. Аналіз реагування на прийнятті Вищою радою правосуддя рішення за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя.....	132
VI. Огляд рішень Вищої ради правосуддя щодо вжиття інших заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.....	143
Висновки.....	146

Вступ

Судові органи вирішують передані їм справи безсторонньо, на основі фактів і відповідно до закону, без будь-яких обмежень, неправомірного впливу, спонуки, тиску, погроз або втручання, прямого чи непрямого, з будь-якого боку і з будь-яких би то не було причин. Не повинно мати місця неправомірне чи несанкціоноване втручання в процес правосуддя, а судові рішення, винесені суддями, не підлягають перегляду. Цей принцип не перешкоджає здійснюваному відповідно до закону судовому перегляду чи пом'якшенню вироків, винесених судовими органами¹.

Принцип незалежності судової влади означає незалежність кожного судді при здійсненні ним функції прийняття судових рішень. У цьому процесі судді мають бути незалежними та неупередженими, а також мати можливість діяти без будь-яких обмежень, впливу, тиску, погроз, прямого чи непрямого втручання будь-яких органів влади, зокрема внутрішніх органів судової влади. Ієрархічна організація судової влади не повинна підривати незалежність суддів².

Судді як особи є вільними та зобов'язані приймати безсторонні рішення згідно з власною оцінкою фактів і знанням права, без будь-яких обмежень, впливів, спонук, примусів, загроз або втручання, прямих або непрямих, з будь-якого боку і з будь-яких причин. У процесі прийняття рішень судді є незалежними від своїх колег по суду та вищих посадових осіб. Жодна ієрархічна структура суддівства і жодна різниця у ранзі чи класі суддів ніяким чином не можуть ставати на перешкоді праву судді на вільне винесення вироку. Судді є незалежними від виконавчих і законодавчих органів держави. Судді мають юрисдикцію, пряму або шляхом перегляду, над усіма питаннями правового характеру, включаючи питання власної юрисдикції та компетенції. Жоден нормативний акт законодавчої чи виконавчої влади не може бути спробою у зворотному порядку змінити конкретні рішення суду, а також змінювати склад суду з метою впливу на прийняття ним рішень. Судді можуть колективно захищати свою незалежність. Судді завжди повинні діяти так, щоб зберігати гідність своєї посади і безсторонність та незалежність судової системи. Підпорядковуючись цьому принципу, судді мають свободу думки, слова, зібрання та утворення асоціацій³.

¹Основні принципи незалежності судових органів (схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року) (статті 2, 4). URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf

²Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки (ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 року на 1098 засіданні заступників міністрів) (пункт 22).

³Монреальська універсальна декларація щодо незалежності правосуддя (Перша світова конференція щодо незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік) (пункти 2–8).

Незалежність судових органів є передумовою забезпечення правопорядку та основною гарантією справедливого вирішення справи в суді. Отже, суддя має відстоювати та втілювати в життя принцип незалежності судових органів в його індивідуальному та колективному аспектах. Суддя повинен здійснювати свою судову функцію незалежно, виходячи виключно з оцінки фактів, відповідно до свідомого розуміння права, незалежно від стороннього впливу, спонукання, тиску, загроз чи втручання, прямого чи опосередкованого, що здійснюється з будь-якої сторони та з будь-якою метою. Суддя дотримується незалежної позиції як стосовно суспільства в цілому, так і стосовно конкретних сторін судової справи, в якій він повинен винести рішення. Суддя не тільки виключає будь-які взаємовідносини, що не відповідають посаді, чи втручання з боку органів законодавчої та виконавчої влади, але й робить це таким чином, щоб це було зрозуміло навіть сторонньому спостерігачу. У тих випадках, коли рішення у справі має бути прийняте суддею одноосібно, він діє незалежно від своїх колег по суду. Суддя відстоює та підтримує гарантії виконання суддями своїх обов'язків з метою збереження та підвищення інституціональної та оперативної відповідальності суддів. Суддя виявляє та підтримує високі стандарти поведінки суддів з метою укріплення суспільної довіри до судових органів, що має першочергове значення для підтримки незалежності судових органів⁴.

Поняття справедливого судового розгляду включає гарантії справедливого і відкритого слухання справи. Справедливість судового розгляду означає відсутність будь-якого прямого або непрямого впливу, тиску, залякування чи втручання з будь-якої сторони і з будь-яких причин. Слухання справи не є справедливим, якщо, наприклад, відповідач під час кримінального судового розгляду стикається з вираженим ворожим ставленням аудиторії або їхньою підтримкою однієї зі сторін у залі суду, що не припиняється судом, тим самим порушуючи право відповідача на захист, або піддається впливу інших проявів ворожості з аналогічними ефектами. Расистські висловлювання з боку присяжних, які не припиняються судом, або расові упередження при відборі складу присяжних є іншими прикладами, які негативно впливають на справедливість процедури⁵.

До виключних повноважень голів судів не можуть належати повноваження з прийняття адміністративних рішень, які можуть впливати на зміст судочинства. Одним із прикладів є розподіл справ, який повинен бути або випадковим, або здійснюватися на основі попередньо визначених, чітких та об'єктивних критеріїв, встановлених зборами суддів цього суду. Одного разу схвалений механізм розподілу справ не може бути об'єктом втручання. Вищі суди повинні відмовитися від практики видання директив, роз'яснень чи постанов, та, доки вони існують, вони не можуть мати обов'язкової сили для

⁴Бангалорські принципи поведінки суддів (схвалені резолюцією 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року).

⁵Загальний коментар № 32, стаття 14: Право на рівність перед судами і трибуналами і на справедливий судовий розгляд (Комітет з прав людини ООН, дев'ятого сесія, Женева, 9–27 липня 2007 року).

суддів судів нижчих інстанцій. Інакше, такі директиви, роз'яснення та постанови є втручанням в індивідуальну свободу суддів. Окрім цього, рішення-зразки вищих судів та рішення, спеціально означені цими судами як прецеденти, повинні мати статус рекомендацій та не бути обов'язковими для застосування суддями судів нижчих інстанцій у інших справах. Вони не можуть бути використані для обмеження свободи суддів нижчих інстанцій у процесі прийняття ними рішень, а також для притягнення їх до відповідальності. Єдність тлумачення законів повинна заохочуватися шляхом вивчення судової практики, яка, при цьому, також не повинна мати обов'язкової сили⁶.

Судді повинні приймати свої рішення цілком незалежно і мати змогу діяти без обмежень, без неправомочного впливу, підбурення, тиску, погроз, неправомочного прямого чи непрямого втручання, незалежно із чийого боку та з яких мотивів воно б не здійснювалось. У законі мають бути передбачені санкції проти осіб, які намагаються у такий спосіб впливати на суддів. Судді мають бути цілком вільними у винесенні неупередженого рішення у справі, яку вони розглядають, покладатись на своє внутрішнє переконання, власне тлумачення фактів та чинне законодавство. Судді не зобов'язані давати звіт щодо справ, які знаходяться в їхньому провадженні, жодній особі, яка не належить до системи судової влади⁷.

Складність полягає скоріше у визначенні того, що становить неправомірний вплив та в знаходженні необхідного балансу між, наприклад, необхідністю захисту судового процесу від викривлення та тиску чи то з боку політиків, преси, чи інших джерел, з одного боку, та інтересами відкритої дискусії щодо питань, які стосуються публічного життя та свободи преси. Судді повинні визнати той факт, що вони є публічними особами й не повинні бути надто сприйнятливими або вразливими. КРЕС погодилася з тим, що коригування існуючих принципів не видається необхідним, але судді в різних країнах можуть скористатися перевагами спільного обговорення та обміну інформацією стосовно певних процесів⁸.

Висвітлення у ЗМІ справ, які розслідуються або розглядаються в суді, може спричинити агресивне втручання і неправомірний вплив та тиск на суддів, присяжних засідателів і прокурорів, відповідальних за конкретну справу. Щоб розв'язати цю проблему, судді та прокурори повинні мати хороші професійні навички, високі етичні стандарти і сильне самообмеження від передчасних коментарів щодо справ, які розглядаються⁹.

⁶Київські Рекомендації ОБСЄ щодо незалежності судової системи в країнах Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії (Київ, 23–25 червня 2010 року)(пункти 12, 35).

⁷Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» (ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13 жовтня 1994 року) (принцип I.2.d).

⁸Висновок № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів (пункт 63).

⁹Висновок № 12 (2009) Консультативної ради європейських суддів (КРЕС) та висновок № 4 (2009) Консультативної ради європейських прокурорів (КРЕП) до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо взаємовідносин між суддями та прокурорами у демократичному суспільстві (пункт 73).

Будь-який метод оцінювання якості судових рішень не повинен призводити до втручання у незалежність судової влади загалом чи окремих суддів, не повинен бути бюрократичним інструментом або самоціллю; його не слід плутати з оцінюванням професійних якостей окремих суддів, що проводиться для інших цілей. Крім того, системи оцінювання не повинні ставити під сумнів легітимність судових рішень¹⁰.

У державі, заснованій на принципі розподілу влади, втручання однієї гілки державної влади в діяльність інших гілок повинне регулюватися законом та усталеними міжнародними стандартами. КРЄС вважає, що, коли має місце не виправдане втручання, гілки державної влади повинні відкрито співпрацювати, щоб відновити рівновагу і довіру суспільства до дієвого функціонування державних інститутів. У всіх випадках конфлікту із законодавчою або виконавчою гілками влади за участю окремих суддів ці судді повинні мати можливість звернутися до судової ради чи іншого незалежного органу або мати можливість використовувати інші ефективні засоби правового захисту¹¹.

У Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004¹² Конституційний Суд України дійшов висновку, що незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу. Вона є конституційним принципом організації та функціонування судів, а також професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя підкоряються лише закону. Незалежність суддів забезпечується насамперед особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади; заборонаю будь-якого впливу на суддів; захистом їх професійних інтересів; особливим порядком притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; забезпеченням державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей; гарантуванням фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту; заборонаю суддям належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, займатися за сумісництвом певними видами діяльності; притягненням до юридичної відповідальності винних осіб за неповагу до суддів і суду; суддівським самоврядуванням (підпункт 1.1 пункту 1 резолютивної частини).

Положення частини другої статті 126 Конституції України «вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється» треба розуміти як забезпечення незалежності суддів у зв'язку із здійсненням ними правосуддя, а також як заборону щодо суддів будь-яких дій незалежно від форми їх прояву з боку

¹⁰Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи про якість судових рішень((t)).

¹¹Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, стаття 8.

¹²<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04#Text>

державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, фізичних та юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо (пункт 2 резолютивної частини).

Як зазначено у Рішенні Конституційного Суду України від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 2, абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», статті 138 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (справа щодо змін умов виплати пенсій і щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці)¹³, Конституційний Суд України вважає, що положення Конституції України стосовно незалежності суддів, яка є невід'ємним елементом статусу суддів та їх професійної діяльності, пов'язані з принципом поділу державної влади та обумовлені необхідністю забезпечувати основи конституційного ладу, права людини, гарантувати самостійність і незалежність судової гілки влади.

В Основному Законі України незалежність як складова конституційного статусу особи та її професійної діяльності визначена лише стосовно суддів і забезпечується, насамперед, особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади (пункт 27 частини першої статті 85, частини четверта, п'ята статті 126, частини третя, четверта статті 127, стаття 128, пункт 1 частини першої статті 131); заборонаю впливу на них у будь-який спосіб (частина друга статті 126); захистом професійних інтересів суддів (частина шоста статті 127); підкоренням суддів при здійсненні правосуддя лише закону (частина перша статті 129); особливим порядком притягнення їх до дисциплінарної відповідальності (пункт 3 частини першої статті 131); державним фінансуванням та належними умовами для функціонування судів і діяльності суддів шляхом визначення у Державному бюджеті України окремо видатків на утримання судів (частина перша статті 130); притягненням до юридичної відповідальності винних осіб за неповагу до суду і судді (частина п'ята статті 129); організацією державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей (частина сьома статті 126); здійсненням суддівського самоврядування (частина друга статті 130); заборонаю для професійних суддів належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої (частина друга статті 127) (абзаци другий, третій підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини).

У Рішенні Конституційного Суду України (Велика палата) від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020¹⁴ у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих

¹³<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-13#Text>

¹⁴<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-20#Text>

положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII зазначено, що визначальною властивістю судової влади в демократичній правовій державі є її самостійність, що означає її інституційну відокремленість від органів законодавчої та виконавчої влади, неприпустимість впливу останніх на виконання суддями їх професійних функцій, у тому числі й у спосіб не обумовленої суспільними прагненнями законодавчої реорганізації, зміни системи судоустрою (речення перше абзацу третього пункту 2 мотивувальної частини).

У Рішенні Конституційного Суду України (Велика палата) від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України¹⁵ зазначено, що Конституційний Суд України виходить із того, що судова влада, зважаючи на сутність її функцій, є найменш небезпечною для демократичного врядування та інших гілок державної влади, а також для природних прав людини, визначених Конституцією України, оскільки має найменше можливостей для їх порушення або негативного впливу на них. Адже законодавча влада встановлює правила, виконавча влада застосовує примус, а судова влада не має ні того, ні іншого. Судова влада не має ні військової, ні фінансової сили, ні безпосередніх важелів впливу на інші гілки державної влади, тому вона є найбільш вразливою до посягань інших гілок державної влади. З огляду на це одним з основних завдань Конституційного Суду України є забезпечення належної реалізації принципу поділу державної влади, системи балансу влад з метою недопущення непропорційного підсилення або неадекватного впливу однієї гілки державної влади на іншу. Об'єктивне застосування та належне тлумачення без будь-яких переваг можливі лише за умови незалежності Конституційного Суду України і судової влади загалом та відсутності негативного впливу і тиску законодавчої та виконавчої влади, які керуються не стільки інтересами права, скільки інтересами політики та партійними уподобаннями (пункт 4 мотивувальної частини).

Крім того, у цьому Рішенні зазначено, що незалежність суддів є основною передумовою функціонування самостійної й авторитетної судової влади, здатної забезпечити об'єктивне та безстороннє правосуддя, ефективно захистити права і свободи людини і громадянина. Принцип незалежності суддів означає процесуальну діяльність під час здійснення правосуддя в умовах, що виключають сторонній вплив на суддів. Гарантії незалежності суддів – це передбачені належні засоби мінімізації та усунення негативних впливів на суддів під час відправлення ними правосуддя, спрямовані на ухвалення законного й обґрунтованого рішення.

Самостійність і незалежність органів судової влади та конституційного контролю означає, що вони виконують свої функції без жодного втручання у

¹⁵<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>

свою діяльність, не залежать від органів законодавчої та виконавчої влади, тому будь-який їхній вплив на судову владу повинен припинятися на етапі призначення суддів. Таким чином, інституційна незалежність судової влади є передумовою незалежності і безсторонності кожного окремого судді, тоді як незалежність, безсторонність кожного з них є умовою забезпечення інституційної незалежності судової влади (абзаци одинадцятий, дванадцятий, чотирнадцятий пункту 5 мотивувальної частини).

Таким чином, закріплення на законодавчому рівні стандартів незалежності суддів та гарантій їх дотримання має відповідати зазначеним вище міжнародним документам та правовим позиціям Конституційного Суду України, що безпосередньо забезпечить виконання судьями своїх обов'язків щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства права та конституційного ладу в державі. Незалежність судових органів є передумовою забезпечення правопорядку та основною гарантією справедливого вирішення справи в суді.

Метою встановлення додаткових (порівняно з недоторканністю особи) гарантій недоторканності суддів є створення належних умов для виконання покладених на них державою обов'язків та захист від незаконного втручання в їхню діяльність, тобто така мета переслідує ціль не надання додаткових гарантій певній категорії осіб за професійною ознакою, а виконання державою зобов'язань перед людиною і громадянином щодо забезпечення права на справедливий суд.

Дотримання гарантій забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів убезпечить від можливого впливу на суддів, а також втручання в їхню діяльність під час здійснення правосуддя.

Враховуючи, що повноваженнями вживати заходи щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів наділена Вища рада правосуддя, доцільно узагальнити практику розгляду Вищою радою правосуддя повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя у 2021 році.

Метою такого узагальнення є висвітлення діяльності Вищої ради правосуддя під час реалізації її повноважень. У цьому документі також йдеться про правові засади розгляду Вищою радою правосуддя повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя. Під час підготовки узагальнення здійснено загальний огляд повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя, які надійшли до Вищої ради правосуддя у 2021 році, а також рішень, прийнятих Вищою радою правосуддя за результатами їх розгляду. Також проаналізовано прийняті Вищою радою правосуддя рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, здійснено аналіз реагувань на рішення, прийняті Вищою радою правосуддя за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя, здійснено огляд рішень Вищої ради правосуддя щодо

вжиття інших заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

I. Правові засади розгляду Вищою радою правосуддя повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя

Незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України. Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється. Держава забезпечує особисту безпеку судді та членів його сім'ї (стаття 126 Конституції України).

Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права. За неповагу до суду чи судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності (стаття 129 Конституції України).

В Україні діє Вища рада правосуддя, яка вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів (стаття 131 Конституції України).

Здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України та на засадах верховенства права. Звернення до суду громадян, організацій чи посадових осіб, які відповідно до закону не є учасниками судового процесу, щодо розгляду конкретних справ судом не розглядаються, якщо інше не передбачено законом. Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і мають наслідком відповідальність, установлену законом. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи повинні утримуватися від заяв та дій, що можуть підірвати незалежність судової влади (частини перша – четверта статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Суддя здійснює правосуддя на основі Конституції і законів України, керуючись при цьому принципом верховенства права. Втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється і має наслідком відповідальність, установлену законом. Суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справ, які перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом. Суддя зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора. Незалежність судді забезпечується: 1) особливим порядком його призначення, притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень; 2) недоторканністю та імунітетом судді; 3) незмінюваністю судді; 4) порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення; 5) заборонаю

втручання у здійснення правосуддя; 6) відповідальністю за неповагу до суду чи судді; 7) окремим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установленим законом; 8) належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді; 9) функціонуванням органів суддівського врядування та самоврядування; 10) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту; 11) правом судді на відставку. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, а також фізичні і юридичні особи та їх об'єднання зобов'язані поважати незалежність судді і не посягати на неї. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу визначених Конституцією України та законом гарантій незалежності судді (стаття 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Відповідно до статті 50 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» прояв неповаги до суду чи судді з боку осіб, які є учасниками процесу або присутні в судовому засіданні, має наслідком відповідальність, установлену законом.

Законом передбачене зобов'язання судді звертатися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання (пункт 9 частини сьомої статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Законодавство також містить положення щодо зобов'язання судді щорічно до 1 лютого подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України декларацію доброчесності за формою, що визначається Комісією. Декларація доброчесності судді складається з переліку тверджень, правдивість яких суддя повинен задекларувати шляхом їх підтвердження або непідтвердження. У декларації доброчесності судді зазначаються прізвище, ім'я, по батькові судді, його місце роботи, займана посада та твердження про, зокрема, невтручання у правосуддя, яке здійснюється іншими суддями (пункт 6 частини третьої статті 62 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Крім того, неповідомлення суддею Вищої ради правосуддя та Генерального прокурора про випадок втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, у тому числі про звернення до нього учасників судового процесу чи інших осіб, включаючи осіб, уповноважених на виконання функцій держави, з приводу конкретних справ, що перебувають у провадженні судді, якщо таке звернення здійснено в інший, ніж передбачено процесуальним законодавством спосіб, упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про такий випадок, а також втручання у процес здійснення правосуддя іншими суддями можуть бути підставами для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження (пункти 6, 8 частини першої статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Слід зазначити, що для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів в Україні діє суддівське самоврядування – самостійне колективне вирішення зазначених питань суддями. Суддівське самоврядування є однією з гарантій забезпечення незалежності суддів. Діяльність органів суддівського самоврядування має сприяти створенню належних організаційних та інших умов для забезпечення нормальної діяльності судів і суддів, утверджувати незалежність суду, забезпечувати захист суддів від втручання в їхню діяльність, а також підвищувати рівень роботи з кадрами у системі судів. До завдань суддівського самоврядування належить вирішення питань щодо, зокрема, зміцнення незалежності судів, суддів, захист професійних інтересів суддів, у тому числі захист від втручання в їхню діяльність (частини перша, друга, пункт 2 частини четвертої статті 126 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Норми законодавства також містять положення щодо того, що не допускається зловживання правом звернення до органу, уповноваженого здійснювати дисциплінарне провадження, у тому числі ініціювання питання відповідальності судді без достатніх підстав, використання такого права як засобу тиску на суддю у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя (частина четверта статті 107 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

В Україні діє на постійній основі Вища рада правосуддя, зокрема, для забезпечення незалежності судової влади (частина перша статті 1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Вища рада правосуддя вживає заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів (пункт 9 частини першої статті 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя регламентується главою 10 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Відповідно до частини першої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» Вища рада правосуддя з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя: 1) веде і оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, проводить перевірку таких повідомлень, оприлюднює результати та ухвалює відповідні рішення; 2) вносить до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя; 3) вносить на розгляд зборів відповідного суду подання про звільнення судді з адміністративної посади у разі невиконання ним рішення Вищої ради правосуддя; 4) ухвалює та оприлюднює публічні заяви і звернення; 5) звертається до суб'єктів права законодавчої ініціативи, органів, які уповноважені приймати правові акти, із пропозиціями щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя; 6) звертається до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розкриття

та розслідування злочинів, вчинених щодо суду, суддів, членів їх сімей, працівників апаратів судів, злочинів проти правосуддя, вчинених судьями, працівниками апарату суду; 7) готує у співпраці з органами суддівського самоврядування, іншими органами та установами системи правосуддя, громадськими об'єднаннями і оприлюднює щорічну доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні; 8) вживає інших заходів, які є необхідними для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Вища рада правосуддя вживає заходів, що визначені у частині першій цієї статті, з власної ініціативи, за зверненням судді, судів, органів та установ системи правосуддя (частина друга статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Повідомлення судді про втручання в діяльність щодо здійснення правосуддя іншим суддею розглядається в порядку, визначеному цим Законом для розгляду дисциплінарної скарги (частина третя статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Крім того, Вища рада правосуддя співпрацює з Радою суддів України, Громадською радою доброчесності, громадськими об'єднаннями, відповідними органами інших держав, міжнародними організаціями та їхніми органами щодо розроблення та впровадження заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (частина четверта статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Відповідно до статті 74 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» подання Вищої ради правосуддя з питань, визначених пунктами 2, 3 частини першої статті 73 цього Закону, є обов'язковим для розгляду відповідним органом чи посадовою особою протягом десяти днів після його отримання, якщо інший строк не встановлено законом. Про рішення, ухвалене за результатами розгляду подання Вищої ради правосуддя, та вжиті заходи відповідний орган чи посадова особа зобов'язані невідкладно (але не більше ніж протягом трьох днів) повідомити Вищу раду правосуддя. У разі необхідності здійснення довготривалих заходів Вища рада правосуддя має право у поданні вимагати від відповідного органу чи посадової особи щомісяця інформувати Вищу раду правосуддя про вжиті заходи та досягнуті результати. Нерозгляд або несвоєчасний розгляд подання Вищої ради правосуддя, ненадання або несвоєчасне надання відповіді на подання мають наслідком відповідальність, установлену законом.

Порядок проведення перевірки членом Вищої ради правосуддя та розгляду Вищою радою правосуддя повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя, а також вжиття Вищою радою правосуддя заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя регулюється главою 23 Регламенту Вищої ради правосуддя, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 24 січня 2017 року № 52/0/15-17, зі змінами (далі – Регламент), а саме:

питання про необхідність вжиття заходів з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя Рада розглядає за зверненнями

суддів, судів, органів та установ системи правосуддя, а також із власної ініціативи;

повідомлення про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя подаються до Ради у письмовій (паперовій або електронній) формі;

повідомлення про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя в електронній формі можуть бути подані, в тому числі, електронною поштою або через модуль «Електронний кабінет» шляхом заповнення відповідної електронної форми документа.

Отримавши звернення, член Ради здійснює підготовку його до розгляду. Під час підготовки до розгляду звернення член Ради проводить перевірку з метою встановлення (підтвердження) фактів втручання в діяльність судді, а також дій, що несуть загрозу незалежності суддів та авторитету правосуддя (пункт 23.3 Регламенту).

За результатами перевірки член Ради складає висновок, який має містити:

- стислий виклад обставин, зазначених у зверненні;

- обставини, встановлені під час перевірки;

- висновок про те, чи можуть відомості, викладені у зверненні та встановлені під час перевірки, свідчити про втручання в діяльність судді під час здійснення правосуддя або вони несуть загрозу незалежності суддів та авторитету правосуддя;

- пропозицію про необхідність вжиття заходів з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя з визначенням виду заходу, передбаченого статтею 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Якщо член Ради пропонує вжити інших заходів, які є необхідними для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (пункт 8 частини першої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»), у висновку має бути зазначено перелік таких заходів та процедуру їх реалізації (пункт 23.4 Регламенту).

Якщо під час підготовки питання до розгляду загрозу незалежності суддів та авторитету правосуддя усунуто, а наслідки дій (бездіяльності), зазначені у пунктах 1–3 частини першої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», не викликають необхідності вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, член Ради складає висновок про відсутність підстав для вжиття таких заходів. Висновок члена Ради про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя затверджується рішенням Ради;

висновок члена Ради про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя затверджується рішенням Ради. Одним рішенням Ради можуть затверджуватися декілька таких висновків членів Ради за доповіддю Голови Ради;

копія висновку члена Ради про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя разом із витягом із рішення Ради про його затвердження надсилається судді (пункт 23.5 Регламенту);

якщо Рада прийняла рішення про внесення подання Ради з питань, визначених пунктами 2, 3 частини першої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», таке подання підписується Головою Ради та в строк не пізніше ніж через п'ять днів з дня ухвалення Радою рішення надсилається органам і особам, яким воно адресоване, а також ініціатору звернення. Повний текст рішення оприлюднюється на офіційному веб-сайті Ради, а його зміст відображається у Реєстрі повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя не пізніше ніж на сьомий день з дня його ухвалення (пункт 23.6 Регламенту).

Слід зазначити, що у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженого Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ, в Україні введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. У подальшому на підставі відповідних указів Президента України, затверджених законами, строк дії воєнного стану в Україні було продовжено.

Крім того, з 24 лютого 2022 року відсутній повноважний склад Вищої ради правосуддя, визначений статтею 131 Конституції України, відповідно до якої Вища рада правосуддя набуває повноважень за умови обрання (призначення) щонайменше п'ятнадцяти її членів, серед яких більшість становлять судді, а отже, з 24 лютого 2022 року Вища рада правосуддя втратила можливість здійснювати відповідні повноваження щодо забезпечення незалежності судової влади та вжиття заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів.

З метою забезпечення сталого функціонування судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя, а також в умовах дії правового режиму воєнного стану Верховною Радою України 15 березня 2022 року прийнято Закон України № 2128-ІХ «Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення сталого функціонування судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя», який набрав чинності 22 березня 2022 року.

Вказаним Законом доповнено розділ XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема, пунктом 56, яким тимчасово встановлено, що в період дії надзвичайного чи воєнного стану та протягом 30 днів після дня його скасування (припинення) і за умови відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя, визначеного статтею 131 Конституції України, Голова Верховного Суду або особа, яка виконує повноваження Голови Верховного Суду, здійснює, з-поміж іншого, такі повноваження: проводить перевірку повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, оприлюднює результати та приймає відповідні рішення; вносить до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом

відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя; звертається до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів, вчинених щодо суду, суддів, членів їх сімей, працівників апаратів судів, злочинів проти правосуддя, вчинених суддями, працівниками апарату суду.

Також згідно із вказаними вище законодавчими змінами організаційне, інформаційно-довідкове та інше забезпечення діяльності Голови Верховного Суду або особи, яка виконує повноваження Голови Верховного Суду, в частині виконання зазначених повноважень Вищої ради правосуддя, здійснює секретаріат Вищої ради правосуддя.

II. Загальний огляд повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя, які надійшли до Вищої ради правосуддя у 2021 році

Реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, оприлюднений на вебсайті Вищої ради правосуддя, станом на **31 грудня 2021 року** містив **1846 повідомлень** суддів про втручання, з яких надійшло:

у 2016 році – 23 повідомлення, що становить 0,5 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($23 \div 4559 \times 100 \approx 0,5$ %);

у 2017 році – 312 повідомлень, що становить 1,85 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($312 \div 16826 \times 100 \approx 1,85$ %);

у 2018 році – 435 повідомлень, що становить 1,93 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($435 \div 22524 \times 100 \approx 1,93$ %);

у 2019 році – 449 повідомлень, що становить 3,72 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($449 \div 12059 \times 100 \approx 3,72$ %);

у 2020 році – 344 повідомлення, що становить 2,97 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($344 \div 11564 \times 100 \approx 2,97$ %);

у 2021 році – 283 повідомлення, що становить 2,57 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($283 \div 10993 \times 100 \approx 2,57$ %).

Отже, найбільша кількість повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя надійшла до Вищої ради правосуддя у 2019 році – 449 повідомлень, найменша – у 2016 році – 23 повідомлення.

Протягом 2021 року до Вищої ради правосуддя надійшло 283 повідомлення про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, з яких 7 повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя іншими суддями, які відповідно до частини третьої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» розглядаються в порядку, визначеному цим Законом для розгляду дисциплінарних скарг, 1 повідомлення, розглянуте в порядку, визначеному Законом України «Про звернення громадян».

Кількість повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя, що надійшли до Вищої ради правосуддя у 2021 році, на 61 повідомлення, тобто на 18 % $((344-283):344 \times 100 \approx 18 \%)$, менша, ніж кількість повідомлень, які надійшли у 2020 році, що може свідчити про зменшення випадків втручання у діяльність суддів під час здійснення правосуддя.

У розрізі помісячного надходження

Місяць	Надійшло
січень	23
лютий	34
березень	27
квітень	21
травень	25
червень	22
липень	26
серпень	22
вересень	14
жовтень	12
листопад	28
грудень	29

У розрізі юрисдикції суду

Юрисдикція суду		Кількість
Місцеві	загальні	213
	адміністративні	23
	господарські	14
Апеляційні	загальні	18
	адміністративні	6
	господарські	3
Касаційні	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду	1
	Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду	1
Спеціалізовані	Вищий антикорупційний суд	4

У розрізі регіону розташування суду

Назва	Надійшло
-------	----------

місто Київ	47
місто Севастополь	0
АР Крим	0
Вінницька область	7
Волинська область	5
Дніпропетровська область	35
Донецька область	8
Житомирська область	3
Закарпатська область	7
Запорізька область	11
Івано-Франківська область	1
Київська область	12
Кіровоградська область	3
Луганська область	9
Львівська область	9
Миколаївська область	6
Одеська область	26
Полтавська область	10
Рівненська область	5
Сумська область	10
Тернопільська область	2
Харківська область	32
Херсонська область	9
Хмельницька область	6
Черкаська область	9
Чернівецька область	1
Чернігівська область	10

Згідно з аналізом повідомлень у 2021 році до Вищої ради правосуддя надійшло 272 повідомлення про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя від одного судді та 11 повідомлень від декількох суддів.

Таким чином, загальна кількість суддів, які звернулися до Вищої ради правосуддя за вказаний період з повідомленнями про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, становить 305 суддів.

Протягом 2021 року 19 суддів зверталися до Вищої ради правосуддя більш ніж один раз:

Кількість суддів	Кількість звернень
14	2
3	3
1	4
1	7

За даними Інформаційно-аналітичного звіту про діяльність Вищої ради правосуддя у 2021 році¹⁶, найпоширенішими підставами звернення до Вищої

¹⁶Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2021 році. Сторінка 17. https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/zvit_2021.pdf

ради правосуддя з повідомленнями про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя у 2021 році є:

Підстави	Кількість звернень
психологічний тиск на суддю (надсилання звернень, скарг, публікація і поширення недостовірної інформації, образи та погрози в залі суду тощо)	247
відкриття кримінальних проваджень, проведення слідчих дій, притягнення до адміністративної відповідальності	33
блокування роботи суду (несанкціоновані протести, перешкоджання доступу до робочого місця судді, пошкодження майна суду тощо)	17
фізичний тиск на суддю та його родичів, пошкодження їхнього майна	3
інші підстави	5

Суб'єктами втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя в повідомленнях зазначені¹⁷:

Суб'єкт втручання	Кількість випадків
громадяни та їх об'єднання, засоби масової інформації	194
правоохоронні органи	37
адвокати та представники	40
народні депутати України, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, судді та працівники суду	14

Отже, протягом 2021 року до Вищої ради правосуддя надійшло 283 повідомлення про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, з яких 7 повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя іншими суддями, які відповідно до частини третьої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» розглядаються в порядку, визначеному цим Законом для розгляду дисциплінарних скарг, та 1 повідомлення, розглянуте в порядку, визначеному Законом України «Про звернення громадян».

Кількість повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя, що надійшли до Вищої ради правосуддя у 2021 році, на 61 повідомлення, тобто на 18 % $((344-283):344 \times 100 \approx 18 \%)$, менша, ніж кількість повідомлень, які надійшли у 2020 році, що може свідчити про зменшення випадків втручання у діяльність суддів під час здійснення правосуддя.

¹⁷Примітка. В окремих повідомленнях зазначається кілька підстав та кілька суб'єктів втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, що збільшує їх загальну кількість порівняно з кількістю повідомлень, що надійшли.

Так, 250 повідомлень надійшло від суддів місцевих судів, 27 повідомлень – від суддів апеляційних судів, 2 повідомлення – від суддів Верховного Суду, 4 повідомлення – від суддів Вищого антикорупційного суду. Таким чином, переважна більшість повідомлень, які надійшли до Вищої ради правосуддя, стосується суддів місцевих судів.

Згідно з аналізом у регіональному розрізі найбільше повідомлень про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя надійшло від суддів судів, розташованих у місті Києві та Київській області, – 58. На другому місці за кількістю надісланих звернень – суди міста Дніпра та Дніпропетровської області – 33, на третьому місці – суди міста Харкова та Харківської області – 32. Найменше повідомлень до Вищої ради правосуддя надійшло від суддів Івано-Франківської, Чернівецької, Тернопільської, Кіровоградської областей.

Найбільша кількість повідомлень про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя надійшла до Вищої ради правосуддя у лютому 2021 року (34), найменша – у жовтні 2021 року (12).

Згідно з аналізом повідомлень у 2021 році до Вищої ради правосуддя надійшло 272 повідомлення про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя від одного судді та 11 повідомлень від декількох суддів. Таким чином, за вказаний період до Вищої ради правосуддя з повідомленнями про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя загалом звернулися 305 суддів.

Протягом 2021 року 19 суддів зверталися до Вищої ради правосуддя більш ніж один раз.

За даними Інформаційно-аналітичного звіту про діяльність Вищої ради правосуддя у 2021 році щодо змісту повідомлень суддів, переважно в діяльність щодо здійснення правосуддя втручаються громадяни та громадські об'єднання, засоби масової інформації – 194. Також серед суб'єктів втручання, про яких повідомляли судді, були уповноважені особи правоохоронних органів, адвокати та представники, народні депутати України, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, судді та інші особи.

Найпоширенішою підставою для повідомлення Вищої ради правосуддя про втручання було здійснення психологічного тиску на суддю (надсилання звернень, скарг, публікації і поширення недостовірної інформації, образи та погрози в залі суду тощо) – 247.

III. Загальний огляд рішень, прийнятих Вищою радою правосуддя у 2021 році за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя

У 2021 році Вищою радою правосуддя розглянуто **334** повідомлення про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, з врахуванням повідомлень, які надійшли за минулий період, що на

16 повідомлень (5 % $((350-334):350 \times 100 \approx 5 \%)$) менше, ніж у 2020 році (350 повідомлень).

Залишок повідомлень суддів про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, які перебували на розгляді у Вищій раді правосуддя станом на 31 грудня 2021 року, становив 51 повідомлення.

За результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя за вказаний період Вищою радою правосуддя ухвалено **152 рішення** (у 2020 році – 133 рішення), з яких:

56 рішень про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (затверджено 208 висновків членів Вищої ради правосуддя, розглянуто 220 повідомлень) (у 2020 році ухвалено 61 рішення, затверджено 241 висновок членів Вищої ради правосуддя, розглянуто 257 повідомлень);

96 рішень про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (розглянуто 114 повідомлень) (у 2020 році ухвалено 72 рішення, розглянуто 93 повідомлення).

У відсотковому співвідношенні за результатами розгляду 334 повідомлень прийнято такі рішення: 34 % $(114:334 \times 100 \approx 34 \%)$ – про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, 66 % $(220:334 \times 100 \approx 66 \%)$ – про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відмову у вжитті таких заходів.

У 2021 році Вищою радою правосуддя вживалися такі заходи, необхідні для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя:

Заходи, які вживалися	Суб'єкти, до яких зверталася Вища рада правосуддя	Кількість	Загальна кількість
Звернення до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів, вчинених щодо суду, суддів, членів їхніх сімей, злочинів проти правосуддя, вчинених суддями	Офіс Генерального прокурора	70	71
	Територіальне управління Державного бюро розслідувань	1	
Звернення щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщень судів	Служба судової охорони	12	
Звернення щодо надання інформації про стан виконання рішення Вищої ради правосуддя	Голова Служби судової охорони	1	
Звернення щодо забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддями	Офіс Генерального прокурора	22	
Звернення щодо перевірки законності та обґрунтованості невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за повідомленнями суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя	Офіс Генерального прокурора	4	
Звернення уваги посадових осіб на	Національне	1	

необхідність утримання від заяв та публічних висловлювань, які можуть підірвати авторитет правосуддя та незалежність судової влади	антикорупційне бюро України	
Звернення щодо вжиття заходів до керівників обласних прокуратур щодо утримання від заяв та публічних висловлювань, які можуть підірвати авторитет правосуддя та незалежність судової влади	Офіс Генерального прокурора	1
Звернення уваги посадових осіб на неприпустимість вчинення дій, надання посадовими особами органу місцевого самоврядування публічних коментарів, які можуть бути розцінені як неправомірний вплив на суддів щодо здійснення правосуддя, що підриває незалежність судової влади та негативно позначається на авторитеті правосуддя	Міська рада	1
Звернення стосовно вжиття заходів щодо недопущення депутатом дій, які можуть бути розцінені як вплив на суддів та втручання в їхню діяльність щодо здійснення правосуддя, що негативно позначається на авторитеті правосуддя та посягає на незалежність судової влади	Селищна рада	1
Звернення стосовно вжиття заходів щодо недопущення народними депутатами дій, що можуть бути розцінені як втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя	Верховна Рада України	2
	Комітет Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України	1
Звернення щодо необхідності проведення перевірки можливих протиправних дій співробітників за обставинами, викладеними у повідомленні судді	Служба безпеки України	1
Звернення уваги на дотримання приписів статті 19 Конституції України, статті 214 Кримінального процесуального кодексу України щодо обов'язку уповноважених органів вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань у строки, визначені законом	Офіс Генерального прокурора	2
Звернення щодо притягнення до встановленої законом відповідальності адвокатів за вчинення дій, що можуть мати ознаки втручання в діяльність суддів, або перевірки відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку у діях адвоката	Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури	8
Звернення щодо врахування обставин під час оцінювання результатів стажування	Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури	1
Звернення щодо проведення перевірки дій службової особи, які можуть свідчити про порушення гарантій незалежності судді під час здійснення правосуддя, за обставинами, викладеними у повідомленні	Державна податкова служба України	1
Звернення уваги на необхідність забезпечення ефективного досудового розслідування у кримінальному провадженні	Офіс Генерального прокурора	1
Звернення щодо проведення перевірки	Державна судова	1

обставин за фактами, вказаними в повідомленні судді, щодо отримання інформації про причини та тривалість відключення від водопостачання приміщення суду	адміністрація України	
Звернення уваги на те, що процесуальна діяльність органів досудового розслідування не може порушувати гарантії незалежності суддів відповідно до статей 126, 129 Конституції України та статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»	Державне бюро розслідувань	1

Як слідує з аналізу прийнятих Вищою радою правосуддя рішень про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, у переважній більшості випадків Вища рада правосуддя зверталася до Офісу Генерального прокурора – 100 разів, Служби судової охорони – 12 разів, до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури – 9 разів, тричі – до Верховної Ради України та відповідного комітету Верховної Ради України, двічі – до Державного бюро розслідувань та його територіального управління, по одному разу – до Голови Служби судової охорони, Національного антикорупційного бюро України, міської та селищної рад, Служби безпеки України, Державної податкової служби України, Державної судової адміністрації України¹⁸.

Щодо ухвалених рішень про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя слід зазначити таке.

Згідно зі статтею 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Суддя здійснює правосуддя на основі Конституції і законів України, керуючись при цьому принципом верховенства права. Втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється і має наслідком відповідальність, установлену законом. Суддя зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора.

До повноважень Вищої ради правосуддя статтею 131 Конституції України та статтею 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» віднесено вжиття заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів.

Поняття «втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя» для цілей застосування положень статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» є оціночним. У кожному конкретному випадку за результатами розгляду повідомлення судді Вища рада правосуддя пленарним складом приймає рішення про наявність чи відсутність ознак втручання. При цьому Рада аналізує, чи створюють повідомлені суддею факти реальні ризики для

¹⁸Примітка. Як свідчить аналіз прийнятих рішень, одним рішенням Вища рада правосуддя може звертатися до декількох суб'єктів, а також вживати декілька заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, що збільшує їх кількість порівняно з кількістю прийнятих рішень.

незалежності судді під час здійснення правосуддя, чи може суддя за їх наявності залишатися неупередженим, чи існує дійсна загроза ухваленню суддею справедливого та безстороннього рішення.

Рада визначає наявність або відсутність ознак втручання в діяльність судді в аспекті необхідності вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, визначених Законом України «Про Вищу раду правосуддя».

Під час перевірки зазначених звернень Вища рада правосуддя аналізує, чи створюють повідомлені суддею факти реальні ризики для незалежності судді під час здійснення правосуддя, чи може суддя за їх наявності залишатися неупередженим, чи існує дійсна загроза ухваленню суддею справедливого та безстороннього рішення.

У 2021 році Вищою радою правосуддя прийнято **56 рішень** про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (затверджено 208 висновків членів Вищої ради правосуддя, розглянуто 220 повідомлень).

IV. Аналіз випадків втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя

4.1. Втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя з боку правоохоронних органів

4.1.1. Втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя під час виклику суддів до правоохоронних органів для допиту як свідків у кримінальних провадженнях

Відповідно до частини першої статті 65 Кримінального процесуального кодексу України свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань.

Пунктом 7 частини другої статті 65 Кримінального процесуального кодексу України визначено, що не можуть бути допитані як свідки судді та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали.

Згідно з пунктом 3 частини першої статті 66 Кримінального процесуального кодексу України свідок має право відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо

відомостей, які згідно з положеннями статті 65 цього Кодексу не підлягають розголошенню.

Статтею 133 Кримінального процесуального кодексу України передбачено, що слідчий, прокурор під час досудового розслідування має право викликати підозрюваного, свідка, потерпілого або іншого учасника кримінального провадження у встановлених цим Кодексом випадках для допиту чи участі в іншій процесуальній дії.

Слідчий, прокурор під час досудового розслідування мають право викликати особу, якщо є достатні підстави вважати, що вона може дати показання, які мають значення для кримінального провадження, або її участь у процесуальній дії є обов'язковою.

Згідно із частиною восьмою статті 224 Кримінального процесуального кодексу України особа має право не відповідати на запитання з приводу тих обставин, щодо надання яких є пряма заборона у законі (таємниця сповіді, лікарська таємниця, професійна таємниця захисника, таємниця нарадчої кімнати тощо) або які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею, близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення, а також щодо службових осіб, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії, та осіб, які конфіденційно співпрацюють із органами досудового розслідування.

Обмеження, встановлені частиною другою статті 65 та частиною восьмою статті 224 Кримінального процесуального кодексу України, спрямовані на захист відповідної професійної таємниці чи іншої інформації з обмеженим доступом в інтересах осіб, які є власниками цієї інформації та довірили її відповідним спеціальним суб'єктам (адвокатам, нотаріусам тощо) чи службовим особам. Щодо судді ці обмеження стосуються таємниці нарадчої кімнати. Носії професійної таємниці та іншої службової інформації, зазначені у наведених статтях, зобов'язані зберігати цю інформацію від розголошення на підставі відповідних спеціальних законів, які регулюють їхню діяльність (зокрема, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» – щодо адвокатів, Закон України «Про нотаріат» – щодо нотаріусів тощо).

При цьому частиною третьою статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлено, що суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справ, які перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом.

Під час допиту як свідка суддя в силу положень частини третьої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» має право відмовитись від надання пояснень, якщо запитання слідчого стосуються розгляду справ, які перебувають у його провадженні, або надати такі пояснення (крім відомостей, що становлять таємницю нарадчої кімнати).

Зазначена норма, спрямована на захист судді як носія судової влади, запобігання тиску на суддю та втручання у здійснення правосуддя в інтересах здійснення правосуддя на засадах незалежності, містить заборону будь-яких дій щодо суддів незалежно від форми їх прояву.

Системний аналіз вказаних вище норм свідчить про наявність у слідчого права викликати суддю на допит як свідка, проте з урахуванням встановлених законодавством обмежень щодо змісту запитань, які можуть бути поставлені.

Згідно з рекомендаціями Пленуму Верховного Суду України (постанова від 13 червня 2007 року № 8 «Про незалежність судової влади») суддя не зобов'язаний давати будь-які пояснення щодо розглянутих справ або справ, які перебувають у його провадженні, а також надавати їх будь-кому для ознайомлення, крім випадків і в порядку, передбаченому законом.

Порушенням принципів самостійності судів та незалежності суддів слід визнавати, зокрема, витребування від судді пояснень з питань, які підлягають обговоренню в нарадчій кімнаті чи були предметом такого обговорення, або спроби розкриття таємниці постановлення рішення в інший спосіб, витребування чи вилучення судових справ, розгляд яких не завершено, а також отримання матеріалів судових справ (копій документів, які містяться у справі, виписок з неї тощо) з порушенням встановленого законом порядку (неповноважним суб'єктом, без належного документального оформлення тощо).

Суддя Індустріального районного суду міста Дніпропетровська зазначила, що до її приймальні зателефонував слідчий територіального управління Державного бюро розслідувань, який повідомив, що йому необхідно допитати суддю як свідка у кримінальному провадженні. До суду з метою допиту судді як свідка прибув слідчий територіального управління Державного бюро розслідувань, який повідомив про здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні за частиною першою статті 365, частиною другою статті 397, частиною першою статті 384, частиною першою статті 367, частиною третьою статті 371, частиною другою статті 382, частиною другою статті 382, частиною першою статті 399, статтею 366-1, частиною першою статті 367, частиною четвертою статті 190 Кримінального кодексу України, в межах якого учасниками справи, яка перебуває у провадженні судді, подано клопотання про допит судді як свідка.

Суддя зауважила, що всі поставлені слідчим запитання стосувалися виключно цивільної справи, яка перебуває в її провадженні. Суддя відмовилась відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» відповідати на низку запитань. Зазначила також, що у наданні копії складеного слідчим протоколу їй було відмовлено.

Суддя вважала, що подання учасниками справи до слідчого відділу територіального управління Державного бюро розслідувань клопотання про здійснення допиту судді як свідка, конкретні запитання, які стосуються виключно розгляду судової справи, учасниками якої вони є та судові рішення в якій на цей час не ухвалено, є втручанням з їхнього боку у діяльність судді щодо здійснення правосуддя, що суддя розцінювала як намагання вплинути на її безсторонність під час розгляду справи та ухвалення рішення.

Суддя наголосила, що відповідно до закону не зобов'язана надавати пояснення щодо суті справ, які перебувають у її провадженні, крім випадків, установлених законом.

За результатами перевірки повідомлення судді Вища рада правосуддя дійшла висновку, що запитання, які ставили судді під час допиту слідчі територіального управління Державного бюро розслідувань, можуть розцінюватися суддею як втручання органу досудового розслідування в її діяльність щодо здійснення правосуддя у конкретній справі, що негативно позначається на авторитеті правосуддя та підриває незалежність судової влади. Рішенням від 23 листопада 2021 року № 2249/0/15-21 Вища рада правосуддя звернула увагу Державного бюро розслідувань, що процесуальна діяльність органів досудового розслідування не може порушувати гарантії незалежності суддів, визначені статтями 126, 129 Конституції України та статтею 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Між тим, за результатами розгляду повідомлення судді Шостого апеляційного адміністративного суду (вхідний від 17 серпня 2020 року № 3855/0/6-20), який вважав втручанням у його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя вручення повістки про виклик для участі в проведенні слідчих (розшукових) та процесуальних дій, у тому числі в допиті як свідка в межах проведення досудового розслідування у кримінальному провадженні, рішенням Вищої ради правосуддя від 4 листопада 2021 року № 2161/0/15-21 затверджено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя з огляду на те, що зі змісту повідомлення судді щодо направлення повісток та виклику його на допит як свідка не вбачається ознак втручання в діяльність судді або порушення гарантій суддівської незалежності.

За результатами розгляду повідомлення судді Кіровоградського районного суду міста Кіровограда (вхідний від 21 липня 2021 року № 3069/0/6-21) рішенням Вищої ради правосуддя від 12 жовтня 2021 року № 2076/0/15-21 затверджено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя, оскільки перевіркою було встановлено, що під час проведення слідчої дії суддею не надавалися показання про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникали під час ухвалення судового рішення. Між тим, звернуто увагу, що слідчі та інші передбачені кримінальним процесом дії щодо суддів необхідно проводити з огляду на авторитет правосуддя та визначені Конституцією і законами України гарантії незалежності суддів.

4.1.2. Втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя під час проведення обшуку

Статтею 19 Конституції України визначено, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути

примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

У законодавстві порядок проведення обшуку врегульовано главою 20 Кримінального процесуального кодексу України. Зокрема, відповідно до статті 234 Кримінального процесуального кодексу України обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – на підставі ухвали слідчого судді Вищого антикорупційного суду.

Відповідно до частини третьої статті 233 Кримінального процесуального кодексу України слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. У такому разі прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися до слідчого судді із клопотанням про проведення обшуку. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами статті 234 цього Кодексу, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого, дізнавача про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому статтею 255 цього Кодексу.

Згідно із частинами другою, п'ятою, сьомою статті 236 Кримінального процесуального кодексу України обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді повинен відбуватися в час, коли заподіюється найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки слідчий, прокурор не вважає, що виконання такої умови може істотно зашкодити меті обшуку.

Обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення меті обшуку.

При обшуку слідчий, прокурор має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати документи,

тимчасово вилучати речі, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

Суддя Округного адміністративного суду міста Києва повідомила, що в її службовому кабінеті детективами Національного антикорупційного бюро України було проведено обшук у присутності помічника судді та секретаря судових засідань. До завершення слідчих дій прибув адвокат судді, якому не було вручено копію постанови, на підставі якої проводилися слідчі дії, а лише надано її для ознайомлення у присутності детектива.

Під час проведення обшуку детективи НАБУ самотійно увійшли в систему робочого комп'ютера судді, досліджували переписку у месенджерах смартфона з помічником судді та секретарем судових засідань, оглядали електронну пошту.

Крім того, суддя зазначила, що, ознайомившись із протоколом обшуку, враховуючи, що детективи НАБУ під час обшуку витребували для огляду адміністративну справу та отримали копії матеріалів цієї справи, дійшла висновку, що обшук здійснювався у зв'язку із проведенням досудового розслідування стосовно осіб, які брали участь у цій справі.

Як зазначила суддя, згодом у засобах масової інформації з'явилася інформація, що адвокат, який брав участь у судовому засіданні, підозрюється в отриманні неправомірної вигоди за ухвалення судового рішення.

Суддя також вказала, що здійснювалася трансляція судових засідань Вищого антикорупційного суду з обрання запобіжного заходу адвокатам, під час яких прокурор Спеціалізованої антикорупційної прокуратури неодноразово згадував прізвище судді, з якою нібито «мали домовитись» про прийняття рішення на користь суб'єкта господарювання.

За інформацією, що містилась у повідомленні судді (голови) Чернігівського округного адміністративного суду, детективами НАБУ було проведено обшук у службовому кабінеті судді в межах кримінального провадження, в якому судді не повідомлено про підозру.

Під час проведення обшуку було здійснено огляд жорсткого диска робочого комп'ютера судді та особистих флешнакопичувачів, а також вилучено мобільний телефон судді, на що не було надано дозволу ухвалою слідчого судді.

Суддя зазначив, що під час розгляду слідчим суддею клопотання про арешт майна було досліджено протокол за результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії, згідно з яким працівники спецслужб прослуховували мобільний телефон із 29 квітня 2020 року на підставі ухвали слідчого судді від 1 травня 2020 року. Таким чином, дії співробітників

спецслужб щодо прослуховування телефонних розмов у справі стосовно судді без відповідної ухвали слідчого судді вважає порушенням гарантій суддівської незалежності – загрозою незалежності суду і недоторканності судді, формою впливу.

Суддя також повідомив, що ухвалою слідчого судді Вищого антикорупційного суду було відмовлено у задоволенні клопотання прокурора про арешт тимчасово вилученого під час обшуку майна, а саме мобільних телефонів. Проте всупереч нормам закону та ухвалі слідчого судді мобільні телефони не були негайно повернені їхнім володільцям, а продовжують незаконно утримуватися детективами та прокурорами у кримінальному провадженні.

За результатами розгляду вказаних повідомлень Вища рада правосуддя дійшла висновку, що фактично дії посадових осіб органу досудового розслідування пов'язані з необхідністю проведення слідчих дій у кримінальному провадженні, а отже, не мали на меті перешкодити здійсненню суддями правосуддя. Разом із тим межі повноважень органів досудового розслідування на вчинення зазначених дій та їх обґрунтованість можуть бути перевірені лише у спосіб, передбачений Кримінальним процесуальним кодексом України (далі також – КПК України). Аналіз дій правоохоронних органів у кримінальних провадженнях, а також оцінку зібраних під час досудового розслідування доказів з точки зору належності, допустимості, достовірності, достатності та взаємозв'язку може бути зроблено судом під час судового розгляду кримінального провадження.

Під час проведення перевірки також було встановлено, що відомості за повідомленнями суддів Окружного адміністративного суду міста Києва та Чернігівського окружного адміністративного суду не внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Рішенням від 15 червня 2021 року № 1347/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулася до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки законності та обґрунтованості невнесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей за повідомленням судді Окружного адміністративного суду міста Києва про втручання в її діяльність як судді щодо здійснення правосуддя та забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддею, з дотриманням приписів статті 19 Конституції України та статті 214 Кримінального процесуального кодексу України.

Рішенням від 1 квітня 2021 року № 761/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулася до Офісу Генерального прокурора щодо необхідності забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддею, головою Чернігівського окружного адміністративного суду, з дотриманням приписів статті 19 Конституції України та статті 214 Кримінального процесуального кодексу України.

Статтею 376 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення.

Разом із тим Вища рада правосуддя не має повноважень здійснювати кримінально-правову кваліфікацію протиправних дій, які порушують конституційний принцип незалежності суддів, та визначати міру відповідальності за них. Кваліфікація дій, які містять ознаки кримінального правопорушення, здійснюється правоохоронними органами, які є суб'єктами безпосереднього реагування на протиправні дії, які вчиняються щодо суддів.

Відповідно до частини четвертої статті 48, пункту 9 частини сьомої статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання.

Вища рада правосуддя неодноразово у своїх рішеннях звертала увагу, що повідомлення судді, надіслане Генеральному прокурору на виконання зазначених вимог Закону України «Про судоустрій і статус суддів», є повідомленням про вчинення стосовно судді злочину, передбаченого статтею 376 Кримінального кодексу України.

Згідно із частинами першою, другою, четвертою, сьомою статті 214 Кримінального процесуального кодексу України слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається. Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування.

Таким чином, за повідомленими суддями обставинами, які можуть свідчити про порушення гарантій суддівської незалежності, мають вноситися відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань у строки, визначені статтею 214 КПК України, та розпочинатися досудове розслідування.

Вищою радою правосуддя також вироблено правову позицію, згідно з якою оцінка відомостей на предмет наявності порушень принципів самостійності та незалежності суддів має здійснюватися з урахуванням законності дій, у тому числі органами досудового розслідування в межах визначених законом прав, за відсутності зловживання ними, з незалежним документальним оформленням та повноважними суб'єктами.

Між тим, за результатами перевірки повідомлення голови Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області (вхідний від 15 липня 2021 року № 2974/0/6-21) складено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 16 листопада 2021 року № 2214/0/15-21, згідно з яким встановлено, що суддя вважає втручанням у його діяльність незаконні дії слідчого Територіального управління Державного бюро розслідувань у місті Києві, які полягали у безпідставному та свавільному проникненні до житла без відповідного дозволу суду, за відсутності легітимної мети, визначеної частиною третьою статті 233 КПК України.

Під час перевірки було встановлено, що матеріали судових справ та інші документи вилучалися у встановленому КПК України порядку, обшуки були проведені відповідно до положень частини третьої статті 233 КПК України в межах досудового розслідування у кримінальному провадженні, та ухвали слідчого судді винесені з оформленням відповідних документів, тому не виявлено ознак вчинення дій, направлених на втручання в діяльність голови Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області щодо здійснення правосуддя.

4.1.3. Внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактом неналежного виконання суддею службових обов'язків (стаття 367 Кримінального кодексу України тощо); тимчасовий доступ до речей і документів

Конституційний Суд України в Рішенні від 23 травня 2001 року № 6-рп/2001 вказав, що процесуальні акти і дії суддів, які стосуються вирішення питань підвідомчості судам спорів, порушення і відкриття справ, підготовки їх до розгляду, судовий розгляд справ у першій інстанції, в касаційному і наглядовому порядку та прийняття у них судових рішень належать до сфери правосуддя і можуть бути оскаржені лише в судовому порядку відповідно до процесуального законодавства України. Позасудовий порядок оскарження актів і дій суддів, які стосуються здійснення правосуддя, неможливий.

Щодо кримінальної відповідальності Консультативна рада європейських суддів вважає: і) судді повинні притягатися до кримінальної відповідальності за загальним правом за злочини, вчинені поза межами виконання суддівських

обов'язків; ii) судді не повинні нести кримінальну відповідальність у разі ненавмисних правопорушень під час виконання ними своїх функцій.

Звинувачення, що надійшли на суддю в ході виконання ним своїх судових і професійних обов'язків, повинні бути невідкладно і безсторонньо розглянуті згідно з відповідною процедурою (пункти 1, 2, 17 Основних принципів незалежності судових органів, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року).

Кримінальне переслідування може бути застосоване щодо судді тільки за умови, що це не вплине на його / її незалежність (стаття 10 Загальної (Універсальної) хартії судді, ухваленої 17 листопада 1999 року Центральною Радою Міжнародної Асоціації Суддів в Тайпеї (Тайвань)).

Згідно з пунктом 10 постанови Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 року № 8 «Про незалежність судової влади» судові рішення є обов'язковими до виконання на всій території України і тому вважаються законними, доки вони не скасовані в апеляційному чи касаційному порядку або не переглянуті компетентним судом в іншому порядку, визначеному процесуальним законом, в межах провадження справи, в якій вони ухвалені. Виключне право перевірки законності та обґрунтованості судових рішень має відповідний суд згідно з процесуальним законодавством. Оскарження у будь-який спосіб судових рішень, діяльності судів і суддів щодо розгляду та вирішення справи поза передбаченим процесуальним законом порядком у справі не допускається, і суди повинні відмовляти у прийнятті позовів та заяв з таким предметом.

Аналогічна позиція наведена Консультативною радою європейських суддів в пункті 57 Висновку № 11 (2008) до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень, згідно з якою зміст конкретних судових рішень контролюється насамперед за допомогою процедур апеляції або перегляду рішень у національних судах та за допомогою права на звернення до Європейського суду з прав людини.

Верховний Суд України в постанові від 15 квітня 2008 року у справі № 21-319во07 висловив таку позицію: «Законність процесуальних актів і дій (бездіяльності) суду, вчинених при розгляді конкретної справи, не може перевірятися за межами передбаченого законом процесуального контролю. Намагання зробити це в конкретній справі шляхом подання окремого позову проти суду чи судді є протиправним втручанням у здійснення правосуддя і посяганням на процесуальну незалежність суду».

Стаття 367 Кримінального кодексу України (далі також – КК України) встановлює відповідальність за службову недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

У рішеннях про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя Вища рада правосуддя неодноразово наголошувала, що

притягнення судді до кримінальної відповідальності в механізмі стримувань та противаг у системі поділу влади в Україні є однією з форм контролю за діяльністю носіїв судової влади, завданням якої має бути досягнення балансу між засадами незалежності й недоторканності суддів та кримінальною відповідальністю в разі вчинення ними кримінально караного протиправного діяння.

Вища рада правосуддя дотримується правової позиції, згідно з якою внесення слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про прийняття суддею завідомо неправосудного рішення або вчинення іншого злочину під час здійснення правосуддя є можливим виключно у випадку виявлення ознак такого кримінального правопорушення, які будуть достатніми для подальшого повідомлення судді про підозру та складення і направлення до суду обвинувального акта у максимально короткий строк.

Притягнення судді до кримінальної відповідальності не може застосовуватися як тиск на суддю з метою спонукати його до прийняття бажаного судового рішення. Реєстрація в ЄРДР відомостей про вчинення суддею кримінального правопорушення як помста за ухвалення судового рішення є неприпустимою. Кримінальне провадження в жодному разі не повинно використовуватися як засіб впливу на суддю, спонукання його до певної поведінки.

Сама по собі наявність кримінального провадження стосовно судді негативно впливає на авторитет правосуддя та суспільну довіру до суду, тому надзвичайно важливо, щоб розслідування у такому провадженні здійснювалося якомога швидше та без невинуватої тяганини.

Суддя Господарського суду Донецької області повідомив, що до суду надійшло повідомлення Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Краматорську (далі – ТУ ДБР у місті Краматорську) щодо проведення Третім слідчим відділом (з дислокацією у місті Маріуполі) ТУ ДБР у місті Краматорську досудового розслідування у кримінальному провадженні, зареєстрованому за фактом неналежного виконання службових обов'язків суддею Господарського суду Донецької області, що спричинило тяжкі наслідки, за ознаками злочину, передбаченого частиною другою статті 367 Кримінального кодексу України.

У межах вказаного кримінального провадження слідчий Третього слідчого відділу (з дислокацією у місті Маріуполі) ТУ ДБР у місті Краматорську звернувся до суду з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, яке було задоволено, групі слідчих Третього слідчого відділу ТУ ДБР у місті Краматорську надано дозвіл на вилучення засвідчених належним чином копій справи про банкрутство.

З ухвали суду про тимчасовий доступ до речей і документів стало відомо, що до ТУ ДБР у місті Краматорську з Третього оперативного відділу ТУ ДБР у місті Краматорську надійшли матеріали, згідно з якими суддя Господарського суду Донецької області внаслідок неналежного ставлення до

виконання своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них під час розгляду справи про банкрутство ухвалою суду скасував арешти, накладені на об'єкти нерухомості слідчими суддями інших судів в межах кримінального провадження.

За результатами перевірки вказаного повідомлення Вища рада правосуддя, враховуючи, що рішення суду, дії або бездіяльність суддів у питаннях здійснення правосуддя, пов'язаних із розглядом конкретної справи, можуть оскаржуватися в порядку, передбаченому процесуальними законами, дійшла висновку, що висловлення органом досудового розслідування незгоди із прийнятим суддею процесуальним рішенням у конкретній справі шляхом внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про кримінальне правопорушення, передбачене частиною другою статті 367 КК України, за фактом неналежного виконання суддею службових обов'язків у зв'язку з винесенням ухвали у справі про скасування арештів та інших обтяжень щодо розпорядження майном боржника Малеого приватного підприємства «Галакс», може вказувати на наявність ознак втручання у здійснення правосуддя й посягання на процесуальну незалежність судді, визначену статтями 126 та 129 Конституції України.

Як вважала Рада, дії співробітників Третього слідчого відділу ТУ ДБР у місті Краматорську щодо внесення до ЄРДР відомостей про вчинення суддею Господарського суду Донецької області кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 367 КК України, як реакція органу досудового розслідування на винесення вказаним суддею ухвали у справі про скасування арештів та інших обтяжень мають ознаки зловживання, а саме тиску на суддю з метою здійснення позапроцесуального контролю за розглядом справи та отримання бажаних для органу досудового розслідування результатів у подальшому. При цьому Вища рада правосуддя вказала, що з витягу з ЄРДР, який міститься в матеріалах перевірки, вбачається, що заява про вчинення суддею злочину фактично подана майже через два роки після винесення ним судового рішення у справі, що містить ризики для гарантій незалежності судді, зокрема щодо заборони втручання у діяльність щодо здійснення правосуддя.

За результатами перевірки повідомлення судді Господарського суду Донецької області Вища рада правосуддя дійшла висновку, що дії посадових осіб органу досудового розслідування фактично пов'язані з необхідністю у тимчасовому доступі до оригіналу судової справи з можливістю вилучення засвідченої належним чином копії ухвали суду, не мали на меті перешкодити здійсненню суддею правосуддя. Разом із тим межі повноважень органів досудового розслідування щодо вчинення зазначених дій та їх обґрунтованість можуть бути перевірені лише у спосіб, передбачений КПК України.

Встановлено також, що відомості за повідомленням судді Господарського суду Донецької області про вчинення стосовно нього злочину, передбаченого статтею 376 Кримінального кодексу України, не внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань, як це передбачено статтею 214

Кримінального процесуального кодексу України, тому Рада звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо необхідності забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддею, з дотриманням приписів статті 19 Конституції України та статті 214 Кримінального процесуального кодексу України (рішення від 21 грудня 2021 року № 2348/0/15-21).

Щодо проведення такої слідчої дії, як тимчасовий доступ до речей і документів, Вища рада правосуддя неодноразово звертала увагу, що з огляду на рішення Ради суддів України від 4 червня 2016 року № 12, від 4 листопада 2016 року № 73, від 3 листопада 2017 року № 68 вилучення органами досудового розслідування матеріалів судових справ, які перебувають у провадженні суду будь-якої юрисдикції, не ґрунтується на кримінальному процесуальному законі та може бути передумовою грубого порушення прав учасників такого судового провадження. Саме тому виїмка матеріалів судової справи або їх окремих частин є винятковою процесуальною дією, яка може бути здійснена лише у тому випадку, якщо потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи.

З огляду на те, що незалежність суддів є складовою права на справедливий суд, потрібно враховувати, що не може бути виправдане потребами досудового розслідування застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема тимчасовий доступ до речей і документів, а також отримання матеріалів судових справ (копій документів, які містяться у справі, тощо) щодо справ, які перебувають у провадженні судді, або справ, розгляд яких не є завершеним (рішення у справі не набрало законної сили; справа переглядається в апеляційному чи касаційному порядку, за нововиявленими обставинами; не вичерпані всі процесуальні можливості оскарження судових рішень).

Вища рада правосуддя також неодноразово наголошувала, що правоохоронним органам необхідно проводити слідчі та інші передбачені кримінальним процесом дії щодо суддів з огляду на авторитет правосуддя, зважаючи на можливість виникнення значного суспільного резонансу, що негативно вплине на авторитет судової влади, та визначені Конституцією і законами України гарантії незалежності суддів, оскільки за певних обставин їх проведення може сприйматися та тлумачитися як тиск на суд і втручання в його діяльність.

За результатами перевірки повідомлення судді Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області (вхідний від 15 грудня 2020 року № 5745/0/6-21) складено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 1 липня 2021 року № 1443/0/15-21, яким встановлено, що суддя пов'язувала втручання в її діяльність як судді щодо здійснення правосуддя із внесенням відомостей до ЄРДР та тимчасовим доступом до судової справи, розгляд якої здійснювався нею як слідчим суддею.

Відповідно до частин першої та другої статті 159 КПК України тимчасовий доступ до речей і документів полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку). Тимчасовий доступ до речей і документів здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, суду.

Частиною п'ятою статті 163 КПК України визначено, що слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про надання тимчасового доступу до речей і документів, якщо сторона кримінального провадження у своєму клопотанні доведе наявність достатніх підстав вважати, що ці речі або документи: перебувають або можуть перебувати у володінні відповідної фізичної або юридичної особи; самі по собі або в сукупності з іншими речами і документами кримінального провадження, у зв'язку з яким подається клопотання, мають суттєве значення для встановлення важливих обставин у кримінальному провадженні; не становлять собою або не включають речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю.

Під час проведення перевірки вказаного повідомлення судді було встановлено, що звернення слідчого про надання слідчим суддею органу досудового розслідування тимчасового доступу до судової справи ґрунтувалося на нормах закону та гарантоване Кримінальним процесуальним кодексом України, а отже, не є доказом спроби незаконного впливу на безсторонність судді та не може свідчити про тиск і втручання в діяльність судді під час здійснення правосуддя, оскільки стосується матеріалів справи за клопотанням слідчого, розгляд якої завершено. Крім того, було встановлено, що обставини, викладені у повідомленні судді щодо можливих неправомірних дій з боку службових осіб слідчого відділу Управління Служби безпеки України в Закарпатській області з питань досудового слідства у кримінальному провадженні, є предметом перевірки уповноваженими державними органами в порядку, передбаченому чинним законодавством.

За результатами перевірки звернення голови Господарського суду Харківської області (вхідний від 11 червня 2018 року № 2857/0/6-18), яке стосувалося кримінального провадження стосовно судді цього суду та обрання їй запобіжного заходу, здійснення тиску на інших суддів, а також необхідності здійснення Вищою радою правосуддя заходів, в межах наявної компетенції, направлених на забезпечення гарантій незалежності суддів, в тому числі шляхом ініціювання питання щодо зміни кримінально-процесуальних норм, відповідно до яких заяви та повідомлення про притягнення до кримінальної відповідальності суддів підлягали б внесенню до ЄРДР після проведення попередньої перевірки на наявність ознак кримінальних правопорушень, складено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 25 листопада 2021 року № 2262/0/15-21.

Під час проведення перевірки відповідного повідомлення було встановлено, що фактичні дані, які свідчили б як про здійснення органом досудового розслідування будь-яких дій під час здійснення судочинства у конкретній справі, так і про вплив органів досудового розслідування на ухвалення суддями цього суду судових рішень, до відома Вищої ради правосуддя не доведені. Відповідно до Конституції України та Закону України «Про Вищу раду правосуддя» Вища рада правосуддя не належить до суб'єктів законодавчої ініціативи, не надає оцінку змісту та ступеню обґрунтованості судових рішень, у тому числі щодо застосування запобіжних заходів, а також діям або бездіяльності органів досудового розслідування на предмет дотримання ними норм КПК України під час досудового розслідування. Оскільки звернення не містить відомостей, які свідчили б про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, перешкоджання виконанню нею професійних обов'язків, відповідно до закону не потребує реагування Вищої ради правосуддя.

За результатами розгляду повідомлення судді Заводського районного суду міста Миколаєва (вхідний від 26 січня 2021 року № 371/0/6-21) про надходження запиту слідчого Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого в місті Миколаєві, щодо надання копій матеріалів судового провадження та інших документів у межах досудового розслідування кримінального провадження, внесеного до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 366 Кримінального кодексу України, складено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 1 липня 2021 року № 1443/0/15-21.

4.1.4. Перевищення службових повноважень (зловживання службовими повноваженнями) працівником правоохоронного органу

У пункті 63 Висновку № 1 (2001) від 1 січня 2001 року Консультативної ради європейських суддів (далі – КРЄС) для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів «свобода від необґрунтованого зовнішнього втручання є загально визнаним принципом (Основні принципи ООН, пункт 2; Рекомендація № (94)12, Принцип I(2)(d)), зазначено: «У законі повинні бути передбачені санкції щодо тих осіб, які прагнуть вплинути на суддів у будь-якій формі». Як загальний принцип свобода від необґрунтованого впливу й необхідність у крайніх випадках покарань за спробу такого впливу є невідворотними. Також у КРЄС немає підстав вважати, що це не передбачено відповідним чином у законодавстві держав-членів. З другого боку, виконання цих принципів на практиці вимагає ретельного підходу, контролю, а в деяких випадках і політичної стриманості...».

Частинами першою – третьою статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлено, що, здійснюючи правосуддя, суди є незалежними

від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України та на засадах верховенства права. Звернення до суду громадян, організацій чи посадових осіб, які відповідно до закону не є учасниками судового процесу, щодо розгляду конкретних справ судом не розглядаються, якщо інше не передбачено законом. Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб із метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і мають наслідком відповідальність, установлену законом.

Під втручанням у діяльність судді відповідно до статті 376 КК України розуміється вплив у будь-якій формі на суддю з метою перешкодити виконанню ним своїх службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення.

Пленум Верховного Суду України у пункті 11 постанови від 13 червня 2007 року № 8 «Про незалежність судової влади» вказав, що під втручанням у діяльність судових органів слід розуміти вплив на суддю у будь-якій формі (прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді в засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку з її розглядом тощо) з боку будь-якої особи з метою схилити його до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення. При цьому не має значення, за допомогою яких засобів, на якій стадії процесу та в діяльності суду якої інстанції здійснюється втручання.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України, висловленої в рішеннях від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 та від 12 липня 2011 року № 8-рп/2011, конституційну гарантію суддівської незалежності щодо заборони впливу на суддів у будь-який спосіб треба розуміти як заборону щодо суддів будь-яких дій незалежно від форми їх прояву з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, фізичних та юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо.

У пунктах 13, 14 Рекомендації СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року зазначено, що потрібно вживати всіх необхідних заходів для забезпечення поваги, захисту і сприяння незалежності та неупередженості суддів.

У повідомленні судді Апостолівського районного суду Дніпропетровської області зазначено, що в судді на розгляді перебуває кримінальне провадження за обвинуваченням ОСОБА_1 – у вчиненні злочинів, передбачених частиною другою статті 15, частиною другою статті 185, частиною другою статті 185, частиною третьою статті 297 Кримінального кодексу України,

ОСОБА_2 – у вчиненні злочинів, передбачених частиною третьою статті 297 Кримінального кодексу України.

У судовому засіданні в цьому кримінальному провадженні, що відбулося 25 січня 2021 року, суд закінчив з'ясування обставин та перевірку їх доказами і перейшов до судових дебатів, проте за клопотанням прокурора Апостолівського відділу Нікопольської місцевої прокуратури, який є процесуальним керівником у кримінальному провадженні, було оголошено перерву до 14:00 3 лютого 2021 року для підготовки прокурора до судових дебатів.

3 лютого 2021 року, близько 10:00, до судді звернулася захисник обвинуваченого ОСОБА_1 адвокат ОСОБА_3, яка повідомила, що їй зателефонувала мати обвинуваченого ОСОБА_4 та розповіла, що на її мобільний телефон зателефонував невідомий чоловік, який, представившись працівником канцелярії Апостолівського районного суду Дніпропетровської області, сказав, що до суду їхати не потрібно, оскільки розгляд справи стосовно її сина відкладається у зв'язку з відсутністю на роботі судді.

У повідомленні вказується, що помічник судді також повідомляла судді, що на мобільний телефон (ІНФОРМАЦІЯ_1), який використовується помічником та секретарем судового засідання як робочий (міський телефонний зв'язок у суді не працює з осені 2019 року), телефонувала ОСОБА_4, мати обвинуваченого ОСОБА_1, та з'ясовувала, чи не відкладається призначений на 14:00 судовий розгляд справи, оскільки невідома особа їй телефоном повідомила, що судове засідання буде відкладено, тому їхати до суду не потрібно.

Суддя вказує, що будь-яких підстав для відкладення судового розгляду, призначеного на 14:00, не було, про що було повідомлено захисника ОСОБА_3.

Проте цього самого дня, близько 13:45, захисник ОСОБА_3 повторно звернулася до судді та повідомила, що кілька хвилин тому їй зателефонував невідомий чоловік і повідомив, що розгляд справи за обвинуваченням ОСОБА_1 не відбудеться, тому їй не слід їхати до Апостолівського районного суду Дніпропетровської області. Через кілька хвилин, коли адвокат їхала до суду, невідомий чоловік їй знову зателефонував і порекомендував не їхати до суду у зв'язку з відкладенням судового розгляду справи. Також захисник ОСОБА_3 повідомила суддю, що їй телефонували з номера мобільного телефону ІНФОРМАЦІЯ_2.

Суддя перевірила інформацію щодо номерів мобільних телефонів слідчих та прокурорів, наявних у комп'ютерній програмі «Д-3», та встановила, що вказаний номер мобільного телефону належить слідчому слідчого відділу Апостолівського відділення поліції Нікопольського відділу поліції Головного управління Національної поліції у Дніпропетровській області. Суддя відразу зателефонувала слідчому для з'ясування, хто попросив або примусив його здійснювати дзвінки адвокату. Слідчий відмовився повідомити судді відповідну інформацію, проте не заперечував, що здійснював дзвінки на мобільний

телефон адвоката та повідомляв адвоката, що розгляд справи стосовно ОСОБА_1 не відбудеться.

Суддя вказала, що 17 лютого 2021 року проголошено вирок, яким обвинувачених ОСОБА_1 та ОСОБА_2 виправдано за всіма епізодами обвинувачення на підставі пункту 2 частини першої статті 373 Кримінального процесуального кодексу України.

Суддя також зазначила, що після проголошення вироку та закриття судового засідання до неї звернулася мати обвинуваченого ОСОБА_1 – ОСОБА_3, яка підтвердила обставини надходження їй телефонного дзвінка від невідомого чоловіка, а також повідомила, що, з'ясувавши у суді, що судовий розгляд справи не відкладається, побоюючись за свого сина та провокацій з боку поліції, вона приїхала до Апостолівського районного суду Дніпропетровської області разом із сином. Проте невідомий чоловік, який, на її думку, є працівником поліції, не пропустив її та сина ОСОБА_1 до приміщення Апостолівського районного суду, наголошуючи, що їй телефонували і попереджали, що їхати до суду не потрібно. Після того, як вона повідомила, що особисто телефонувала до суду і з'ясувала, що судове засідання відбудеться, невідомий чоловік пригрозив, що якщо вона і син не поїдуть, її сину ОСОБА_1 підкинуть наркотичний засіб в об'ємі 15 мл, після чого заарештують і судове засідання не відбудеться. Її та сина пропустили до приміщення суду лише після того, як приїхала адвокат. На підтвердження своїх слів ОСОБА_3 надала мобільний телефон, де в розділі «вхідні дзвінки» 3 лютого 2021 року о 09:49 зафіксовано дзвінок з мобільного телефону ІНФОРМАЦІЯ_3.

За результатами перевірки вказаного повідомлення Вища рада правосуддя встановила, що Дніпропетровською обласною прокуратурою внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочато досудове розслідування за частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України.

Оскільки перевіркою встановлено, що досудове розслідування у кримінальному провадженні триває, оцінивши обставини, повідомлені суддею Апостолівського районного суду Дніпропетровської області, Вища рада правосуддя дійшла висновку про наявність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Рішенням від 22 квітня 2021 року № 924/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулася до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України, за повідомленням судді Апостолівського районного суду Дніпропетровської області.

4.1.5. Критика діяльності органу судової влади з боку правоохоронних органів

Статтею 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачено, що кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Гарантії вказаної статті Конвенції поширюються і на висловлення поглядів чи критики, озвучення певних припущень.

У пункті 40 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Українська Прес-Група» проти України» від 29 березня 2005 року, заява № 72713/01, висловлено позицію, що при дотриманні умов параграфу 2 статті 10 Конвенції право вільно передавати інформацію поширюється не лише на «інформацію» та «ідеї», які сприймаються сприятливо або вважаються необразливими чи нейтральними, а й такі, які ображають, шокують чи викликають стурбованість. Такими є вимоги плюралізму, толерантності і лібералізму, без яких немає «демократичного суспільства» (рішення у справі «Сінькова проти України», заява № 39496/11, від 27 лютого 2018 року, § 104; рішення у справі «Гендісайд проти Сполученого Королівства» від 7 грудня 1976 року, серія А, № 24, с. 23, § 49).

У своїй практиці Європейський суд з прав людини розрізняє факти та оціночні судження. Якщо існування фактів може бути підтверджене, правдивість оціночних суджень не піддається доведенню. Вимога довести правдивість оціночних суджень є нездійсненною і порушує свободу висловлення думки як таку, що є фундаментальною частиною права, яке охороняється статтею 10 вказаної Конвенції.

У рішенні від 23 квітня 2015 року у справі «Моріс проти Франції» Велика Палата Європейського суду з прав людини зазначила, що положення § 2 статті 10 Конвенції передбачають вузьке коло можливостей для обмеження політичних промов чи дебатів з питань, які представляють суспільний інтерес. У випадках, коли висловлювання стосуються питань суспільного інтересу, наприклад у випадку висловлювань про судову систему, має надаватися високий рівень захисту свободи вираження поглядів, при якому владні органи користуватимуться дуже невеликою свободою розсуду (пункт 125).

Інформація, яка розміщується в соціальній мережі «Facebook», є відображенням власної точки зору авторів та їхніми оціночними судженнями. Соціальна мережа «Facebook» створена для вільного обміну думками різних громадян. Вона не є засобом масової інформації, однак є засобом комунікації, що набув широкого поширення в Україні та формує точку зору значного кола осіб.

Існує чітка межа між свободою вираження думок і законною критикою, з одного боку, та неповагою й неправомірним тиском на судову владу – з іншого. Публічні особи, в тому числі громадські діячі, повинні утримуватися від заяв та дій, що можуть підірвати незалежність судової влади та авторитет правосуддя, а суддя повинен виконувати свої професійні обов'язки незалежно, виходячи

виключно із фактів, установлених на підставі власної оцінки доказів, розуміння закону, верховенства права, що є гарантією справедливого розгляду справи в суді, незважаючи на будь-які зовнішні впливи, стимули, загрози, втручання або публічну критику.

У випадках поширення необ'єктивної, надуманої, недостовірної інформації стосовно судді або процедури розгляду судових справ ефективні заходи реагування має вживати прес-служба суду.

У Висновку КРЄС № 21 (2018) «Запобігання корупції серед суддів» роз'яснено, що механізмом посилення прозорості у діяльності судової системи та довіри громадськості до судової влади є активна інформаційна політика суду. Суддя, який зрозуміло пояснює свої рішення та шлях, яким він дійшов висновку, як правило, породжує відчуття справедливого поводження навіть з боку сторони, яка в результаті програла справу.

Захищеність суддів на рівні Конституції України є найважливішою гарантією незалежності судової влади, неупередженого, об'єктивного, безстороннього та незалежного виконання суддями своїх обов'язків щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства права та конституційного ладу в державі, а тому поширення інформації з метою дискредитації судової влади є неприпустимим.

Якщо суддя вважає, що інформація, поширювана щодо нього або результатів розгляду ним конкретної судової справи, є недостовірною або неповною та може спотворити уявлення громадськості про суд чи зашкодити авторитету правосуддя, йому слід залучати прес-службу суду для висвітлення в межах, дозволених законом, об'єктивних відомостей про стан розгляду справи та роз'яснення прийнятих у ній рішень.

Частина четверта статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи повинні утримуватися від заяв та дій, що можуть підірвати незалежність судової влади.

Отже, оцінка й критика з боку посадових осіб органу державної влади має здійснюватися в атмосфері взаємоповаги. Незбалансована критика є безвідповідальною та може стати причиною серйозних проблем. Це може підірвати довіру громадськості до судової системи та, у винятковому випадку, спровокувати посягання на конституційну рівновагу в демократичній державі.

Суддя Округного адміністративного суду міста Києва зазначив, що із повідомлення, поширеного НАБУ у мережі «Facebook», він дізнався про відкриття НАБУ кримінального провадження щодо обставин розгляду під його головуванням справи за позовом до Першого заступника Генерального прокурора. НАБУ у повідомленні, критикуючи прийняте у вказаній справі рішення та висловлюючи свою незгоду з ним, кваліфікує його як завідомо неправосудне, звинувачуючи суддю у вчиненні злочину. Крім того, суддя вказав, що НАБУ повідомило про підготовку відповідної дисциплінарної скарги до Вищої ради правосуддя.

За результатами розгляду вказаного повідомлення Вища рада правосуддя встановила, що оцінку обставин, викладених у дисциплінарній скарзі НАБУ на дії судді Окружного адміністративного суду міста Києва, здійснено Дисциплінарною палатою під час дисциплінарного провадження, а сам факт подання такої скарги є формою реалізації передбачених законом прав та не може розцінюватися як втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя.

Крім того, Офіс Генерального прокурора повідомив Вищу раду правосуддя, що оскільки заява судді Окружного адміністративного суду міста Києва щодо можливих неправомірних дій посадових осіб НАБУ не містила об'єктивних фактичних даних, які достовірно свідчили б про наявність ознак кримінального правопорушення, які охоплюються поняттям злочину, визначеним у статті 11 Кримінального кодексу України, судді надано відповідь про відсутність підстав для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та одночасно роз'яснено порядок оскарження цього рішення відповідно до вимог статті 303 Кримінального процесуального кодексу України.

Вища рада правосуддя вважала, що хоча публікації НАБУ в мережі Інтернет містять оцінку процесуальних дій суддів під час розгляду справ, вони не мають на меті втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, однак форма викладу такої публікації зі звинуваченнями суддів в ухваленні неправосудних рішень, їх оприлюднення, в тому числі в соціальній мережі на офіційній сторінці НАБУ, явно виходить за межі допустимої критики діяльності органу судової влади та завдає шкоди авторитету судової влади. Тому при публічному обговоренні судових справ необхідно утримуватися від критики з використанням звинувачень на адресу суддів.

Отже, оцінка і критика з боку посадових осіб органу державної влади має здійснюватися в атмосфері взаємоповаги. Незбалансована критика є безвідповідальною та може стати причиною серйозних проблем. Це може підірвати довіру громадськості до судової системи та, як виняток, спровокувати посягання на конституційну рівновагу в демократичній державі.

Рішенням від 2 лютого 2021 року № 199/0/15-21 Вища рада правосуддя звернула увагу посадових осіб Національного антикорупційного бюро України на необхідність утримання від заяв та публічних висловлювань, які можуть підірвати авторитет правосуддя та незалежність судової влади.

4.1.6. Використання спеціальних технічних засобів отримання інформації (стаття 359 Кримінального кодексу України)

Стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує кожному право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для

запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Відповідно до положень статті 31 Конституції України кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Статтею 14 Кримінального процесуального кодексу України встановлено, що під час кримінального провадження кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування. Статтею 15 Кримінального процесуального кодексу України під час кримінального провадження кожному гарантується невтручання у приватне (особисте і сімейне) життя.

Згідно зі статтею 258 Кримінального процесуального кодексу України ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді. Спілкуванням є передання інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв'язку будь-якого типу. Спілкування є приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, при яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб.

Незаконні придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації згідно зі статтею 359 Кримінального кодексу України мають наслідком кримінальну відповідальність. Суспільна небезпечність вказаного кримінального правопорушення полягає в порушенні встановленого порядку використання спеціальних технічних засобів негласного одержання інформації, пониженні авторитету органів державної влади, підриві довіри до органів, які застосовують такі засоби, посяганні на конституційні права та свободи громадян.

Вчинення щодо судді кримінального правопорушення, передбаченого статтею 359 Кримінального кодексу України, крім завдання шкоди окремій особі, спрямоване на підрив авторитету правосуддя в цілому. Випадки, що мають ознаки кримінальних правопорушень, повинні бути належним чином досліджені правоохоронними органами, а винні особи – притягнуті до передбаченої законом відповідальності.

Статтею 25 Закону України «Про Службу безпеки України» визначено права, які надаються Службі безпеки України, її органам і співробітникам для виконання покладених на них обов'язків.

Відповідно до частини першої статті 35 Закону України «Про Службу безпеки України» співробітники Служби безпеки України самостійно приймають рішення в межах своїх повноважень. Вони повинні відмовитись від виконання будь-яких наказів, розпоряджень або вказівок, які суперечать чинному законодавству. За протиправні дії та бездіяльність вони несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Суддя (голова) Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області повідомив, що в його службовому кабінеті співробітники Державного бюро розслідувань та Служби безпеки України провели обшук у межах кримінального провадження, після чого ним було виявлено пристрій для прослуховування, у зв'язку із чим складено відповідний акт та викликано слідчо-оперативну групу органів Національної поліції.

Такі дії співробітників ДБР та СБУ під час проведення обшуку суддя вважає протиправними, направленими на створення штучного впливу на суддю (суддів суду) з метою схилити його (їх) до прийняття «необхідних» рішень. Крім того, внесення кримінального провадження до ЄРДР, проведення обшуку у службовому кабінеті судді із 13:00 до 00:00, вилучення оригіналів судових справ з архіву суду, жорстких дисків та його персонального комп'ютера суддя вважає незаконним втручанням у його діяльність.

За результатами перевірки повідомлення судді Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області Вищою радою правосуддя встановлено, що на підставі повідомлень судді розпочато кримінальні провадження за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених частиною другою статті 376, частиною першою статті 359 Кримінального кодексу України (рішення від 10 червня 2021 року № 1314/0/15-21).

В іншому випадку суддя Артемівського міськрайонного суду Донецької області повідомила, що до її кабінету зайшли два чоловіки у цивільному одязі, які представилися співробітниками Служби безпеки України та надали посвідчення. Вказані особи цікавилися станом розгляду кримінальної справи, яка перебуває у провадженні судді. Суддя повідомила про неможливість надання такої інформації, оскільки вони не є учасниками справи, та запропонувала звернутися до суду з офіційним запитом.

Суддя також зазначила, що того самого дня виявила електронний пристрій чорного кольору, зовні схожий на флешнакопичувач, прикріплений за допомогою двосторонньої клейкої стрічки до стільця, на якому сидів один із чоловіків.

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 359 Кримінального кодексу України, а також до Служби безпеки України щодо необхідності проведення перевірки можливих протиправних дій співробітників Служби безпеки України (рішення Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1833/0/15-21).

Голова Автозаводського районного суду міста Кременчука Полтавської області звернулась до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, в якому зазначила, що 12 серпня 2021 року у загальнодоступному приміщенні вбиральні Автозаводського

районного суду міста Кременчука Полтавської області виявлено невідомий предмет, зовні схожий на димовий пожежний датчик, який був прикріплений до стелі. Попередньо в цьому приміщенні такий датчик не встановлювали. Про зазначений факт було повідомлено керівника апарату суду.

Пізніше вказаний предмет було виявлено на підлозі зі слідами клейкої двосторонньої стрічки на задній частині, якою він, імовірно, був прикріплений до стелі вбиральні. У керівництва суду виникли підозри, що цей предмет може бути звуко- та відеозаписувальним пристроєм, незаконно встановленим у приміщенні суду. У зв'язку із цим керівник апарату суду викликав слідчо-оперативну групу.

У повідомленні голови суду також вказано, що після перегляду відеозаписів із камер внутрішнього та зовнішнього відеоспостереження, розташованих у приміщенні Автозаводського районного суду міста Кременчука Полтавської області, встановлено, що до приміщення суду впродовж дня тричі заходив громадянин, який відвідав приміщення вбиральні о 08:56, де перебував до 08:59, а потім вийшов із приміщення суду. Після виходу вказаного громадянина із вбиральні до моменту виявлення невідомого предмета до вказаного приміщення, окрім працівників апарату суду, відвідувачі не заходили.

Відповідно до журналу відвідувачів Автозаводського районного суду міста Кременчука Полтавської області до приміщення суду о 08:49 зайшов ОСОБА_1, який пред'явив службове посвідчення працівника поліції.

Голова суду в повідомленні також вказала, що, як вбачається з Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, ОСОБА_1 обіймає посаду оперуповноваженого Управління стратегічних розслідувань у Полтавській області Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України.

За результатами перевірки обставин, вказаних у цьому повідомленні, Вища рада правосуддя звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному 13 серпня 2021 року до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 359 Кримінального кодексу України, за фактами, повідомленими головою Автозаводського районного суду міста Кременчука Полтавської області (рішення від 5 жовтня 2021 року № 2061/0/15-21).

Суддя Ковпаківського районного суду міста Сум повідомив, що під час спілкування у мобільних додатках Viber та WhatsApp виявив несанкціоноване прослуховування його телефонних розмов правоохоронними органами, що пов'язано, на його думку, з тим, що він є внутрішньо переміщеною особою та періодично спілкується телефоном з рідними та родичами, які проживають на тимчасово окупованій території України.

Беручи до уваги обставини, про які зазначено у повідомленні судді, що

можуть свідчити про вчинення кримінальних правопорушень, а також враховуючи, що перевірку повідомлених обставин здійснюють правоохоронні органи в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, за частиною першою статті 163 Кримінального кодексу України, Вища рада правосуддя дійшла висновку про наявність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (рішення від 23 грудня 2021 року № 2316/0/15-21).

Суддя Ковпаківського районного суду міста Сум повідомив, що під час спілкування у мобільних додатках Viber та WhatsApp виявив несанкціоноване прослуховування його телефонних розмов з боку правоохоронних органів, пов'язане, на його думку, з тим, що він є внутрішньо переміщеною особою та періодично спілкується телефоном з рідними та родичами, які проживають на тимчасово окупованій території України.

Беручи до уваги обставини, про які зазначено у повідомленні судді, що можуть свідчити про вчинення кримінальних правопорушень, а також враховуючи, що перевірку повідомлених обставин здійснюють правоохоронні органи в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України за частиною першою статті 163 Кримінального кодексу України, Вища рада правосуддя дійшла висновку про наявність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (рішення від 23 грудня 2021 року № 2316/0/15-21).

4.1.7. Неприпустимість тиску на суд з боку прокурорів

Комітет Міністрів Ради Європи у Рекомендації державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя від 6 жовтня 2000 року Rec (2000) 19 акцентував на тому, що «не може бути питань у відношенні здійснення впливу прокурорами на суддів» (взаємовідносини між прокурорами і суддями), а також що держави повинні вжити відповідних заходів, щоб правовий статус, компетенція і процесуальна роль прокурорів були встановлені законом таким чином, аби не могло бути законних сумнівів щодо незалежності і неупередженості суддів (пункт 17); прокурори повинні поважати незалежність і неупередженість суддів, а саме вони ніколи не повинні ні ставити під сумнів судові рішення, ні перешкоджати їхньому виконанню, зберігаючи використання їх права на процедуру апеляції або на будь-яку іншу пояснювальну процедуру (пункт 19).

Під час судових розглядів прокурори повинні бути об'єктивними і справедливими. Зокрема, вони мають гарантувати, що суду надані відповідні факти і правові докази, необхідні для справедливого відправлення правосуддя (пункт 20)¹⁹.

¹⁹https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2000_19_2000_10_6.pdf

Суддям і прокурорам має надаватися незалежність стосовно здійснюваних ними повноважень, а також судді і прокурори повинні бути та виглядати незалежними один від одного. У сприйнятті учасників процесу та суспільства загалом не може бути навіть натяку на потурання між суддями та прокурорами або щодо змішування їхніх повноважень (пункт 36 Висновку КРЕС № 12 (2009))²⁰.

Діяльність і поведінка прокурора та судді не повинні залишати сумнівів стосовно їхньої об'єктивності та неупередженості.

Вища рада правосуддя окремо звертала увагу, що, формулюючи рекомендації щодо взаємовідносин між суддями та прокурорами, КРЕС у пункті 41 висновку № 12 щодо етики та деонтології суддів та прокурорів прямо зазначила, що останнім рекомендується утримуватися від публічних коментарів та заяв для ЗМІ, щоб не створювати враження прямого чи опосередкованого тиску на суд з метою ухвалення ним певного рішення та не перешкоджати справедливому відправленню правосуддя.

Відповідно до пункту 3 частини першої статті 131¹ Конституції України в Україні діє прокуратура, яка здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

До Вищої ради правосуддя звернулися голова та суддя Кіровоградського районного суду міста Кіровограда з повідомленнями про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, зазначивши, що із Прокуратури Кіровоградської області надійшло повідомлення про виклик судді цього суду для участі у проведенні слідчих дій, до якого додана повістка про виклик судді для допиту як свідка у кримінальному провадженні.

У подальшому стало відомо, що до Єдиного реєстру досудових розслідувань Прокуратурою Кіровоградської області було внесено відомості про вчинення суддею злочину, передбаченого частиною першою статті 375 Кримінального кодексу України, за фактом постановлення слідчим суддею ухвал про відмову в задоволенні клопотання слідчого Кропивницького відділу поліції, погодженого із прокурором Кіровоградської місцевої прокуратури, про арешт майна у кримінальному провадженні.

Як повідомляють судді, вказані відомості внесені до ЄРДР за рапортом службової особи Прокуратури Кіровоградської області – начальника управління нагляду у кримінальному провадженні.

Суддя додатково повідомив, що розглядав клопотання слідчого Кропивницького відділу поліції, погоджені із прокурором Кіровоградської місцевої прокуратури, про арешт майна у кримінальному провадженні та постановив ухвали про відмову у їх задоволенні. Протягом строку на апеляційне оскарження ухвал слідчого судді апеляційні скарги від учасників кримінального провадження не надходили, вказані ухвали набрали законної сили ще в листопаді та грудні 2019 року відповідно.

²⁰https://court.gov.ua/userfiles/R_12_2009_2009_12_8.pdf

У повідомленнях також зазначається, що сталою практикою роботи Прокуратури Кіровоградської області за повідомленнями про вчинення злочинів, підслідних Державному бюро розслідувань, є направлення таких повідомлень до відповідного територіального управління Державного бюро розслідувань, тому проведення самостійних процесуальних дій службовими особами Прокуратури Кіровоградської області з викликом судді на допит за частиною першою статті 375 КК України може свідчити про тиск на суддю.

Крім того, суддя повідомив, що на офіційному сайті Прокуратури Кіровоградської області була розміщена інформація, що Прокуратура звернулася до Вищої ради правосуддя щодо притягнення судді до відповідальності. У вказаній публікації викладені обставини справи та надана оцінка постановленим суддею рішенням.

За результатами розгляду вказаних повідомлень Вища рада правосуддя зазначила, що відповідно до статті 214 КПК України відомості за повідомленнями голови Кіровського районного суду міста Кіровограда та судді цього суду мали бути внесені до ЄРДР. Проте Офіс Генерального прокурора скерував їх до Прокуратури Кіровоградської області, працівники якої, як зазначено у повідомленнях, втручаються в діяльність судді щодо здійснення правосуддя.

Наведені обставини свідчать про наявність конфлікту інтересів у працівників Прокуратури Кіровоградської області стосовно об'єктивного і неупередженого прийняття рішень за повідомленнями голови суду та судді про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя з боку працівників Прокуратури Кіровоградської області.

Внесення Прокуратурою Кіровоградської області до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення, а саме постановлення суддею завідомо неправосудних рішень, може бути спробою втручання у здійснення правосуддя та тиску на суддю як помста судді, який ухвалив відповідні рішення.

Відповідно до пункту 2 Монреальської універсальної декларації про незалежність правосуддя (1983 рік) судді як особи є вільними та зобов'язані приймати безсторонні рішення згідно з власною оцінкою фактів і знанням права, без будь-яких обмежень, впливів, спонук, примусів, загроз або втручання, прямих або непрямих, з будь-якого боку і з будь-яких причин.

Як зауважено у пункті 19 Рекомендації Рес (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя, прокурори повинні поважати незалежність і неупередженість суддів; вони ніколи не повинні ні ставити під сумнів судові рішення, ні перешкоджати їхньому виконанню, зберігаючи використання їх права на процедуру апеляції або на будь-яку іншу пояснювальну процедуру.

Недобросовісне виконання суддею своїх професійних обов'язків є підставою для застосування до нього заходів дисциплінарної відповідальності у порядку, встановленому законами України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя».

Водночас внесення слідчим, прокурором до ЄРДР відомостей про прийняття суддею завідомо неправосудного рішення або вчинення іншого злочину під час здійснення правосуддя можливе виключно у разі виявлення ознак такого злочину, які будуть достатніми для подальшого повідомлення судді про підозру та складення і направлення до суду обвинувального акта у максимально короткий строк.

Наявність кримінального провадження у жодному разі не повинна використовуватися як засіб впливу на суддю, спонукання його до певної поведінки або як помста за прийняте у справі рішення.

Крім того, під час перевірки було встановлено, що за повідомленнями голови суду та судді про втручання в діяльність як судді щодо здійснення правосуддя прокурорами Прокуратури Кіровоградської області відомості до ЄРДР не були внесені ні працівниками Прокуратури Кіровоградської області, ні слідчими Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Миколаєві. Отримавши вказані повідомлення з Офісу Генерального прокурора, Прокуратура Кіровоградської області направила їх для розгляду в межах компетенції та прийняття рішення відповідно до вимог чинного законодавства до Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Полтаві, яке долучило їх до матеріалів досудового розслідування та врахувало доводи під час проведення досудового розслідування кримінального провадження за частиною першою статті 375 КК України.

Щодо публікації, розміщеної на офіційній вебсторінці Прокуратури Кіровоградської області, Вища рада правосуддя зазначила, що вона містить оцінку процесуальних дій судді під час розгляду справ, проте з огляду на те, що рішення у справі прийняте, вона не має на меті втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя у конкретній справі.

Водночас Вища рада правосуддя звернула увагу, що форма викладу публікацій із застосуванням звинувачень суддів у вчиненні злочинів, їх оприлюднення, в тому числі на офіційних сторінках, явно виходить за межі допустимої критики діяльності органу судової влади та завдає шкоди авторитету судової влади. Тому при публічному обговоренні судових справ необхідно утримуватися від критики з використанням звинувачень на адресу суддів.

Враховуючи встановлені під час перевірки обставини, які можуть нести загрозу авторитету правосуддя, Вища рада правосуддя дійшла висновку про наявність підстав для вжиття заходів щодо авторитету правосуддя та звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо необхідності забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених головою Кіровського районного суду міста Кіровограда та суддею цього суду, з дотриманням приписів статті 19 Конституції України та статті 214 Кримінального процесуального кодексу України, а також щодо необхідності керівникам обласних прокуратур утримуватися від заяв та публічних висловлювань, які

можуть підірвати авторитет правосуддя та незалежність судової влади (рішення Вищої ради правосуддя від 11 березня 2021 року № 615/0/15-21).

В іншому повідомленні суддя Кіровського районного суду міста Дніпропетровська повідомив про подання прокурором під час розгляду суддею кримінального провадження заяви про відвід головуючого судді, мотивованої тим, що дії судді під час розгляду справи впливають на подальше винесення законного рішення у справі та об'єктивне дослідження всіх обставин. Зазначив, що в іншій справі суддя постановив певне рішення, що свідчить про упередженість судді та надання переваги одній зі сторін, ігнорування норм Кримінального процесуального кодексу України. У подальшому до суду із Дніпропетровської обласної прокуратури надійшла повістка про виклик судді для допиту.

Суддя Центрального районного суду міста Миколаєва повідомила про заявлення прокурором невмотивованого відводу судді. який прокурор мотивував опублікуванням в мережі Facebook повідомлення, що напередодні судового засідання суддя нібито зустрічалася та спілкувалася із захисниками підозрюваного, що є доказом упередженості судді.

Під час розгляду вказаного повідомлення Вища рада правосуддя наголосила, що відповідно до вимог частини п'ятої статті 80 КПК України відвід повинен бути вмотивованим. Звертаючись до суду із заявою про відвід судді відповідного змісту, прокурор мав розуміти необхідність перевірки викладеної в мережі інформації, встановлення особи, яка її розповсюдила, з'ясування обставин, про які йдеться у публікації, тощо.

За результатами перевірки повідомлень суддів Кіровського районного суду міста Дніпропетровська та Центрального районного суду міста Миколаєва Вищою радою правосуддя встановлено факт невнесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відповідних відомостей за відповідними повідомленнями суддів згідно з вимогами статті 214 Кримінального процесуального кодексу України.

Рішенням від 28 жовтня 2021 року № 2138/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо необхідності забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддею Кіровського районного суду міста Дніпропетровська, з дотриманням приписів статті 19 Конституції України та статті 214 Кримінального процесуального кодексу України.

За повідомленням судді Центрального районного суду міста Миколаєва Вища рада правосуддя рішенням від 9 лютого 2021 року № 277/0/15-21 також звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки законності та обґрунтованості невнесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей за повідомленням судді та забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддею, з дотриманням приписів статті 19

Конституції України та статті 214 Кримінального процесуального кодексу України.

За результатами розгляду деяких повідомлень суддів про втручання прокурорів у їхню діяльність Вища рада правосуддя не виявила загроз та перешкод ухваленню суддями справедливих та безсторонніх рішень.

Так, за результатами перевірки повідомлення судді Дарницького районного суду міста Києва (вхідний від 14 червня 2021 року № 2546/0/6-21), яка повідомляла про створення прокурорами Офісу Генерального прокурора обставин, що стали підставою для відводу судді від розгляду кримінального провадження, а саме повідомлення про підозру та обрання запобіжного заходу її близькому родичу у кримінальному провадженні, в якому закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності, складено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 5 жовтня 2021 року № 2062/0/15-21, оскільки було встановлено, що повідомлення про підозру та обрання запобіжного заходу у виді домашнього арешту працівниками ДБР та Офісу Генерального прокурора в межах кримінального провадження ґрунтується на нормах закону, а отже, не є доказом спроби незаконного впливу на безсторонність судді та не може свідчити про тиск та втручання в діяльність судді під час здійснення правосуддя.

Судді Городищенського районного суду Черкаської області під час розгляду кримінального провадження стало відомо, що прокурор у кримінальному провадженні звернувся до Національного агентства з питань запобігання корупції щодо вирішення питання про складення стосовно судді протоколу про адміністративне правопорушення та заявив судді відвід з підстав здійснення НАЗК за зверненням прокурора моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності судді.

Суддя розцінила такі дії прокурора як втручання в діяльність з метою перешкодити виконанню нею службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення та як моральний, психологічний тиск на суддю, головуючого у кримінальному провадженні.

Під час перевірки повідомлення судді не встановлено відомостей, які свідчать про зловживання правами, у тому числі правом на відвід та правом на звернення до Національного агентства з питань запобігання корупції, схилення судді до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення, оскільки НАЗК діяло в межах повноважень, а заявлення відводу судді в судовому засіданні є процесуальним правом учасників справи (рішення Вищої ради правосуддя від 9 грудня 2021 року № 2308/0/15-21 про затвердження висновку члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя).

За результатами розгляду повідомлення судді Рубіжанського міського суду Луганської області (вхідний від 3 квітня 2020 року № 1791/0/6-20), яка вважала, що викладені у дисциплінарній скарзі прокурора доводи щодо незгоди з рішеннями суду, перекручування фактів, тобто поширення інформації у скарзі з метою дискредитації суду (судді), мають ознаки втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя та впливу на безсторонність суду, складено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 31 серпня 2021 року № 1912/0/15-21, оскільки звернення зі скаргою щодо дисциплінарного проступку судді ґрунтується на нормах закону, тому факт звернення не може свідчити про тиск на суддю та втручання в її діяльність під час розгляду справи.

Крім того, під час проведення перевірки вказаного повідомлення було встановлено, що оцінку обставин, викладених у дисциплінарній скарзі, було здійснено під час дисциплінарного провадження відповідно до положень Закону України «Про Вищу раду правосуддя», а сам факт подання такої скарги є формою реалізації особою передбачених законом прав.

За результатами розгляду повідомлення судді Кременського районного суду Луганської області (вхідний від 22 листопада 2019 року № 6093/0/6-19), який вважав, що посилення прокурора у заяві про відвід на дисциплінарну скаргу, подану до Вищої ради правосуддя, є способом впливу на суд з метою спонукання до прийняття певних рішень у справі, яка перебуває на розгляді судді, складено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 2 березня 2021 року № 531/0/15-21.

До Вищої ради правосуддя також зверталися судді Окружного адміністративного суду міста Києва (вхідний від 8 лютого 2021 року № 658/0/6-21, вхідний від 18 серпня 2021 року № 3508/0/6-21), які вважали втручанням у їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя дії представників Національного антикорупційного бюро України, які брали участь у справі як уповноважені представники відповідача, під час заявлення відводів на підставі копій матеріалів кримінальних проваджень, розслідування яких здійснюють детективи НАБУ (рішення Вищої ради правосуддя від 7 вересня 2021 року № 1945/0/15-21, від 16 листопада 2021 року № 2214/0/15-21 про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя).

Суддя Новодністрівського міського суду Чернівецької області (вхідний від 21 липня 2021 року № 3066/0/6-21) повідомила про заявлення прокурором відводу судді, на обґрунтування якого була використана інформація стосовно судді, зібрана правоохоронними органами (рішення Вищої ради правосуддя від 29 липня 2021 року № 1719/0/15-21 про затвердження висновку члена Вищої

ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя).

Суддя Одеського апеляційного суду (вхідний від 27 червня 2018 року № 3267/0/6-18) вважав втручанням у його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя звернення Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України з метою перешкоджання проходженню суддею кваліфікаційного оцінювання, а також внесення відомостей до ЄРДР про вчинення судьями районних судів міста Одеси та Апеляційного суду Одеської області злочину, передбаченого частиною другою статті 375 Кримінального кодексу України (рішення Вищої ради правосуддя від 2 березня 2021 року № 531/0/15-21 про затвердження висновку члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя).

Суддя Чернігівського окружного адміністративного суду (вхідний від 28 січня 2021 року № 418/0/6-21) повідомив про звернення Служби безпеки України з листом щодо надання копій документів, які стосувалися обліку робочого часу працівників суду, нарахування заробітної плати та відповідних доплат, перебування у відрядженнях, відпустках, а також тимчасової непрацездатності (рішення Вищої ради правосуддя від 21 жовтня 2021 року № 2103/0/15-21 про затвердження висновку члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя).

Суддя Селидівського міського суду Донецької області (вхідний від 2 серпня 2021 року № 3258/0/6-21, вхідний від 11 серпня 2021 року № 3431/0/6-21) пов'язувала втручання в її діяльність як судді щодо здійснення правосуддя з діями СБУ щодо надсилання відповідного звернення до Вищої ради правосуддя, поширенням ЗМІ недостовірної інформації, а також відкриттям Другою Дисциплінарною палатою Вищої ради правосуддя дисциплінарної справи стосовно судді (рішення Вищої ради правосуддя від 5 жовтня 2021 року № 2062/0/15-21 про затвердження висновку члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя).

За результатами перевірки Вищою радою правосуддя відомостей, викладених у зверненні адвоката, який діяв в інтересах судді, щодо перевірки дотримання конституційних гарантій недоторканності судді під час затримання без згоди Вищої ради правосуддя не було встановлено фактів втручання в діяльність судді, а також дій, що несуть загрозу незалежності суддів та авторитету правосуддя (рішення Вищої ради правосуддя від 23 листопада 2021 року № 2250/0/15-21 про затвердження висновку члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя).

4.1.8. Нефективність досудового розслідування у кримінальних провадженнях за фактами втручання у професійну діяльність суддів

Статтею 376 КК України передбачено кримінальну відповідальність за втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення.

Відповідно до частини четвертої статті 48, пункту 9 частини сьомої статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання.

Таким чином, повідомлення судді про втручання в його діяльність щодо здійснення правосуддя, надіслане Генеральному прокурору на виконання зазначених вимог Закону України «Про судоустрій і статус суддів», є повідомленням про вчинення стосовно судді злочину, передбаченого статтею 376 КК України.

Мета вимоги щодо негайного інформування суддею Генерального прокурора про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя полягає у тому, щоб на підставі такого повідомлення якомога швидше було розпочате досудове розслідування обставин вчинення відповідного кримінального правопорушення.

Відповідно до статті 2 Кримінального процесуального кодексу України завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Вища рада правосуддя послідовно наголошує, що затягування досудового розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя є неприпустимим та суперечить основним принципам права. Для забезпечення дійсної незалежності суддів та авторитету правосуддя правоохоронні органи мають забезпечувати швидке та ефективне розслідування всіх кримінальних проваджень за ознаками вчинення таких злочинів.

Під час перевірки повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність Вища рада правосуддя продовжує виявляти випадки надмірної тривалості досудового розслідування за фактом втручання в діяльність судових органів.

За результатами перевірки повідомлення заступника голови Третього апеляційного адміністративного суду Вища рада правосуддя встановила, що досудове розслідування у кримінальному провадженні за фактом втручання в професійну діяльність суддів триває більш ніж два роки, що свідчить про його неефективність.

Наявна у Вищій раді правосуддя інформація давала змогу стверджувати, що правоохоронні органи не вживають належних заходів для здійснення ефективного розслідування повідомлених суддями обставин та притягнення винних осіб до передбаченої законом відповідальності.

Вища рада правосуддя звернулася до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України, за фактом втручання в діяльність суддів Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду та звернула увагу Офісу Генерального прокурора на необхідність забезпечення ефективного досудового розслідування у кримінальному провадженні (рішення від 11 березня 2021 року № 614/0/15-21).

4.2. Втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя з боку народних депутатів, депутатів місцевих рад, представників органів виконавчої влади та інших осіб

Частиною другою статті 19 Конституції України встановлено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Статтею 8 Закону України «Про статус народного депутата України» передбачено, що у своїй діяльності народний депутат повинен дотримуватися загально визнаних норм моралі, завжди зберігати власну гідність, поважати честь і гідність інших народних депутатів, службових та посадових осіб і громадян, утримуватись від дій, заяв та вчинків, що компрометують його самого, виборців, Верховну Раду України, державу. Неприпустимим є використання народним депутатом свого депутатського мандата всупереч загально визнаним нормам моралі, правам і свободам людини і громадянина, законним інтересам суспільства і держави.

За приписами частини другої статті 7 Закону України «Про статус народного депутата України» народний депутат відповідно до закону розглядає звернення виборців, а також від підприємств, установ, організацій, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, вживає заходів для реалізації їх пропозицій і законних вимог, інформує виборців про свою депутатську діяльність під час особистих зустрічей з ними та через засоби масової інформації.

Згідно із частиною першою статті 16 цього Закону народний депутат має право на депутатське звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності та підпорядкування, об'єднань громадян з питань, пов'язаних з депутатською діяльністю, і брати участь у розгляді порушених ним питань.

Депутатське звернення – пропозиція народного депутата, звернена до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян здійснити певні дії, дати офіційне роз'яснення чи викласти позицію з питань, віднесених до їх компетенції.

Згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 19 травня 1999 року № 4-рп/99 (справа про запити народних депутатів України) встановлене статтею 86 Конституції України право народного депутата України на запит є обмеженим і не поширюється на питання, пов'язані із здійсненням правосуддя у конкретних справах. Звернення народного депутата України як члена парламенту з вимогою чи пропозицією до судів, голів судів або безпосередньо до суддів саме з питань здійснення правосуддя у тих чи інших конкретних справах є неприпустимим.

У пункті 11 Висновку № 18 (2015) Консультативної ради європейських суддів «Позиція судової влади та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії» зазначено, що життєво важливо, щоб судова влада не мала неналежних зв'язків з іншими гілками влади й не зазнавала неправомірного впливу з їхнього боку.

Ні Конституцією України, ні Законом України «Про статус народного депутата України» не уповноважено народних депутатів України звертатися до суду (судді, голови суду) з депутатськими зверненнями з питань здійснення правосуддя у конкретних справах.

Так, у повідомленні Голови Вищого антикорупційного суду вказано, що до суду надійшло депутатське звернення народного депутата України, адресоване Голові Вищого антикорупційного суду, із пропозицією «під час наступного обрання міри запобіжного заходу, розглянути питання щодо застосування до ОСОБА_1 запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, застосувати арешт майна та інших активів, які належать ОСОБА_1».

Крім того, народний депутат України у депутатському зверненні просив повідомити його про результати розгляду цього звернення, зазначав про адміністративну відповідальність, передбачену частиною першою статті 188¹⁹ Кодексу України про адміністративні правопорушення, за недодержання встановлених законом строків надання відповіді на звернення народного депутата України, ненадання, надання неправдивої або неповної інформації на таке звернення.

Вища рада правосуддя дійшла висновку, що, звертаючись до голови суду із пропозицією стосовно конкретної судової справи, зокрема щодо

застосування заходів забезпечення кримінального провадження, народний депутат України діяв не у спосіб та поза межами повноважень, визначених чинним законодавством України, зазначила, що такі дії народного депутата України можуть бути розцінені суддями як неправомірний вплив на судову владу, втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, а також створити враження про можливість впливу голови суду на прийняття суддями рішень у конкретних справах, що негативно позначається на авторитеті правосуддя та підриває незалежність судової влади (рішення від 31 серпня 2021 року № 1910/0/15-21).

У Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року № CM/Rec (2010) 12 наголошено, що незалежність суддів гарантується незалежністю судової влади загалом, це є основним принципом верховенства права; судді повинні мати необмежену свободу щодо неупередженого розгляду справ відповідно до законодавства та власного розуміння фактів; судові рішення мають бути обґрунтовані та оголошені публічно, однак судді не зобов'язані роз'яснювати, якими переконаннями вони керувалися при прийнятті таких рішень; тлумачення закону, оцінювання фактів або доказів, які здійснюють судді для вирішення справи, не повинні бути приводом для кримінальної відповідальності, крім випадків злочинного наміру (§§ 4, 5, 15, 68).

Оцінка якості кожного рішення повинна здійснюватися тільки через використання права оскарження, установленого законом. Цей принцип є ключовим наслідком конституційної гарантії незалежності суддів, яка розглядається як одна із основних характеристик верховенства права в демократичному суспільстві.

Європейський суд з прав людини в рішенні від 6 жовтня 2011 року у справі «Агрокомплекс» проти України» постановив, що мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо відсутності незалежності та неупередженості національних судів. Зазначив, що українські органи влади неодноразово втручались у судові провадження, що було підтверджено документальними доказами. Суд також нагадав, що він вже в найсуворіший спосіб засудив спроби несудових органів втручатися в судові провадження, вважаючи це несумісним із поняттям «незалежного та неупередженого судового органу».

Суд наголосив, що обсяг зобов'язань Держави щодо забезпечення розгляду «незалежним та неупередженим судом» у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не обмежується судовою гілкою влади.

Цей обсяг зобов'язань також покладає на виконавчі, законодавчі та будь-які інші органи Держави, незалежно від їх рівня, обов'язки поважати та виконувати рішення і постанови судів, навіть якщо ці органи не погоджуються з ними.

Таким чином, повага з боку Держави до повноважень судів є невід'ємною передумовою впевненості суспільства у судах і, у більш широкому сенсі, верховенства закону. Для того щоб це відбулося, конституційних гарантій незалежності та неупередженості судової гілки влади не досить. Ці гарантії мають бути ефективно впроваджені у повсякденну поведінку та поводження органів влади.

Суддя Хмельницького апеляційного суду повідомила Вищу раду правосуддя, що народний депутат України направила депутатське звернення до Хмельницького апеляційного суду та Прокуратури Хмельницької області, в якому, посилаючись на подання адвокатом в інтересах обвинуваченої апеляційної скарги, висловила оцінку судового рішення суду першої інстанції, вказавши: «... судом першої інстанції справа розглянута поверхнево, не в повному обсязі, зокрема не враховано масив характеризуючих матеріалів, недослідження яких і призвело до занадто суворого рішення». Крім того, у зверненні народний депутат України просить поінформувати в передбачені законом терміни про результати розгляду та вжиті заходи.

Вища рада правосуддя вважала, що, звертаючись до суду з наданням оцінки рішенню суду першої інстанції, вказуючи про направлення звернення за належністю для відповідного реагування в межах чинного законодавства, та проханням поінформувати про результати розгляду та вжиті заходи в передбачений законодавством термін, народний депутат України, яка не є у вказаній справі учасником судового процесу, діяла не у спосіб та поза межами повноважень, що визначені чинним законодавством України. Вища рада правосуддя зазначила, що такі дії народного депутата України можуть бути розцінені як вплив та втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, що негативно позначається на авторитеті правосуддя та посягає на незалежність судової влади.

Крім того, підставою для надіслання депутатського звернення до суду став адвокатський запит, надісланий народному депутату України в порядку вимог статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у якому адвокат просив народного депутата України звернутися в межах чинного законодавства до Хмельницького апеляційного суду з приводу повного, всебічного та об'єктивного розгляду кримінального провадження стосовно особи з урахуванням характеризуючих матеріалів та висновків компетентних органів для прийняття законного та справедливого рішення, при цьому адвокат повідомляє про подання ним апеляційної скарги на вирок суду першої інстанції та вказує дату розгляду скарги апеляційним судом.

Вища рада правосуддя дійшла висновку, що надсилання адвокатського запиту до народного депутата України з таким проханням, враховуючи, що чинним законодавством не передбачено здійснення народними депутатами України контролю за розглядом справ у судах, про що адвокат не може не знати, свідчить про намагання вплинути на діяльність судді щодо здійснення правосуддя у не передбачений процесуальним законом спосіб.

Також адвокат мав передбачити наслідки надсилання ним такого запиту та усвідомлювати, що надходження до суду подібного депутатського звернення може бути розцінене суддями як втручання в діяльність щодо здійснення правосуддя.

Надіслання адвокатського запиту народному депутату України із проханням про звернення до суду з приводу повного, всебічного та об'єктивного розгляду кримінального провадження для прийняття законного та справедливого рішення свідчить, що адвокат діяв всупереч Правилам адвокатської етики, що негативно вплинуло на авторитет правосуддя.

За таких обставин Вища рада правосуддя вважала, що наявні також підстави для звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо притягнення до передбаченої законом дисциплінарної відповідальності адвоката, оскільки вчинені ним дії свідчать про намагання у не передбачений законом спосіб, із залученням народного депутата України, вплинути на суддю Хмельницького апеляційного суду під час розгляду справи, а також звернула увагу Офісу Генерального прокурора на дотримання приписів статті 19 Конституції України, статті 214 Кримінального процесуального кодексу України щодо обов'язку уповноважених органів вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань у строки, визначені законом (рішення від 4 березня 2021 року № 576/0/15-21).

Захищеність суддів на рівні Конституції України є найважливішою гарантією незалежності судової влади, неупередженого, об'єктивного, безстороннього та незалежного виконання суддями своїх обов'язків щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства права та конституційного ладу в державі, а тому поширення інформації з метою дискредитації судової влади є неприпустимим.

Публічні особи, в тому числі громадські діячі, повинні утримуватися від заяв та дій, що можуть підірвати незалежність судової влади та авторитет правосуддя, а суддя повинен виконувати свої професійні обов'язки незалежно, виходячи виключно з фактів, установлених на підставі власної оцінки доказів, розуміння закону, верховенства права, що є гарантією справедливого розгляду справи в суді, незважаючи на будь-які зовнішні впливи, стимули, загрози, втручання або публічну критику.

Судді Південно-західного апеляційного господарського суду повідомили, що напередодні судового розгляду справи в соціальній мережі Instagram на сторінці Громадської організації «Волонтерський Рух «Спільна мета» та на особистій сторінці громадського діяча, народного депутата України, члена депутатської фракції політичної партії було опубліковано фото, на якому зображена недобудована споруда, та розміщено повідомлення із такими закликами: «Злочинне будівництво. Завтра (16 березня) о 14:00 в господарському суді на пр. Шевченко, 29, відбудеться засідання по ЖК Каліпсо, щодо забезпечення позову про припинення будівельних робіт. Позивачем виступає Прокуратура Одеської області. Початок мітингу біля

суду відбудеться о 13:45. Просимо представників ЗМІ прийти на суд та підтримати правильну ініціативу одеської прокуратури».

У день судового розгляду о 14:19, в перерві між судовими засіданнями, у коридорі через скло зали судового засідання № 5 помічником-консультантом народного депутата України здійснювались відео- та фотозйомка суддів, помічника судді та представників Служби судової охорони, після чого в соціальній мережі Instagram на сторінці Громадської організації «Спільна мета» було опубліковано два відеозаписи із твердженнями, що містять неправдиву та таку, що дискредитує загалом судову систему України, інформацію: «Подвійні стандарти. Суд переносять із-за карантинних обмежень, а самі нехтують правилами безпеки. І навіть стільки охорони вам, слуги Феміди?», «Зухвала поведінка суду. Суддя яка дотримується карантинних заходів. Суд переніс розгляд справи по забезпеченню позову ЖК Калісо, щодо припинення будівельних робіт, із-за неявки БК Гефест і Одеської міської ради!!! Посилаючись наче на карантинні заходи!».

Крім того, судді повідомили, що Громадська організація «Спільна мета» запустила проєкт «Центр розслідування корупційних схем» та створила канал у соціальній мережі Telegram, де було опубліковано допис із фотознімком, на якому зображені судді, та текстом такого змісту: «Судді проти одеситів. Суспільно важливі справи в судах є чудовим маркером для виявлення недоброчесних суддів. Так судові процеси щодо незаконної забудови ЖК Калісо дали нам підстави звернути свою увагу ще на один склад суду а саме судді Південно-західного апеляційного господарського суду [...]. Ці судді підіграли будівельній компанії Гефест в затягуванні судового процесу, що дозволяло їй надалі вести незаконну забудову. Окрім того самі підстави для переносу засідань це карантин із-за якого неможливо слухати справу в залі судових засідань. Хоча і відповідне засідання відбулось в залі, на засідання з'явилась прокуратура та представники ЗМІ й помічники народних депутатів. Інші справи без перепон слухаються та розглядаються в суді в звичайному режимі. Сам склад даного суду не додержується карантинних вимог. Отже ми прискіпливо вивчимо декларації даних суддів та направимо скарги до Вищої ради правосуддя».

У додаткових поясненнях до повідомлення судді зазначили, що підставою для звернення з повідомленням про втручання стали дії помічника народного депутата України щодо подання в інформаційний простір викривленої та недостовірної інформації, що призвело до формування суспільної думки, що саме внаслідок контролю результату вирішення судової справи та погроз суддям судом було прийнято законне рішення по суті спору. При цьому формат та зміст повідомлень підтримувалися самим народним депутатом України, а отже, розцінювалися ним як допустимі.

Зокрема, судді вказують, що на фото, яке напередодні судового засідання було розміщене на сторінці Громадської організації «Волонтерський Рух «Спільна мета», було відмічено народного депутата України, який зробив репост публікації на власну сторінку в соціальній мережі Instagram, аналогічні

публікації були розміщені в месенджері Telegram та соціальній мережі Facebook.

Судді повідомили, що керівником Громадської організації «Волонтерський Рух «Спільна Мета» та одним із засновників цієї громадської організації є помічник-консультант народного депутата України за строковим трудовим договором на постійній основі, а особи, які були допущені в судові засідання вільними слухачами за пред'явленими посвідченнями журналістів інтернет-видання «Рупор Одесса», також є помічниками народного депутата України на громадських засадах.

Вища рада правосуддя вважала, що повідомлені суддями обставини, у своїй сукупності та у взаємозв'язку з діями народного депутата України, члена депутатської фракції політичної партії «Слуга народу», його помічника-консультанта, керівника, одного із засновників Громадської організації «Волонтерський Рух «Спільна Мета», інших залучених осіб, які були присутні у судових засіданнях під час розгляду конкретної справи, а також системність таких дій можуть свідчити про намагання в обраний спосіб здійснювати тиск та впливати на суддів під час розгляду конкретної справи (рішення від 21 вересня 2021 року № 2017/0/15-21).

Вища рада правосуддя неодноразово у своїх рішеннях звертала увагу, що в демократичній правовій державі є неприйнятним поширення інформації, що має ознаки інформаційної кампанії, спрямованої на підрив авторитету судової влади, та акцентувала на тому, що органи державної влади, їхні посадові особи повинні утримуватися від інформаційних та політичних кампаній, заяв та дій, що можуть вплинути на незалежність судової влади та підрвати авторитет правосуддя в цілому.

Згідно зі статтею 2 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» депутат місцевої ради як представник інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу зобов'язаний виражати і захищати інтереси відповідної територіальної громади та її частини – виборців свого виборчого округу, виконувати їх доручення в межах своїх повноважень, наданих законом.

Частиною першою статті 13 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» визначено, що депутатське звернення – викладена в письмовій формі вимога депутата місцевої ради з питань, пов'язаних з його депутатською діяльністю, до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, а також керівників правоохоронних та контролюючих органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на території відповідної ради, здійснити певні дії, вжити заходів чи дати офіційне роз'яснення з питань, віднесених до їх компетенції.

Ні Конституцією України, ні законами України не передбачено повноважень депутата селищної ради щодо звернення до суду в особистих інтересах використовуючи свій статус.

Так, на електронну адресу Київського апеляційного суду надійшло звернення від депутата фракції політичної партії в селищній раді, адресоване голові суду, а також суддям Київського апеляційного суду, що входять до колегії суддів з розгляду справи, в якому депутат вказує: «...представники апелянта повідомили мені по телефону, що в разі якщо я не продам їм земельну ділянку, їм буде дешевше купити це питання в апеляційному суді. За таких обставин, я звернувся до правоохоронних органів, відкрито кримінальне провадження», та просить голову суду «взяти під контроль об'єктивність та законність розгляду апеляційного провадження у справі».

Вища рада правосуддя дійшла висновку, що, звертаючись до голови Київського апеляційного суду у справі із проханням щодо вчинення певних дій, депутат фракції політичної партії в селищній раді діяв не у спосіб та поза межами повноважень, що визначені чинним законодавством України.

Свою чергою, дії депутата селищної ради як представника територіальної громади, наділеного повноваженнями з вирішення питань місцевого значення, створюють у мешканців територіальної громади уявлення про можливість вплинути на суд та судові рішення у позапроцесуальний спосіб, що в цілому негативно позначається на авторитеті правосуддя та підриває незалежність судової влади, а також свідчить про втручання в діяльність суддів під час здійснення правосуддя (рішення від 30 листопада 2021 року № 2269/0/15-21).

Відповідно до статті 10 Закону України «Про місцеве самоврядування» сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

Згідно із частиною одинадцятою статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування підлягають обов'язковому оприлюдненню та наданню за запитом відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Органам місцевого самоврядування слід утримуватися від інформаційних кампаній на підтримку певної позиції та оцінки судових рішень у будь-якій справі, яка перебуває на розгляді у суді, оскільки навіть законне та обґрунтоване рішення суду на користь сторони, яка мала таку підтримку, може бути сприйняте як результат такої підтримки, а не результат справедливого судового розгляду.

Конституційний Суд України в Рішенні від 23 травня 2001 року № 6-рп/2001 вказав, що відповідно до частини першої статті 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Порядок здійснення правосуддя регламентується відповідним процесуальним законодавством України. Позасудовий порядок оскарження актів і дій суддів, які стосуються здійснення правосуддя, неможливий. Оцінювання фактів та доказів у справі належить до виключної компетенції суду, у провадженні якого

перебуває справа, а перевірка правильності такої оцінки забезпечується правом на апеляційне та касаційне оскарження таких рішень.

Так, судді Вишгородського районного суду Київської області повідомили, що на офіційному сайті міської ради в розділі «Новини» з'явилася публікація із заголовком «Одноголосно, 25 депутатів міської ради проголосували за рішення про хід розгляду резонансних кримінальних справ», в якій зазначено, «що прокуратурою вже подана апеляційна скарга щодо ухвали суду щодо зміни запобіжного заходу обвинуваченому за частиною другою статті 115 КК України (умисне вбивство) із тримання під вартою на домашній арешт за місцем проживання». Публікація також містила інформацію про результати позачергової сесії міської ради, а саме: «Депутати вирішили звернутися до Генерального прокурора про забезпечення належного рівня представництва органів прокуратури у кримінальних провадженнях», та про «звернення до народного депутата України [...] з проханням взяти під особистий контроль хід розгляду порушених кримінальних проваджень, в межах наявних повноважень, з метою їх законного, об'єктивного та неупередженого розгляду та ініціювати обговорення прискорення проведення судової реформи у профільних комітетах Верховної Ради України».

У повідомленні також зазначено, що згідно з обліковою статистичною картою автоматизованої системи документообігу суду інформація про подання учасниками провадження апеляційної скарги на ухвалу про зміну запобіжного заходу відсутня, що свідчить про недостовірність інформації, розміщеної на сайті міської ради.

Крім того, судді вказують, що публікація містить посилання на трансляцію позачергової сесії міської ради на YouTube каналі, під час якої міський голова допускав, зокрема, такі висловлювання: «маємо таке не зрозуміле для всіх людей рішення суду», «вважаємо таке рішення суду упередженим і таким, що паплюжить норму і мораль права».

Ознайомившись зі змістом рішення міської ради та публікацією щодо його прийняття, розміщеною на офіційному сайті міської ради, трансляцією на YouTube каналі позачергової сесії міської ради, враховуючи сприйняття суддями подій, пов'язаних із прийняттям ними рішення про зміну запобіжного заходу, Вища рада правосуддя вважала, що зазначену інформацію поширено з метою негативного висвітлення процесуальних дій суддів у зв'язку з ухваленням рішення у кримінальній справі, розгляд якої не завершений, та надання оцінки прийнятому судовому рішення, що належить до виключної компетенції суду, а не органу місцевого самоврядування.

Прийняття міською радою такого рішення, публічні висловлювання посадової особи органу місцевого самоврядування щодо упередженості суддів, негативна оцінка їхніх процесуальних рішень на предмет законності та обґрунтованості безумовно порушують конституційний принцип незалежності судової влади, а тому сам факт надання публічних коментарів щодо дій та процесуальних рішень суддів у конкретній судовій справі, розгляд

якої не завершено, є таким, що підриває суспільну довіру до правосуддя та завдає шкоди авторитету правосуддя.

Зазначені дії є неприпустимими для посадової особи органу місцевого самоврядування, оскільки подібні публічні висловлювання певною мірою формують суспільну думку відповідної територіальної громади, а звернення міської ради до народного депутата України із проханням взяти під контроль хід розгляду справи може бути розцінене суддями як неправомірний вплив на судову владу, втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, а також створити у пересічних громадян враження про можливість впливу на прийняття суддями рішень у конкретних справах, що також негативно позначається на авторитеті правосуддя та підриває незалежність судової влади (рішення від 21 вересня 2021 року № 2016/0/15-21).

Статтею 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зобов'язано органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадових осіб утримуватися від заяв та дій, що можуть підірвати незалежність судової влади.

Відповідно до частини шостої статті 48 цього Закону органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, а також фізичні і юридичні особи та їх об'єднання зобов'язані поважати незалежність судді і не посягати на неї.

Як зазначив суддя, селищна рада звернулася до Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області із позовною заявою про визнання протиправними дій державного реєстратора щодо прийняття рішення про державну реєстрацію прав та їх обтяжень, скасування запису про проведену державну реєстрацію права власності. Того самого дня до суду було подано заяву про забезпечення позову.

Від керуючого справами (секретаря) виконкому селищної ради надійшло дві заяви – про відкликання позовної заяви та зпро вжиття заходів забезпечення позову, які ухвалою суду були задоволені.

У подальшому до кабінету судді увірвалися керуючий справами (секретар) виконкому селищної ради та інший представник селищної ради, які зазначили, що їм потрібно, щоб суддя задовольнив заяву про забезпечення позову. Після зауваження судді щодо надходження заяви про відкликання позовної заяви, у зв'язку із чим таку заяву задоволено і позовну заяву та заяву про забезпечення позову повернено, керуючий справами (секретар) виконкому селищної ради почав кричати, лаятися, ображати суддю, погрожувати фізичною розправою. Лише після прибуття працівників судової охорони та працівників правоохоронних органів вказані особи вийшли з кабінету судді, однак і в приймальні продовжували кричати, ображали суддю та його помічника.

Вища рада правосуддя своїм рішенням від 4 березня 2021 року № 575/0/15-21 звернулася до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за

ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 377 Кримінального кодексу України.

В іншому випадку суддя зазначив, що в судове засідання прибули представники виконавчого комітету міської ради, які намагалися зірвати розгляд справи шляхом подання численних клопотань поза межами встановленого Цивільним процесуальним кодексом України строку для їх подання. Згодом, під час розгляду справи по суті, представник відповідача звинувачував позивача у вчиненні незаконних дій у зв'язку з поданням нею позову, а також висловлював суду претензії через розгляд справи по суті.

Наступного дня до судді, який перебував у залі судового засідання, підійшов представник виконавчого комітету міської ради та сказав, що раніше особисто неодноразово надавав допомогу суддям цього суду з питань отримання службового житла, тому вимагав від головуючого судді позитивного, тобто на користь відповідача, результату у справі, зазначаючи, що позивач є «фіктивним» родичем і він зможе це довести. У відповідь суддя вказав, що всі клопотання та доводи потрібно висловлювати виключно в межах судового засідання та із суворим дотриманням вимог Цивільного процесуального кодексу України.

Беручи до уваги обставини, про які зазначено у повідомленні судді, враховуючи, що перевірку повідомлених обставин здійснюють правоохоронні органи в порядку, передбаченому КПК України, Вища рада правосуддя дійшла висновку про наявність підстав для звернення до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину, вчиненого стосовно судді, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України (рішення від 5 жовтня 2021 року № 2060/0/15-21).

Слід наголосити, що Вища рада правосуддя неодноразово у рішеннях звертала увагу, що представникам інших гілок влади слід утримуватися від будь-яких дій чи заяв, які можуть бути сприйняті як інструмент здійснення тиску на діяльність судових органів чи викликати сумніви щодо їх здатності виконувати свої обов'язки ефективно, оскільки необґрунтовані заяви політиків, посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, які несуть загрозу авторитету правосуддя, впливають на рівень довіри до судової влади.

Суддя Кіровоградського окружного адміністративного суду повідомила, що із наданої працівником Головного управління Державної податкової служби у Кіровоградській області копії витягу з ЄРДР їй стало відомо про здійснення Територіальним управлінням Державного бюро розслідувань, розташованим у місті Миколаєві, досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо винесення суддею Кіровоградського окружного адміністративного суду неправосудної постанови під час розгляду адміністративної справи.

Проаналізувавши повідомлені суддею обставини та дослідивши додані до повідомлення матеріали, Вища рада правосуддя встановила, що в діях службової особи ДПС України щодо звернення із заявою до правоохоронних органів про вчинення суддею злочину вбачаються ознаки зловживання статтею 375 КК України як засобу тиску на суддю, оскільки вказана заява про вчинення суддею злочину фактично подана через три роки після прийняття нею у колегіальному складі судового рішення, що містить ризики для гарантій незалежності судді, зокрема заборони втручання у діяльність щодо здійснення правосуддя, з огляду на перебування у провадженні судді численних заяв щодо вирішення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням вказаного судового рішення.

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Державної податкової служби України щодо проведення Департаментом відомчого контролю Державної податкової служби України перевірки дій службової особи Державної податкової служби України, які можуть свідчити про порушення гарантій незалежності судді під час здійснення правосуддя, за обставинами, викладеними у повідомленні судді Кіровоградського окружного адміністративного суду; звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 375 Кримінального кодексу України; звернути увагу Офісу Генерального прокурора на дотримання приписів статті 19 Конституції України, статті 214 Кримінального процесуального кодексу України щодо обов'язку уповноважених органів вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань у строки, визначені законом (рішення від 1 квітня 2021 року № 760/0/15-21).

Слід наголосити, що Вища рада правосуддя дотримується правової позиції, згідно з якою реалізація особами передбачених законом прав за відсутності ознак зловживання ними не може бути розцінена як втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя. Перебування у процесуальному статусі учасника справи не може позбавити особу наданого законом права звертатися до уповноважених державних органів щодо перевірки дій судді на предмет наявності ознак правопорушень. Водночас завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину відповідно до статті 383 КК України тягне за собою настання кримінальної відповідальності. При цьому здійснення кваліфікації таких неправомірних дій належить до компетенції правоохоронних органів.

Разом із тим процедура притягнення судді до кримінальної відповідальності не може бути використана для здійснення тиску на суддю з метою спонукати його до прийняття «потрібного» судового рішення. Реєстрація в ЄРДР відомостей про вчинення суддею кримінального правопорушення як помста за ухвалення судового рішення є неприпустимою. Наявність

кримінального провадження у жодному разі не повинна використовуватися як засіб впливу на суддю, спонукання його до певної поведінки.

З огляду на спеціальний правовий статус судді особливо важливим є швидке та ефективно розслідування кримінальних проваджень, що стосуються постановлення завідомо неправосудних судових рішень. Сама по собі наявність кримінального провадження стосовно судді негативно впливає на авторитет правосуддя та суспільну довіру до суду, тому надзвичайно важливо, щоб розслідування у такому провадженні здійснювалося якомога швидше та без невинуватої тяганини, оскільки зловживання щодо порушення справ за статтею 375 КК України може бути використане проти суддів у зв'язку з прийняттям ними судових рішень.

За результатами розгляду повідомлення судді Білоцерківського міськрайонного суду Київської області (вхідний від 28 лютого 2020 року № 1187/0/6-20), який пов'язував втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя у конкретній справі з протиправними діями голови сільської ради та голови громадської організації, які заходили до службового кабінету судді та направляли йому повідомлення через месенджер, у такий спосіб намагаючись чинити вплив на суддю з метою схилити його до ухвалення судового рішення на користь сільської ради у справі, розгляд якої не завершений, складено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 9 листопада 2021 року № 2187/0/15-21, оскільки повідомлені суддею обставини були перевірені уповноваженими правоохоронними органами в порядку, передбаченому КПК України.

За результатами розгляду повідомлення судді Солом'янського районного суду міста Києва (вхідний від 9 листопада 2021 року № 3790/0/6-21), яка вважала втручанням в її діяльність дії посла Туркменістану, а саме надіслання до суду листа із проханням посприяти у прискоренні розгляду кримінального провадження, що перебуває на розгляді судді, складено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 2 грудня 2021 року № 2281/0/15-21.

Під час перевірки вказаного повідомлення було встановлено, що лист посла, надісланий до суду під час розгляду кримінального провадження, слід вважати позапроцесуальною формою звернення, яке не створює реальних загроз суддівській незалежності, не містить ознак безпосереднього втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, а тому не може бути підставою для вжиття Вищою радою правосуддя заходів щодо забезпечення суддівської незалежності.

4.3. Втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя з боку адвокатів

Як зазначила КРЕС у Висновку № 16 (2013) «Про взаємовідносини між суддями та адвокатами», судді та адвокати відіграють різні ролі в судовому процесі, проте внесок представників обох професій є необхідним для прийняття справедливого та дієвого рішення в усіх судових процесах відповідно до закону. Зокрема, КРЕС навела висновки щодо ролі адвоката, зроблені Радою асоціацій адвокатів та правничих спілок Європи у пункті 6 Коментаря до Хартії основоположних принципів діяльності європейських адвокатів: «Роль адвоката, найнятого фізичною, юридичною особою чи державою, включає в себе роль радника, довіреної особи та представника клієнта, професіонала, якого поважають треті сторони, а також незамінного учасника справедливого судового процесу. Втілюючи всі ці якості, адвокат, який щиро служить інтересам свого клієнта та захищає його права, також виконує функції адвоката в рамках суспільства, попереджуючи та застерігаючи конфлікти, забезпечуючи вирішення конфліктів відповідно до визнаних принципів цивільного, адміністративного та кримінального права і з урахуванням прав та інтересів осіб, надаючи подальший розвиток праву, а також захищаючи свободу, справедливість та верховенство права» (пункти 4, 6).

КРЕС зауважила, що існують окремі переліки етичних принципів для суддів і адвокатів. Однак деякі з них є спільними і для суддів, і для адвокатів, наприклад, дотримання закону, професійна таємниця, честь і гідність, повага до сторін, професіоналізм, справедливість та взаємоповага. Етичні принципи суддів і адвокатів повинні також стосуватися відносин між представниками цих двох професій (пункти 19, 20 Висновку № 16 (2013)).

Стосовно суддів КРЕС у пункті 23 Висновку № 3 (2002) зазначала, що вони мають однаково розсудливо ставитися до усіх учасників процесу (наприклад, сторін, свідків, представників), не виокремлюючи будь-кого на незаконних підставах чи таких, що є несумісними зі здійсненням функцій відправлення правосуддя. Пунктом 5.3 Бангалорських принципів поведінки судді передбачено, що суддя має виконувати свої обов'язки розсудливо стосовно всіх учасників, таких як сторони, свідки, адвокати, працівники апарату суду та інші судді, не вирізняючи будь-кого на підставах, що є несуттєвими для належного виконання цих обов'язків. Суддя має підтримувати порядок та благопристойність дебатів в усіх судових засіданнях, бути терплячим, витриманим та ввічливим щодо сторін, присяжних, свідків, адвокатів та інших осіб, з якими стикається при виконанні своїх професійних обов'язків.

Щодо адвокатів у пунктах 4.1, 4.2, 4.3 та 4.4 Кодексу поведінки для європейських адвокатів Ради асоціацій адвокатів та правничих спілок Європи зазначено такі принципи: адвокат, який виступає в суді чи бере участь в справі, має дотримуватися правил поведінки, прийнятих у цьому суді чи трибуналі. Адвокат завжди має приділяти належну увагу справедливому розгляду справи в суді. Адвокат, підтримуючи належну повагу та ввічливість до суду, повинен

захищати інтереси клієнта гідно та безстрашно, незалежно від своїх власних інтересів чи будь-яких наслідків для нього чи для іншої особи. Адвокат не повинен ніколи свідомо надавати суду неправдиву або таку, що вводить в оману, інформацію (пункт 20 Висновку КРЄС № 16 (2013)).

Відносини між суддями та адвокатами мають ґрунтуватися на розумінні обов'язків один одного, взаємоповазі один до одного та незалежності один від одного (пункт 21 зазначеного Висновку).

Відповідно до статей 1–4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом є особа, яка здійснює незалежну професійну діяльність щодо захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Правовою основою діяльності адвоката є Конституція України, цей Закон та інші законодавчі акти України. Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Як встановлено частиною першою статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги.

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 21, пунктами 2, 3 частини другої статті 34 вказаного Закону під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики. Порухення присяги адвоката України або правил адвокатської етики є дисциплінарним проступком адвоката.

У своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів клієнта, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності. Адвокат не має права в своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або цим Правилам (стаття 7 Правил адвокатської етики (далі – Правила)).

Статтею 12 «Повага до адвокатської професії» Правил встановлено, що всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві. Цього принципу адвокат зобов'язаний дотримуватись у всіх сферах діяльності: професійній, громадській, публіцистичній та інших. Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на обмеження незалежності адвокатської професії, честі, гідності та ділової репутації своїх колег, підрив престижу адвокатури та адвокатської діяльності.

Відповідно до статті 12¹ Правил адвокат повинен бути добропорядним, чесно та гідно виконувати свої професійні обов'язки.

Статтею 25 Правил адвокату категорично забороняється використовувати при виконанні доручення клієнта незаконні та неетичні засоби, в тому числі вдаватися до протизаконних методів тиску на протилежну сторону чи свідків (погроз, шантажу тощо), використовувати свої особисті зв'язки (чи в окремих випадках особливий статус) для впливу прямо або опосередковано на суд або інший орган, перед яким він здійснює представництво або захист інтересів клієнтів, використовувати інші засоби, що суперечать чинному законодавству або цим Правилам.

Представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника в суді, адвокат зобов'язаний дотримуватися вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про судоустрій і статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил (стаття 42 «Дотримання адвокатом принципу законності у відносинах з судом та іншими учасниками судового провадження» Правил).

Під час здійснення професійної діяльності в суді адвокат повинен бути добропорядним, поводити себе чесно та гідно, стверджуючи повагу до адвокатської професії (стаття 44 «Дотримання принципів чесності та добропорядної репутації під час здійснення професійної діяльності в суді» Правил).

Під час перевірки повідомлень суддів Харківського районного суду Харківської області, Вовчанського районного суду Харківської області, Харківського апеляційного суду, Жовтневого районного суду міста Харкова, Красногвардійського районного суду міста Дніпропетровська, Харківського окружного адміністративного суду про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя Вища рада правосуддя встановила, що адвокат, звертаючись до суду із клопотаннями, зміст яких зводився до обіцянки надання переваги у вигляді грошових коштів (подарунка) у разі ухвалення рішення у справі на користь однієї із сторін, що заборонено чинним законодавством та може бути підставою для кримінального переслідування, діяла всупереч Конституції України, законам України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про судоустрій і статус суддів», Правилам адвокатської етики.

Такими діями адвокат негативно вплинула на авторитет правосуддя, частиною якого відповідно до положень Конституції України є адвокатура, статус адвоката України, тим самим підірвала незалежність судової влади, престиж адвокатури та адвокатської діяльності.

Враховуючи, що адвокат здійснює незалежну професійну діяльність щодо захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги, вона не могла не знати про встановлені законом заборони, а отже, свідоме вчинення таких дій може розглядатися як вплив на суд у будь-який спосіб та вважатися порушенням принципів адвокатської діяльності та грубим порушенням Правил адвокатської етики.

За таких обставин Вища рада правосуддя дійшла висновку про наявність підстав для звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо притягнення до передбаченої законом дисциплінарної відповідальності адвоката, оскільки вчинені адвокатом дії можуть свідчити про грубе порушення Правил адвокатської етики, що є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності (рішення від 1 липня 2021 року № 1442/0/15-21, від 5 серпня 2021 року № 1794/0/15-21, від 17 серпня 2021 року № 1834/0/15-21, від 18 листопада 2021 року № 2232/0/15-21, від 5 серпня 2021 року № 1795/0/15-2, від 18 листопада 2022 року № 2230/0/15-21, від 21 грудня 2021 року № 2347/0/15-21).

Крім того, відповідно до рішення від 25 листопада 2021 року № 2261/0/15-21 Вища рада правосуддя вжила заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Солом'янського районного суду міста Києва.

За інформацією, наданою суддею, 23 вересня 2021 року до її службового кабінету увійшов чоловік, який представився адвокатом, попередньо повідомивши її секретаря щодо домовленості про зустріч із суддею. Під час бесіди у кабінеті вказаний громадянин намагався домовитися із суддею про вирішення справи на користь його клієнта та поклав на стіл об'ємний пакунок, що знаходився у файлі із чистими аркушами. При цьому вказаний чоловік не реагував на спроби судді припинити будь-яке спілкування та на прохання залишити її робочий кабінет. Суддя зазначає, що не знайома із вказаною особою, ніколи його раніше не бачила, про зустріч не домовлялася.

Під час перевірки було встановлено, що вказаний чоловік є стажистом адвоката. Він звернувся до суду з обіцянкою надати судді подарунок (пакет із невідомим вмістом) у разі ухвалення рішення у справі на користь особи, інтереси якої він представляє, що заборонено чинним законодавством та може бути підставою для кримінального переслідування, діяв всупереч Конституції України, законам України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про судоустрій і статус суддів», Правилам адвокатської етики.

Такими діями стажист адвоката негативно вплинув на авторитет правосуддя, частиною якого відповідно до положень Конституції України є адвокатура, а також на статус адвоката України, чим підірвав незалежність судової влади, престиж адвокатури та адвокатської діяльності.

У зв'язку із цим ВРП звернулась до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області щодо притягнення до встановленої законом відповідальності адвоката за вчинення дій, що можуть мати ознаки втручання в діяльність судді, а також щодо врахування вказаних обставин під час оцінювання результатів стажування стажиста адвоката.

Разом із тим у 2021 році до Вищої ради правосуддя надійшли численні повідомлення, в яких судді пов'язували втручання в їхню діяльність щодо здійснення правосуддя з діями адвокатів, за результатами розгляду яких

Вищою радою правосуддя приймалися рішення про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

У низці випадків Вищою радою правосуддя прийнято рішення про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленнями суддів, під час розгляду яких було встановлено, що судді пов'язували втручання в їхню діяльність щодо здійснення правосуддя, зокрема, із заявленнями адвокатами відводів суддям (вхідні №№ 2325/0/6-21, 2551/0/6-21, 3233/0/6-21, 3554/0/6-21, 3617/0/6-21, 3691/0/6-21, 3788/0/6-21, 3969/0/6-20, 3772/0/6-21, 3575/0/6-20, 6113/0/6-19).

Слід зазначити, що право на розгляд справи безстороннім судом, встановленим законом, гарантується статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Однією із процесуальних гарантій цього права є забезпечення процедури відводу суддів у ситуації, коли суддя має особистий інтерес у результаті розгляду справи, має конфлікт інтересів або іншим чином упереджений стосовно будь-якої особи, яка бере участь у справі.

Вищою радою правосуддя сформовано правову позицію, відповідно до якої заявлення суддям відводів адвокатами як учасниками судового процесу не суперечить положенням процесуального законодавства та не є доказом спроби тиску чи впливу на суд, а лише може свідчити про зловживання процесуальними правами, наданими чинним законодавством.

Вищою радою правосуддя прийнято рішення про затвердження висновку члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Печерського районного суду міста Києва (вхідний від 25 травня 2021 року № 2243/0/6-21), під час перевірки якого було встановлено, що суддя пов'язував втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя з діями адвоката щодо подання заяви про вчинення суддею кримінального правопорушення.

Слід наголосити, що Вища рада правосуддя дотримується позиції, згідно з якою реалізація особами передбачених законом прав, за відсутності ознак зловживання ними, не може бути розцінена як втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя. Перебування у процесуальному статусі учасника справи не може позбавити наданого законом права звертатися до уповноважених державних органів щодо перевірки дій судді на предмет наявності ознак правопорушень. Водночас завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину відповідно до статті 383 КК України тягне за собою настання кримінальної відповідальності. При цьому здійснення кваліфікації таких неправомірних дій належить до компетенції правоохоронних органів.

Отже, кожна особа має право на звернення до правоохоронних органів, тому відповідні дії не можуть розглядатися як перешкода ефективному здійсненню правосуддя та підстава для вжиття Вищою радою правосуддя заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Вища рада правосуддя за результатами розгляду повідомлень судді Солом'янського районного суду міста Києва (вхідний № 5749/0/6-20 від 15 грудня 2020 року), судді Київського апеляційного суду (вхідний № 1276/0/6-20 від 3 березня 2021 року), які пов'язували втручання у їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя з діями адвокатів щодо подання до Вищої ради правосуддя дисциплінарних скарг на дії суддів, прийняла рішення про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, оскільки під час перевірки встановлено, що оцінка обставин, викладених у дисциплінарних скаргах, здійснюється відповідно до вимог статті 43 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», а сам факт подання дисциплінарної скарги є формою реалізації передбачених законом прав та не може розцінюватися як втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя.

Крім того, в багатьох випадках Вищою радою правосуддя прийнято рішення про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, оскільки повідомлені суддями обставини були предметом перевірки уповноважених правоохоронних органів у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України (вхідні №№ 1478/0/6-21, 1724/0/6-21, 2041/0/6-21, 2041/1/6-21, 2336/0/6-19, 2575/0/6-20, 3276/0/6-20, 3493/0/6-21, 4709/0/6-20, 4917/0/6-20).

Слід зазначити, що за змістом статей 33, 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки. Дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

У низці випадків Вищою радою правосуддя прийняті рішення про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, оскільки під час перевірки було встановлено, що судді самостійно зверталися до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо надання оцінки діям і поведінці адвокатів уповноваженим дисциплінарним органом, який здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвокатів (вхідні №№ 382/0/6-20, 382/1/6-20, 709/0/6-21, 2470/0/6-21, 2984/0/6-21).

У деяких випадках Вищою радою правосуддя прийняті рішення про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя та наголошено на можливості звернення суддів до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури із заявами (скаргами) щодо поведінки адвокатів, якщо судді вважають, що дії адвокатів під час розгляду справи були

протиправними, виходили за межі закону або є порушенням Правил адвокатської етики (вхідні №№ 359/0/6-21, 618/0/6-21, 2525/0/6-21, 2851/0/6-21, 3720/0/6-21, 3831/0/6-21, 5630/0/6-19).

За результатами розгляду повідомлення суддів Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області (вхідний № 3400/0/6-21 від 9 серпня 2021 року), які пов'язували втручання у їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя з діями адвоката, зокрема щодо поширення недостовірної інформації стосовно суддів, яка була опублікована та поширена в мережі Інтернет і містила трансляцію кадрів наслідків вибуху у суді, який стався у минулому, Вищою радою правосуддя прийнято рішення про затвердження висновку члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, оскільки під час перевірки було встановлено, що відеозапис, поширений в мережі Інтернет, містить негативні коментарі учасників справи щодо процесуальних дій та рішень суду, які хоча й мають провокаційний характер, втім висвітлюють їхню особисту точку зору, певні припущення щодо процесуальних дій суддів під час розгляду справи та не містять будь-яких погроз на адресу суддів.

4.4. Втручання в діяльність суддів з боку громадян та їх об'єднань, засобів масової інформації

4.4.1. Блокування роботи суду. Мітинги, акції біля будівлі суду

Дії, спрямовані на здійснення перешкод правосуддю чи примушення суддів прийняти певне судове рішення у конкретній справі, створюють загрози стабільній роботі судів і їх апаратів, призводять до зупинення роботи судів, що негативно позначається на строках розгляду справ, які й без того є тривалими через неукомплектованість судів судьями. Крім того, такі дії формують у громадян уявлення про безкарність протиправного впливу на суд.

Протиправні дії, агресивна чи зухвала поведінка у судовому засіданні, провокації стосовно працівників апарату суду, психологічний тиск на суддів, порушення встановлених у суді правил поведінки перешкоджають здійсненню судочинства.

Проведення мирних акцій поблизу будівель суду не є втручанням у здійснення правосуддя, якщо не створює для нього перешкод.

Право на свободу мирних зібрань належить до переліку фундаментальних прав людини. Право на свободу мирних зібрань є одним із прав, закріплених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Підписання вказаного документа ознаменувало початок створення європейського механізму захисту прав та свобод людини. Зокрема, у пункті 1 статті 11 «Свобода зібрань та об'єднань» Конвенції встановлено, що кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами. У пункті 2 цієї статті визначені підстави для обмеження цих прав, зокрема, в

інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб або ж для певних категорій осіб, які входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів²¹.

Статтею 21 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ратифікованого Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року № 2148-VIII, також визнається право на мирні збори.

У зв'язку з поширенням протестних рухів у світі питання обмеження права на свободу мирних зібрань та практика міжнародних судових органів із цього приводу набули особливої актуальності. Конституція України визначає певні загальні правила щодо можливих обмежень свободи зібрань, але ці правила вимагають подальшого розвитку у національному законодавстві.

Відповідно до Конституції України Україна є демократичною, правовою державою. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Статтею 5 Основного Закону України встановлено, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

Відповідно до статті 39 Конституції України громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Підстави обмеження свободи мирних зібрань встановлені також у частині другій статті 11 Конвенції. Такі обмеження можуть мати місце, якщо: по-перше, встановлені законом, по-друге, є необхідними у демократичному суспільстві, і по-третє, мають законну мету, зокрема, застосовуються в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або захисту прав і свобод інших осіб. При цьому частина друга статті 11 Конвенції не перешкоджає запровадженню законних обмежень щодо здійснення цих прав особами, які входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави.

²¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ратифікована Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР), стаття 11.

Зокрема, згідно з рішенням у справі «Веренцов проти України» заявник поскаржився, що його право на свободу мирних зібрань було обмежено, а його арешт на три доби був необґрунтованим. Парламентом України й досі не введено в дію жодного закону, який би регулював проведення мирних демонстрацій, хоча Конституція України вимагає, щоб такий порядок було встановлено законом. Європейський суд з прав людини наголошує на необхідності невідкладного заповнення законодавчої прогалини щодо регулювання свободи мирних зібрань та реформування законодавства й адміністративної практики України для приведення їх у відповідність із висновками Європейського суду з прав людини та вимогами Конвенції²².

Слід зазначити про необхідність дотримання балансу між правом на свободу мирних зібрань та допустимістю втручання в таку свободу і її обмеження, адже ігнорування таких деталей, як підстави заборони мирних зібрань, попередження влади про мирне зібрання, час, за який має бути здійснено таке попередження, може призвести до неоднозначного застосування норм законодавства.

На думку Вищої ради правосуддя, що висловлена у рішенні від 27 жовтня 2020 року № 2960/0/15-20 про надання консультативного висновку щодо законопроекту № 3291, який на цей час опрацьовується в Комітеті Верховної Ради України з питань правової політики, на законодавчому рівні має бути детально передбачений механізм, що регулює проведення мирних зібрань, мітингів, демонстрацій, пікетів, інших подібних чи аналогічних акцій біля будівель судів, завчасного повідомлення про проведення таких заходів з обов'язковим визначенням органу, який має бути повідомлений про їх проведення, отримання дозволу на проведення відповідних акцій тощо.

Механізм регулювання цього питання має бути закріплений у спеціальному законі, який повинен відповідати основним засадам Конституції України, Конвенції, а також враховувати норми, визначені іншими законодавчими актами.

Рішеннями від 9 лютого 2021 року № 279/0/15-21 за повідомленням судді Краснолиманського міського суду Донецької області та від 11 травня 2021 року № 991/0/15-21 за повідомленням суддів П'ятого апеляційного адміністративного суду Вища рада правосуддя звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів у кримінальних провадженнях за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України (втручання в діяльність судових органів).

В обох випадках Вища рада правосуддя встановила, що обставини, про які йдеться в повідомленнях суддів, пов'язані з розглядом конкретних справ, могли бути спрямовані на вплив на суддів з метою ухвалення певних рішень у цих справах або спонукання до вчинення певних процесуальних дій.

²² Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Веренцов проти України» від 11 квітня 2013 року, пункти 55, 95.

Зокрема, у рішенні від 9 лютого 2021 року № 279/0/15-21 Вищою радою правосуддя встановлено, що у загальнодоступних джерелах у мережі Інтернет поширені відео, на яких зафіксовано, як велика кількість осіб намагається пройти до приміщення Краснолиманського міського суду Донецької області в день розгляду суддею кримінального провадження. Також із цих відео вбачається, що дії вказаних осіб супроводжувалися галасом, суперечками, пікетуванням суду з використанням відповідних плакатів, створювався натовп у коридорах приміщення та біля входу до будівлі суду. Зазначені відео супроводжуються поясненнями та коментарями, які зводяться до критики судді, зокрема у зв'язку з розглядом конкретної кримінальної справи та неухваленням у справі потрібного рішення.

У цьому випадку Вища рада правосуддя дійшла висновку, що поведінка та дії громадян, які прибули до приміщення суду та намагалися потрапити до залу судового засідання на розгляд справи, незважаючи на тимчасову заборону пропуску до приміщення суду осіб, які не є учасниками судових засідань, у зв'язку із запровадженням карантину, не узгоджуються з положеннями частини шостої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо обов'язку фізичних осіб поважати незалежність суддів і не посягати на неї та є неприпустимими.

У рішенні від 11 травня 2021 року № 991/0/15-21 Вища рада правосуддя дійшла висновку, що встановлені під час перевірки обставини свідчать, що події, про які повідомили судді, зокрема проведення протягом кількох днів мітингів біля приміщення суду, звинувачення в незаконному розгляді справи, використання плакатів та розміщення в мережі Інтернет відповідної публікації з коментарями щодо розгляду справи, вплинули на прийняття колегією суддів рішення про самовідвід від участі у розгляді справи з метою попередження виникнення у сторін та інших учасників судового процесу будь-яких сумнівів щодо неупередженості суду апеляційної інстанції, а отже, такі дії учасників мітингу можуть мати ознаки втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя та підривати авторитет судової влади.

Оцінивши вказані обставини, Вища рада правосуддя дійшла висновку, що вони можуть свідчити про порушення гарантій незалежності суддів, про тиск на суддів, а встановлені факти пікетування суду можуть сформувати у суспільстві уявлення про безкарність протиправного впливу на судову систему та негативно позначитися на її незалежності загалом, а тому повинні бути перевірені правоохоронними органами у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України.

Рішенням від 25 травня 2021 року № 1126/0/15-21 за повідомленням судді Дніпровського апеляційного суду Вища рада правосуддя звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 377 Кримінального

кодексу України (погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного).

У повідомленні суддя вказав про прямий тиск на суд у справі, розгляд якої триває, мітинги біля приміщення суду під час розгляду цієї справи, звинувачення суддів у домовленостях та отриманні неправомірної вигоди за ухвалення рішень, погрози та заклики до застосування насильства стосовно суддів, у тому числі через соціальну мережу.

Вища рада правосуддя зазначила, що особливості посади та професійної діяльності судді нерідко зумовлюють висловлення учасниками судових справ або вільними слухачами погроз на адресу суддів.

Вища рада правосуддя дійшла висновку, що події, про які йдеться у повідомленні, пов'язані з діяльністю суддів щодо здійснення правосуддя, можуть свідчити про тиск та порушення гарантій незалежності суддів, а встановлені факти пікетування суду, висловлення погроз на адресу суддів можуть сформувати у суспільстві уявлення про безкарність протиправного впливу на судову систему та негативно позначитися на її незалежності загалом, а тому повинні бути перевірені правоохоронними органами в порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України.

Таким чином, у деяких випадках зловживання правом на проведення мирних зібрань може свідчити про порушення гарантій незалежності суддів, про тиск на суддів, а факти проведення мітингів, пікетування суду можуть сформувати у суспільстві уявлення про безкарність протиправного впливу на судову систему та негативно позначитися на її незалежності загалом.

Тому кожен конкретний випадок, про який повідомили судді, ретельно перевірявся Вищою радою правосуддя з метою встановлення всіх обставин, утвердження балансу між гарантуванням прав і свобод громадян збиратися мирно та права на незалежний суд.

Голова Миргородського міськрайонного суду Полтавської області повідомила, що біля приміщення суду відбулася акція, учасники якої повідомили, що є небайдужими громадянами, які незадоволені результатами розгляду Миргородським міськрайонним судом Полтавської області справ про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами в нетверезому стані, підставами закриття провадження у цій категорії справ. Гасла мітингувальників мали загальний характер та не були підтверджені фактами. У подальшому учасники мітингу поширили відповідну інформацію в інтернет-виданнях.

Рішенням Вищої ради правосуддя від 1 березня 2021 року № 531/0/15-21 затверджено висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за вказаним повідомленням, оскільки мітинг не перешкодив здійсненню правосуддя, а право на свободу зібрань є основоположним у

демократичному суспільстві, як і право на свободу вираження поглядів, яке є однією з підвалин такого суспільства.

Вища рада правосуддя за результатами розгляду повідомлення судді Приморського районного суду міста Одеси (вхідний № 1384/0/6-19 від 25 березня 2019 року), який пов'язував втручання у його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя, зокрема, з блокуванням у судовому засіданні працівників апарату суду під час розгляду скарги на бездіяльність органу досудового розслідування, прийняла рішення про затвердження висновку члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, оскільки повідомлені суддею обставини не свідчать про вплив на суддю у будь-якій формі з метою схилити його до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення, а оцінка фактам та обставинам буде надана уповноваженими органами відповідно до норм КПК України.

Водночас зазначено, що учасники судового процесу та інші присутні у судовому засіданні особи мають усвідомлювати, що неправомірне втручання у процес здійснення правосуддя, прояв зневаги до суду або встановлених у суді правил є неприпустимими. Наділення Вищої ради правосуддя функціями щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя не передбачає перекладення суддівських повноважень, зокрема визначених процесуальними кодексами України.

Процесуальними кодексами України визначено, що головуючий у судовому засіданні керує ходом судового засідання, забезпечує додержання послідовності і порядку вчинення процесуальних дій, здійснення учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав і виконання ними обов'язків, спрямовує судовий розгляд на забезпечення повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин справи, усуваючи із судового розгляду все, що не має істотного значення для вирішення справи.

Таким чином, закон покладає на головуючого у судовому засіданні обов'язок щодо забезпечення дотримання вимог процесуального законодавства і підтримання авторитету судової влади.

4.4.2. Висловлення погроз на адресу суддів

Відповідно до пункту 11 Основних принципів незалежності судових органів, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року, термін повноважень суддів, їх незалежність, безпека, відповідна винагорода, умови служби, пенсії і вік виходу на пенсію повинні належним чином гарантуватися законом.

У Рекомендації № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», схваленій Комітетом Міністрів Ради Європи 13 жовтня 1994 року, зазначено, що для гарантії безпеки суддів мають бути вжиті всі належні заходи. Зокрема, у приміщенні суду має бути присутня охорона або правоохоронні органи мають охороняти суддів, яким можуть серйозно погрожувати або вже погрожують.

У пункті 38 Рекомендації СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року вказано, що необхідно вжити всіх необхідних заходів для гарантування безпеки суддів. До цих заходів належить захист суддів і суддів, які можуть стати чи вже стали жертвами погроз або актів насильства.

У пункті 19 Монреальської універсальної декларації щодо незалежності правосуддя (Перша світова конференція щодо незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік) зазначено, що виконавчі органи повинні гарантувати охорону і фізичний захист суддів та членів їхніх сімей.

Незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України. Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється. Держава забезпечує особисту безпеку судді та членів його сім'ї (стаття 126 Конституції України).

Згідно з пунктом 10 частини п'ятої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» незалежність судді забезпечується визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту.

Статтею 140 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, що судді, члени їхніх сімей та їхнє майно перебувають під особливим захистом держави. Служба судової охорони, органи правопорядку зобов'язані вживати необхідних заходів для забезпечення безпеки судді, членів його сім'ї, збереження їхнього майна, якщо від судді надійде відповідна заява.

Вчинені у зв'язку зі службовою діяльністю судді посягання на його життя і здоров'я, знищення чи пошкодження його майна, погроза вбивством, насильством чи пошкодженням майна судді, образа чи наклеп на нього, а також посягання на життя і здоров'я членів його сім'ї (батьків, дружини, чоловіка, дітей), погроза їм вбивством, пошкодженням майна мають наслідком відповідальність, установлену законом. Суддя має право на забезпечення засобами захисту, які йому надаються Службою судової охорони, утвореною відповідно до цього Закону.

Служба судової охорони здійснює підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу (стаття 160 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Вища рада правосуддя дотримується позиції, що адресовані суддям погрози дають обґрунтовані підстави для занепокоєння щодо їх безпеки, безпеки їхніх близьких та працівників суду, а отже, створюють реальну загрозу суддівській незалежності, а тому кожен факт, висловлення в усній або письмовій формі погрози судді має бути ретельно перевірений правоохоронними органами у порядку, встановленому КПК України.

Як вбачається з повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність щодо здійснення правосуддя, які надійшли до Вищої ради правосуддя у 2021 році,

судді пов'язують висловлення погроз на їхню адресу або членів їхніх родин зі своєю професійною діяльністю, вважають, що такі дії свідчать про тиск на суддів у зв'язку зі здійсненням ними правосуддя, ухваленням судового рішення, розглядом конкретної справи, яка на момент вчинення цих дій перебуває у провадженні судді.

Необхідно зазначити про непоодинокі випадки висловлення погроз на адресу суддів безпосередньо в судових засіданнях.

Як вбачається з повідомлення суддів Комунарського районного суду міста Запоріжжя, у провадженні колегії суддів перебували матеріали кримінального провадження. Після повернення колегії суддів із нарадчої кімнати та оголошення ухвали про задоволення клопотання захисника обвинувачені, які перебували у скляній кабінці, почали поводитися агресивно, кричати, нецензурно лаятися, намагалися вибити двері. Один обвинувачений дістав із кишені штанив невідомий предмет, яким намагався порізати собі вени на передпліччі правої руки. Під час наступного судового розгляду обвинувачені вкотре порушували порядок у судовому засіданні, поводитися агресивно, зокрема неодноразово нецензурно висловлювалися, виказували образи на адресу суду та погрожували суддям фізичною розправою, перешкоджаючи розгляду клопотань.

Судді зауважують, що обвинувачені всіма способами намагалися вплинути на судові рішення, схилити колегію суддів до прийняття певного судового рішення за результатами розгляду клопотань прокурора про продовження запобіжних заходів обвинуваченим, тобто втручалися в діяльність суддів з метою перешкоджання виконанню ними службових обов'язків.

Вища рада правосуддя вирішила звернутись до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України (рішення від 2 лютого 2021 року № 200/0/15-21).

Судді Львівського апеляційного суду повідомили, що обвинувачений грубо порушував порядок у судовому засіданні, на зауваження колегії суддів не реагував, після чого відповідно до вимог частини четвертої статті 330 Кримінального процесуального кодексу України був видалений із зали суду до завершення апеляційного розгляду. Обвинуваченого було повернено до зали засідання на час проголошення вироку, ухваленого щодо нього колегією суддів.

У повідомленні судді вказують, що під час проголошення вироку обвинувачений поведив себе зухвало: кричав, нецензурно висловлювався щодо суддів, плював у їхню сторону, погрожував фізичною розправою, а саме бивством суддів з мотивів помсти за винесене колегією рішення. При цьому

обвинувачений вказав на спосіб вчинення злочину, пообіцявши «зарізати» всіх суддів після звільнення з місць позбавлення волі.

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення Львівського апеляційного суду, а також до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України, обставин, зазначених у повідомленні (рішення від 23 лютого 2021 року № 430/0/15-21).

Голова Центрального апеляційного господарського суду повідомив, що під час судового засідання ОСОБА_1 всіляко перешкоджав веденню судового засідання, виявляв необґрунтовану агресію та явну неповагу до суду, грубо порушував громадський порядок, не реагував на зауваження, образливо та лайливо висловлювався на адресу суду, звинувачував суд у вчиненні тяжких злочинів та погрожував насильством, розправою і вбивством суддів. При цьому під час судового засідання ОСОБА_1 намагався вчинити тиск на суддів, примушуючи колегію суддів не заслуховувати інших учасників судового процесу, оскільки вони, на його думку, є злочинцями. Також, не бажаючи використовувати засоби індивідуального захисту (маска), ОСОБА_1 у приміщенні суду виявляв неповагу до працівників суду та співробітників Служби судової охорони, негативно висловлювався на адресу присутніх, погрожував фізичним знищенням і розправою суддям, працівникам суду та співробітникам Служби судової охорони.

Голова суду зазначив, що ОСОБА_1 негативно висловлюється стосовно суддів на власній сторінці в соціальній мережі Facebook. Крім того, голова суду повідомив, що ОСОБА_1 7 липня 2021 року звернувся до Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська із заявою про зобов'язання внести до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомості про вчинення суддею кримінального правопорушення, передбаченого статтею 109 Кримінального кодексу України.

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину в об'єднаному кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених частиною першою статті 129, частиною першою статті 296, частиною першою статті 376, частиною першою статті 377, частиною першою статті 383 Кримінального кодексу України (рішення від 2 вересня 2021 року № 1932/0/15-21).

Також мали місце випадки висловлення погроз на адресу суддів після завершення судового засідання у приміщенні суду.

Зокрема, суддя Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області повідомив, що в його провадженні перебувало клопотання слідчого про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою ОСОБА_1. Після того як суддя вийшов із зали судового засідання, оголосивши рішення, ОСОБА_1 заявив, що «підірве всіх». Суддя зазначив, що має підстави непокоїтися про безпеку свого життя, оскільки ОСОБА_1 підозрюється у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 263 Кримінального кодексу України (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами), і може мати навички поводження як із вогнепальною зброєю, так і з вибуховими пристроями.

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за обставинами, повідомленими суддею Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області, до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області, а також до Голови Служби судової охорони щодо надання інформації про стан виконання рішення Вищої ради правосуддя від 15 квітня 2021 року № 850/0/15-21 в частині вжиття заходів щодо завершення у 2021 році взяття під охорону об'єктів органів системи правосуддя (рішення від 27 травня 2021 року № 1168/0/15-21).

Згідно з повідомленням судді Приморського районного суду міста Маріуполя після оголошення перерви та призначення наступного судового засідання секретар суду вимкнула засоби фіксації судового засідання, склала письмове повідомлення про явку на наступне засідання та запропонувала учасникам справи підійти до столу, за яким сиділи суддя та секретар, для ознайомлення з текстом повідомлення під підпис. Як зазначає суддя, один з учасників справи, підійшовши до столу, погрозливым тоном сказав, що «розбереться» із суддею. На думку судді, тон вказаного учасника справи свідчив про його намір фізично розправитися із суддею. Вказану погрозу суддя сприйняв як реальну, про що відразу повідомив правоохоронні органи, зателефонувавши до поліції.

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 377 Кримінального кодексу України (рішення від 2 вересня 2021 року № 1933/0/15-21).

Згідно з повідомленням судді Соснівського районного суду міста Черкас після проголошення слідчим суддею ухвали про обрання підозрюваному запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою підозрюваний у залі судових

засідань неодноразово погрожував судді вбивством та насильством у зв'язку із прийняттям вказаного судового рішення.

Відповідно до рішення від 28 жовтня 2021 року № 2137/0/15-21 Рада звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань на підставі заяви судді.

Суддя Лебединського районного суду Сумської області у повідомленні зазначив, що в його провадженні перебувало кримінальне провадження, у день розгляду якого до службового кабінету судді зайшли дві особи, які представилися представниками партії та поцікавилися судовим розглядом кримінального провадження. Суддя повідомив про наявність підстав для відкладення судового розгляду, після чого вказані особи почали поводитися агресивно, образливо висловлюватися на адресу судді, погрожувати вкинути суддю до смітцевого бака, підвішуванням, викиданням із вікна. На зауваження судді щодо нетактовної поведінки вказані особи не реагували, не даючи можливості звернути їхню увагу на недопущення подібних висловлювань. Згодом, погрожуючи та попереджаючи про прибуття в наступне судове засідання, вказані особи залишили кабінет судді.

Рішенням від 26 січня 2021 року № 118/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулась до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення Лебединського районного суду Сумської області, а також до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України, обставин, зазначених у повідомленні судді.

Суддя Запорізького районного суду Запорізької області повідомив, що у судовому засіданні разом з обвинуваченою прибули кілька осіб. Після судового засідання він прямував до свого кабінету та почув погрози на свою адресу і нецензурну лайку. Суддя запитав вказаних осіб про зміст претензій до нього. При цьому, як повідомляє суддя, він був одягнений у суддівську мантію та мав нагрудний знак судді. Після цього до судді впритул підбіг один з чоловіків та голосно зазначив, що через дії судді він «розіб'є йому носа», «вдарить так, що матір рідна не впізнає».

На прохання судді працівник Служби судової охорони викликав працівників поліції, після приїзду яких четверо осіб увірвалися до приміщення, яке межує з кабінетом судді та в якому знаходяться робочі місця помічника судді та секретаря судового засідання, і тривалий час перешкоджали їхній роботі. Згодом вказані особи увірвалися до кабінету судді та наполегливо почали вимагати від нього посвідчення судді та номер мантії. На прохання судді залишити кабінет вказані особи не реагували, продовжуючи свої протиправні дії. Загалом близько години суддя був позбавлений можливості виконувати свої професійні обов'язки.

Рада звернулася до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розслідування злочинів у кримінальних провадженнях за фактами, повідомленими суддею (рішення від 31 серпня 2021 року № 1909/0/15-21).

Необхідно також звернути увагу на випадки висловлення погроз на адресу суддів, а також вчинення протиправних дій щодо суддів поза межами судових засідань та приміщення суду.

Зокрема, суддя Комунарського районного суду міста Запоріжжя повідомила, що після судового засідання обвинувачений у присутності секретаря судового засідання заявив, що «суддя ще пожалкує про своє рішення», а в подальшому відбулося провокування аварійної ситуації (дорожньо-транспортної пригоди) за участю судді та обвинуваченого (рішенням від 4 лютого 2021 року № 243/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулася до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення Комунарського районного суду міста Запоріжжя та до Офісу Генерального прокурора щодо забезпечення перевірки повідомлених суддею обставин у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України.

Голова Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області повідомив, що в нього на розгляді перебуває кримінальне провадження. Як зазначив суддя, коли він з родиною прогулювався містом, обвинувачений у цьому провадженні, підбігши до них, почав погрожувати фізичною розправою судді та його дружині. Суддя зауважує, що зазначені вище обставини свідчать про умисел та грубе і свідоме втручання у здійснення ним правосуддя, прояв протиправного тиску на суддю з метою постановлення виправдувального вироку у справі шляхом фактичних погроз заподіянням смерті чи тілесних ушкоджень судді та його родині у разі ухвалення не вигідного для обвинуваченого судового рішення.

Вища рада правосуддя вирішила звернутись до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів, членів їх сімей та охорони приміщення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області; звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України, обставин, зазначених у повідомленні голови Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області, про втручання у його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя (рішення від 4 листопада 2021 року № 2160/0/15-21).

Окремо слід звернути увагу на обставини, повідомлені суддею (головою) Приморського районного суду міста Одеси.

Зокрема, у повідомленні суддя зазначив, що, увійшовши до свого службового кабінету у приміщенні Приморського районного суду міста Одеси, помітив, що одне з чотирьох вікон, розташоване у безпосередній близькості до робочого столу, прострілене з невідомої зброї.

Як вказує голова суду, з огляду на характер пошкодження скла траєкторія польоту кулі була спрямована чітко на нього, якби в той час він працював за робочим столом. На думку судді, вказана подія сталася в період із вечора 14 травня 2021 року по ранок 17 травня 2021 року. Цю подію голова суду пов'язує зі своєю службовою діяльністю, а також перебуванням у його провадженні низки резонансних кримінальних справ.

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 377 Кримінального кодексу України, за обставинами, повідомленими головою Приморського районного суду міста Одеси, а також до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення Приморського районного суду міста Одеси (рішення від 27 травня 2021 року № 1166/0/15-21).

Також судді повідомляли про висловлення погроз на їхню адресу в телефонному режимі, шляхом надіслання sms-повідомлень, повідомлень на електронну пошту, а також шляхом розміщення погроз у мережі Інтернет.

Суддя Шевченківського районного суду міста Києва повідомила, що в її провадженні перебувала скарга на бездіяльність уповноваженої особи Державного бюро розслідувань, яка полягає у невнесенні до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про вчинення кримінального правопорушення. На особистий номер мобільного телефону судді надійшли повідомлення, в яких невідома їй особа з погрозами судді та членам її сім'ї наполегливо рекомендувала відреагувати на вказану вище скаргу.

Вища рада правосуддя звернулася до Офісу Генерального прокурора щодо необхідності забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддею Шевченківського районного суду міста Києва, з дотриманням приписів статті 19 Конституції України та статті 214 Кримінального процесуального кодексу України (рішення від 23 вересня 2021 року № 2024/0/15-21).

З аналогічними повідомленнями про висловлення погроз в телефонному режимі та шляхом надіслання sms-повідомлень до Вищої ради правосуддя зверталися судді Шостого апеляційного адміністративного суду,

Солом'янського районного суду міста Києва, Шаргородського районного суду Вінницької області, Середино-Будського районного суду Сумської області.

За результатами розгляду вказаних повідомлень Вищою радою правосуддя вжито заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (рішення від 21 січня 2021 року № 90/0/15-21, від 1 червня 2021 року № 1199/0/15-21, від 30 вересня 2021 року № 2049/0/15-21, від 9 листопада 2021 року № 2186/0/15-21).

Суддя Оболонського районного суду міста Києва повідомила, що в її провадженні перебувала цивільна справа за заявою відповідача про перегляд заочного рішення. Ухвалою суду вказану заяву залишено без руху. Після постановлення вказаної ухвали через систему «Електронний суд» від відповідача надійшли заперечення, в яких містилися образливі та нецензурні слова. У подальшому ухвалою суду заяву про перегляд заочного рішення визнано неподаною у зв'язку з неусуненням недоліків та повернено заявнику разом із додатками, роз'яснено, що повернення заяви не перешкоджає повторному зверненню із заявою до суду, якщо перестануть існувати обставини, які стали підставою для повернення заяви.

Після винесення вказаної ухвали на офіційну електронну адресу Оболонського районного суду міста Києва від відповідача надійшли повідомлення з погрозами, в яких вона у грубій формі ображала суддю, висловлювала погрози судді та її родині. Зокрема, в електронному листі вказано про замінування житла судді. Такі листи відповідач надіслала зі своєї електронної адреси та персональної сторінки через систему «Електронний суд».

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення Оболонського районного суду міста Києва та до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України, обставин, зазначених у повідомленнях судді (рішення від 3 серпня 2021 року № 1747/0/15-21).

З аналогічними повідомленнями про висловлення погроз шляхом надіслання повідомлень електронною поштою до Вищої ради правосуддя зверталися судді Шевченківського районного суду міста Києва, Харківського окружного адміністративного суду, Кременчуцького районного суду Полтавської області, Соснівського районного суду міста Черкас, Коростенського міськрайонного суду Житомирської області).

За результатами розгляду вказаних повідомлень Вищою радою правосуддя вжито заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (рішення від 18 лютого 2021 року № 402/0/15-21, від 25 лютого 2021 року № 493/0/15-21, від 2 березня 2021 року № 528/0/15-21, від 23 березня 2021 року № 674/0/15-21, від 6 липня 2021 року № 1471/0/15-21).

Суддя Шевченківського районного суду міста Києва повідомила, що судом присяжних здійснюється розгляд кримінального провадження. Судовий розгляд цього кримінального провадження активно обговорюється в соціальних мережах, зокрема у Facebook, де в дописах та коментарях містяться неоднозначні висловлювання на адресу суддів і присяжних, які мають характер погроз та закликів до розправи і вчинення насильницьких дій щодо суддів. Крім того, від сторони захисту лунають висловлювання, які мають ознаки тиску на суд. У соціальній мережі Facebook розміщено публікацію виступу народного депутата України, а також публікацію органів місцевого самоврядування, в яких висловлені заклики до ухвалення певного судового рішення у цій справі. Рішенням від 11 травня 2021 року № 992/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів у кримінальних провадженнях, внесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених частиною першою статті 376 та частиною першою статті 377 Кримінального кодексу України.

Суддя Шевченківського районного суду міста Києва звернулась до Вищої ради правосуддя з повідомленням, в якому зазначила, що в її провадженні перебувала справа за скаргою на бездіяльність слідчого. За результатами розгляду справи в задоволенні скарги відмовлено. Згодом судді стало відомо, що в мережі Інтернет, а саме на платформі відеохостингу YouTube, розміщено відеоматеріал, в якому ОСОБА_1 неодноразово погрожує життю та здоров'ю судді, а також закликає до вчинення насильства щодо неї у зв'язку із постановленням суддею ухвали, якою відмовлено в задоволенні його скарги. У відеозаписі ОСОБА_1 озвучував погрози життю та здоров'ю судді, заклики до вчинення насильства щодо неї із зазначенням імені судді та прізвища, місця роботи, демонструвалося її зображення. Певні вислови ОСОБА_1 суддя розцінила як непрямі погрози її життю та здоров'ю. Водночас деякі публічні заяви ОСОБА_1, які він виголошує у відео, суддя розцінила як заклики до насильства щодо неї у зв'язку з її діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя, вважає їх прямими погрозами її життю та здоров'ю.

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення Шевченківського районного суду міста Києва, а також до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України, обставин, зазначених у повідомленні судді (рішення від 12 жовтня 2021 року № 2075/0/15-21).

Суддя Обухівського районного суду Київської області у повідомленні зазначив, що 26 листопада 2020 року у судовому засіданні підозрюваний ОСОБА_1, нецензурно висловлюючись, погрожував судді особисто та

представникам сторони обвинувачення, зокрема, заподіянням смерті, зазначаючи про перебування «на вершині кримінальної ієрархії», вимагав негайно звільнити його з-під варти через вказану обставину. При цьому підозрюваний перебував суддю, не підкорявся розпорядженням головуєчого, на зауваження не реагував, продовжував нецензурно висловлюватися у залі судового засідання, чим перешкодив проведенню судового засідання та розгляду справи.

Суддя також повідомив, що грубі порушення підозрюваним порядку в судовому засіданні і злісна непокоря розпорядженням головуєчого судді унеможливили продовження судового розгляду справи, внаслідок чого підозрюваного було видалено із залу суду та оголошено перерву у судовому засіданні. Суддя звернув увагу, що погрози судді та іншим учасникам судового процесу висловлені підозрюваним ОСОБА 1 безпосередньо у судовому засіданні до завершення розгляду клопотання, при цьому сам підозрюваний наголосив на власних намірах реалізувати ці погрози за умови продовження йому строків перебування під вартою.

Вища рада правосуддя вирішила вжити заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 377 Кримінального кодексу України, за фактами, викладеними в повідомленні судді Обухівського районного суду Київської області (рішення від 2 лютого 2021 року № 337/0/15-21).

Суддя Дубенського міськрайонного суду Рівненської області повідомив про дії відповідача та його представника щодо заявлення необґрунтованих відводів та клопотань, зокрема про ознайомлення з матеріалами справи.

Під час подання заяв представник відповідача не впускала до приміщення загальної канцелярії суду інших відвідувачів для подання документів, вимагала поза чергою зареєструвати її заяви та невідкладно видати їй для ознайомлення матеріали справи. Незважаючи на те, що працівниками суду були здійснені неодноразові спроби уникнути конфліктної ситуації, заявники ухилилися від реалізації свого права, погрожуючи скаргами та звинувачуючи суд у порушенні норм закону.

За результатами розгляду заяви-клопотання про передання справи до суду апеляційної інстанції для визначення підсудності суд протокольнo прийняв рішення про визнання дій сторони відповідача та його представника, зокрема в частині заявлення безпідставних відводів, подання необґрунтованих клопотань про визначення підсудності, намагання створити конфліктні ситуації із працівниками апарату суду, ухилення від ознайомлення з матеріалами справи та від отримання повісток, копій документів та створення інших штучних перешкод судовому провадженню, такими, що мають характер зловживання

процесуальним правом. Вказане клопотання було розглянуто за участю сторін у справі та їхніх представників.

Після оголошення рішення суду про визнання дій сторони відповідача зловживанням процесуальними правами представник відповідача відкрито почала погрожувати головному поданням скарг та зверненнями до правоохоронних органів.

Після завершення судового засідання представник відповідача телефоном повідомила службу «102» про те, що поблизу приміщення суду, на її думку, підозрілі люди могли підкласти вибухівку під автомобіль її довірителя. На підставі повідомлення про замінування автомобіля, розміщеного біля приміщення суду, на терміновий виклик виїхали працівники правоохоронних органів, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, на вимогу заявниці було проведено евакуацію із приміщення всіх працівників Дубенського міськрайонного суду Рівненської області. Фахівці вибухотехнічної служби ГУ НП в Рівненській області за допомогою спеціальних пристроїв та службового собаки обстежили автомобіль, за результатами перевірки небезпечних предметів виявлено не було. Осіб, які повідомили відповідачу про можливе замінування його автомобіля, працівниками поліції встановлено не було.

Внаслідок дій відповідача у справі та його представника щодо безпідставного повідомлення про замінування автомобіля із 16 години 04 хвилин було унеможливлено роботу Дубенського міськрайонного суду Рівненської області.

З метою дискредитації судді та Дубенського міськрайонного суду Рівненської області загалом відповідач та його представник поширили в мережі Інтернет публікацію про ймовірну причетність суду до замінування автомобіля.

Рішенням від 16 вересня 2021 року № 2002/0/15-21 Вища рада правосуддя вжила заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Дубенського міськрайонного суду Рівненської області. Рада звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України, за фактами, повідомленими суддею.

В окремих випадках дії, що дестабілізують роботу суду, можуть викликати обґрунтовані занепокоєння щодо безпеки суддів, працівників та відвідувачів суду. Це стосується повідомлень про замінування приміщень суду, про підготовку вчинення інших небезпечних дій, що можуть спричинити загибель людей чи інші тяжкі наслідки.

Згідно зі статтею 259 Кримінального кодексу України завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками, має наслідком

кримінальну відповідальність, оскільки по суті є завідомо неправдивим повідомленням про акт тероризму.

Суспільна небезпечність вказаного кримінального правопорушення полягає в порушенні нормального ритму життя, таке правопорушення вносить елементи дезорганізації у функціонування установ та організацій, здатне дестабілізувати або навіть паралізувати діяльність органів державної влади, породжує паніку серед працівників, відволікає їх від виконання обов'язків, призводить до обмеження прав і свобод громадян.

Вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 259 Кримінального кодексу України, щодо суддів, крім завдання шкоди окремим особам, спрямоване на підрив авторитету правосуддя в цілому. Випадки, що мають ознаки кримінальних правопорушень, повинні бути належним чином досліджені правоохоронними органами, а винні особи – притягнуті до передбаченої законом відповідальності.

Розглянувши повідомлення судді Селидівського міського суду Донецької області, Рада встановила, що до поліції надійшло повідомлення про замінування будівлі цього суду з вимогою «звільнення полонених ополченців». Внаслідок цього роботу суду було припинено, працівників суду евакуйовано для обстеження будівлі на наявність вибухівки.

Як зазначили судді, згідно з розпорядженням Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 2 вересня 2014 року № 27/0/38-14 розгляд справ, підсудних Ворошиловському районному суду міста Донецька, здійснювався Селидівським міським судом Донецької області. Крім того, Селидівському міському суду Донецької області додатково було визначено підсудність Авдіївського міського суду Донецької області та розгляд клопотань слідчими суддями на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на території міста Ясинуватой та Ясинуватського району Донецької області.

У провадженні Селидівського міського суду Донецької області перебувають клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та кримінальні провадження про вчинення особами злочинів, передбачених розділом IX Особливої частини Кримінального кодексу України, зокрема злочинів, передбачених статтями 256 (сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності), 260 (створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань), 258¹–258⁵ (втягнення у вчинення терористичного акту, публічні заклики до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи чи терористичної організації, сприяння вчиненню терористичного акту, фінансування тероризму) Кримінального кодексу України, та інші справи, пов'язані із ситуацією на сході України.

Судді Селидівського міського суду Донецької області неодноразово заявляли про наявність реальної загрози їхньому життю і здоров'ю суддів та життю і здоров'ю їхніх близьких, неодноразово зверталися до Ради суддів

України, Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Голови Верховного Суду, Донецького апеляційного суду, Президента України, Верховної Ради України, Державної судової адміністрації України, Територіального управління Державної судової адміністрації України в Донецькій області з метою вирішення питання щодо зміни визначеної Селидівському міському суду Донецької області підсудності щодо розгляду справ, пов'язаних із ситуацією на сході України, саме через неможливість забезпечення безпеки суддів, членів їх сімей, працівників апарату суду, забезпечення збереження належного їм майна.

Це пов'язано не тільки з географічним розташуванням суду, а й з можливістю тиску на суддів через родичів, майно тощо.

Рішенням від 9 листопада 2021 року № 2185/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулася до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення Селидівського міського суду Донецької області та до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за фактом завідомо неправдивого повідомлення про мінування Красноармійського міськрайонного суду Донецької області та Селидівського міського суду Донецької області.

Поняття «втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя» для цілей застосування положень статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» є оціночним. У кожному конкретному випадку за результатами розгляду повідомлення судді Вища рада правосуддя пленарним складом приймає рішення про наявність чи відсутність ознак втручання. При цьому Вища рада правосуддя аналізує, чи створюють повідомлені суддею факти реальні ризики для незалежності судді під час здійснення правосуддя, чи може суддя за їх наявності залишатися неупередженим, чи існує дійсна загроза ухваленню суддею справедливого та безстороннього рішення.

Вища рада правосуддя встановлює наявність або відсутність ознак втручання в діяльність судді в аспекті необхідності вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, визначених Законом України «Про Вищу раду правосуддя».

Висловлення погроз на адресу суддів не узгоджується з положенням частини шостої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо обов'язку поважати незалежність суддів і не посягати на неї та є неприпустимим.

Особливості посади та професійної діяльності судді нерідко зумовлюють висловлення учасниками судових справ погроз на адресу суддів.

Під час розгляду судових справ суддя вирішує питання, які впливають на права та інтереси учасників судового провадження, що викликає у них певні емоції, в тому числі негативні.

Негативні, різкі фрази та заяви з погрозами у багатьох випадках пов'язані з емоційним сприйняттям рішень або процесуальних дій судді та не відповідають дійсним намірам особи щодо спричинення будь-якої шкоди.

Прояв таких емоцій може свідчити про невихованість особи та неповагу до суду, що не є тотожним втручанням в діяльність судді щодо здійснення правосуддя.

Згідно зі статтею 377 Кримінального кодексу України погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо судді чи присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їхньою діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, формує склад окремого злочину, який передбачає кримінальну відповідальність у вигляді виправних робіт, арешту, обмеження або позбавлення волі.

Адресовані суддям погрози дають обґрунтовані підстави для занепокоєння щодо їх безпеки, безпеки їхніх близьких та працівників суду, а отже, створюють реальну загрозу суддівській незалежності. Тому кожен факт висловлення погрози судді має бути ретельно перевірений правоохоронними органами у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України.

За результатами перевірки деяких повідомлень суддів щодо висловлення погроз Вища рада правосуддя затверджувала висновки членів Ради про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, враховуючи положення пункту 23.5 Регламенту Вищої ради правосуддя, згідно з яким, якщо під час підготовки питання до розгляду загрозу незалежності суддів та авторитету правосуддя усунуто, а наслідки дій (бездіяльності), зазначені у пунктах 1–3 частини першої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», не викликають необхідності вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, член Ради складає висновок про відсутність підстав для вжиття таких заходів.

Зокрема, рішенням Вищої ради правосуддя від 20 травня 2021 року № 1102/0/15-21 затверджено висновок члена Ради про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Шевченківського районного суду міста Києва, враховуючи, що повідомлені суддею обставини були перевірені уповноваженими правоохоронними органами в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України.

Із тих самих підстав відмовлено у вжитті заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням суддів Третього апеляційного адміністративного суду (рішення Вищої ради правосуддя від 7 грудня 2021 року № 2297/0/15-21).

4.4.3. Знищення майна судді

Статтею 140 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, що судді, члени їхніх сімей та їхнє майно перебувають під особливим захистом держави. Служба судової охорони, органи правопорядку зобов'язані вживати необхідних заходів для забезпечення безпеки судді, членів його сім'ї, збереження їхнього майна, якщо від судді надійде відповідна заява.

Вчинені у зв'язку зі службовою діяльністю судді посягання на його життя і здоров'я, знищення чи пошкодження його майна, погроза вбивством, насильством чи пошкодженням майна судді, образа чи наклеп на нього, а також посягання на життя і здоров'я членів його сім'ї (батьків, дружини, чоловіка, дітей), погроза їм вбивством, пошкодженням майна мають наслідком відповідальність, установлену законом.

Рішенням від 12 січня 2021 року № 15/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 194 Кримінального кодексу України, за обставинами, повідомленими суддею Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області, а також до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області.

У відповідному повідомленні суддя зазначила, що невідома особа шляхом підпалу умисно пошкодила автомобіль, який належить їй на праві власності. Внаслідок підпалу автомобіль знищено. Зі змісту повідомлення вбачається, що обставини підпалу автомобіля суддя пов'язує зі своєю професійною діяльністю.

У цьому випадку Вища рада правосуддя дійшла висновку, що дії невідомих осіб стосовно пошкодження майна, яке належить судді, які попередньо кваліфіковані правоохоронним органом за частиною другою статті 194 Кримінального кодексу України, можуть викликати обґрунтоване занепокоєння, у тому числі щодо власної безпеки судді, що створює реальну загрозу суддівській незалежності.

Враховуючи, що безпека суддів визначена як одна з основних гарантій незалежності суддів, з огляду на обставини події, про які повідомила суддя, Вища рада правосуддя вважала, що наявні підстави для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, визначених статтею 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

4.4.4. Складення заповіту на користь судді

У 2021 році мали місце три випадки звернення суддів до Вищої ради правосуддя з повідомленнями про втручання в їхню діяльність щодо здійснення

правосуддя у зв'язку зі складанням сторонами у справах або особами, які можуть бути зацікавлені в результаті розгляду справ, заповіту на їхню користь.

Вища рада правосуддя у цих трьох випадках ухвалила рішення від 13 липня 2021 року № 1536/0/15-21, від 10 серпня 2021 року № 1537/0/15-21, від 10 серпня 2021 року № 1813/0/15-21 про звернення до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів у кримінальних провадженнях за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України, за фактами, викладеними в повідомленнях суддів.

Із вказаних рішень вбачається, що у провадженні суддів перебували певні справи. Напередодні судового розгляду справ сторонами у справі або особами, які можуть бути зацікавлені в результаті розгляду справ, до суду подавалися заяви про відвід суддів із доданими до них копіями заповітів, складеними вказаними особами на користь суддів. Відповідно до заповітів суддям заповідали нежитлові приміщення, грошові вклади, частки домоволодіння, велосипеди, мобільні телефони, колекції поштових марок, колекції монет.

У повідомленнях судді зазначали, що складення напередодні судового розгляду справи заповіту на користь судді є намаганням дискредитувати суддю та судову систему в цілому; маніпулювати автоматизованим розподілом судової справи між суддями з метою змінити суддю, визначеного для розгляду цієї справи; створити штучні перешкоди у здійсненні правосуддя.

Крім того, в суддів викликали стурбованість дії осіб щодо збирання та використання персональних даних без їхньої згоди, зокрема зазначення в заповіті дати народження судді, реєстраційного номера облікової картки платника податків судді.

Виходячи з розуміння, що заповіт є, безперечно, особистим розпорядженням особи (заповідача) щодо майна, яке їй належить, майнових прав та обов'язків на випадок своєї смерті і заповідач за власною волею обирає спадкоємців, Вища рада правосуддя, аналізуючи відомості, повідомлені суддями, дійшла висновків, що вказані обставини пов'язані із професійною діяльністю суддів щодо здійснення правосуддя у конкретних справах з огляду на складення напередодні судових засідань заповітів на ім'я суддів особами, що є учасниками справи, які зацікавлені або можуть бути зацікавлені у результатах розгляду справи, а також про використання цього факту як підстави для заявлення відводу судді від розгляду справи.

Такі обставини створюють загрозу суддівській незалежності, оскільки можуть бути способом впливу на суд з метою спонукати суддю до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або прийняття судових рішень під час розгляду конкретної справи, а тому їм має надаватися кримінально-правова оцінка правоохоронними органами в порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України.

4.4.5. Використання, поширення персональних даних суддів та членів їхніх сімей

Відповідно до частин першої, другої статті 32 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Згідно зі статтею 20 Закону України «Про інформацію» за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Частиною першою статті 21 цього Закону визначено, що інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація.

Статтею 11 Закону України «Про інформацію» визначено, що інформація про фізичну особу (персональні дані) – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини. До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження.

Частиною першою статті 182 Кримінального кодексу України (порушення недоторканності приватного життя) передбачена кримінальна відповідальність за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконну зміну такої інформації, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кодексу.

Суддя Суворовського районного суду міста Одеси звернулася до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання в її діяльність щодо здійснення правосуддя. У повідомленні суддя зазначила, що в її провадженні перебуває цивільна справа. До загальної канцелярії суду було подано заяву про ознайомлення з матеріалами цієї цивільної справи. До заяви додано довіреність на представництво інтересів довірителя у судах всіх інстанцій, органах влади, в якій, з-поміж іншого, зазначено прізвище, ім'я, по батькові неповнолітньої, чотирнадцятирічної, доньки судді, її місце проживання та реєстрації.

Суддя розцінила використання персональних даних її доньки, а саме прізвища, ім'я та по батькові, адреси проживання, яка водночас є адресою проживання судді, що відображається у суддівському досьє та деклараціях, як спосіб тиску і залякування, який має на меті примусити суд до ухвалення рішення на користь однієї зі сторін чи змінити склад суду шляхом заявлення відводів або самовідводу.

У зазначених діях суддя вбачала ознаки втручання в її діяльність як судді щодо здійснення правосуддя та намагання вчинити вплив на суд у будь-який спосіб, що полягає у збиранні та фактичному розповсюдженні особистої інформації та інформації з обмеженим доступом стосовно головуючого судді та її неповнолітньої доньки.

Вища рада правосуддя рішенням від 27 травня 2021 року № 1167/0/15-21 звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України, за фактами, викладеними у повідомленні судді Суворовського районного суду міста Одеси.

Вища рада правосуддя вважала, що події, про які йдеться у повідомленні, пов'язані з діяльністю судді щодо здійснення правосуддя та можуть викликати у судді обґрунтоване занепокоєння щодо власної безпеки та безпеки її близьких родичів, що створює реальну загрозу суддівській незалежності. Обставини, повідомлені суддею Суворовського районного суду міста Одеси, повинні бути перевірені правоохоронними органами у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України.

Голова Приморського районного суду міста Одеси звернувся до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя. Суддя зазначив, що дві невідомі особи, перебуваючи в автомобілі біля його будинку, не будучи суб'єктами, уповноваженими на отримання конфіденційної інформації, без повідомлення та дозволу співвласників будинку незаконно здійснювали спостереження за допомогою літального апарата (коптера, дрона) із технічними засобами фіксації – відеокамерою та мікрофоном. Невідомі особи, на думку судді, збирали і зберігали відомості щодо його приватного життя та приватного життя членів його сім'ї, чим вчинили кримінальні правопорушення, передбачені частиною першою статті 182, частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України.

Разом із тим суддя повідомив, що власником автомобіля є член правління Громадської організації «Всеукраїнське об'єднання «Автомайдан». При цьому суддя зауважив, що за шість днів до описаних подій колегія суддів під його головуванням ухвалила вирок у справі, в якій вказана особа є потерпілим.

У додаткових повідомленнях голова Приморського районного суду міста Одеси вказував, що протягом певного періоду в мережі Інтернет були поширені, без зазначення авторів, текстово-графічні повідомлення стосовно нього як судді, інформація в яких не відповідає дійсності. На думку судді, характер та зміст вказаних публікацій свідчать про замовне переслідування.

Рішенням від 9 листопада 2021 року № 2184/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України, обставин, зазначених у повідомленні голови Приморського районного суду

міста Одеси, та щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 182 Кримінального кодексу України.

Щодо поширення інформації стосовно судді, про що зазначав суддя у своєму повідомленні, Вища рада правосуддя вказала, що її зміст зводиться до критики та звинувачень на адресу судді з наданням оцінки його процесуальним діям та ухваленим рішенням, що фактично є відображенням власної точки зору авторів відповідних публікацій, їхніми припущеннями та оціночними судженнями, проте форма викладу таких публікацій із застосуванням звинувачень судді у недоброчесності, прийнятті незаконних рішень та корупційній діяльності, їх чисельність та систематичність поширення в мережі Інтернет явно виходять за межі допустимої критики діяльності органу судової влади, завдають шкоди авторитету судової влади та можуть мати ознаки переслідування судді та здійснення неправомірного тиску на нього.

Крім того, в одній зі статей у супереч положенням частин першої, другої статті 32 Конституції України та частини другої статті 11 Закону України «Про інформацію» наведено інформацію, яка містить персональні дані судді, зокрема адресу місця його проживання.

Повідомлені головою суду обставини стосуються його професійної діяльності, тому можуть мати ознаки втручання у діяльність, пов'язану зі здійсненням правосуддя, а поширення персональних даних судді може викликати обґрунтоване занепокоєння щодо власної безпеки, що створює реальну загрозу суддівській незалежності. Таким обставинам має надаватися кримінально-правова оцінка правоохоронними органами в порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України.

Суддя Октябрського районного суду міста Полтави повідомила про розміщення на інтернет-ресурсі публікації, в якій поширена конфіденційна інформація стосовно судді, а саме її домашня адреса та номер мобільного телефону.

У пункті 63 Висновку № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів зазначено, що судді повинні погодитися з тим, що вони є публічними фігурами й не повинні бути занадто чутливими або занадто вразливими.

Між тим, втручання в особисте і сімейне життя суддів не узгоджується з положеннями частини шостої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо обов'язку поважати незалежність судді і не посягати на неї.

Хоча суддя не пов'язувала розміщення вказаних публікацій на інтернет-ресурсі та у друкованому виданні з розглядом нею конкретних справ, наведена у них приватна інформація щодо судді, а саме персональні дані, викликала у судді

занепокоєння щодо власної безпеки, а тому вказані обставини повинні перевірятися правоохоронними органами в порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України. У зв'язку із цим згідно із частиною четвертою статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя зобов'язаний повідомляти, окрім Вищої ради правосуддя, ще й Генерального прокурора про випадки втручання у його діяльність.

Оскільки встановлено, що повідомлення судді перевіряється уповноваженими державними органами в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, Вища рада правосуддя рішенням від 26 серпня 2021 року № 1878/0/15-21 затвердила висновок члена ВРП про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за вказаним повідомленням.

Суддя Уманського міськрайонного суду Черкаської області пов'язував втручання у його діяльність щодо здійснення правосуддя з діями учасника справи щодо надсилання до суду листа з погрозами поширення в соціальних мережах, засобах масової інформації та державних органах особистої (конфіденційної) інформації стосовно судді, яка нібито його дискредитує (вхідний № 289/0/6-21 від 21 січня 2021 року).

Під час перевірки повідомлення судді звернуто увагу, що відповідно до пункту 3 частини першої статті 43 Цивільного процесуального кодексу України учасники справи мають право, зокрема, подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб.

Водночас, оцінюючи зміст таких листів учасників справи, слід виходити з того, що згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 року № 8 «Про незалежність судової влади» звернення до суду здійснюється у формі, порядку, випадках та особами, передбаченими процесуальним законом. Звернення у справах інших осіб у всіх випадках, а учасників процесу – поза випадками, передбаченими процесуальним законом, розгляду судами не підлягають.

Таким чином, вказаний лист слід розцінювати як звернення особи, яка є учасником процесу, здійснене поза випадками, передбаченими процесуальним законом, а отже, розгляду не підлягає.

Оскільки під час перевірки було встановлено, що суддя самотійно вжив заходів з метою уникнення будь-яких сумнівів в його об'єктивності та неупередженості шляхом заявлення самовідводу, який було задоволено, а також що повідомлення судді перевіряється уповноваженими державними органами в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, Вища рада правосуддя рішенням від 7 вересня 2021 року № 1945/0/15-21 затвердила висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за вказаним повідомленням.

Судді Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду повідомили про надіслання особою, яка не є учасником справи, до Верховного Суду запиту на отримання інформації щодо стадії розгляду касаційної скарги, а також про результати розгляду цивільної справи у зв'язку зі здійсненням контролю за ходом розгляду цієї справи (вхідний № 3511/0/6-21 від 18 серпня 2021 року).

Оскільки під час перевірки вказаного повідомлення не було встановлено обставин, які свідчать, що такі дії спрямовані на втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя у конкретній справі, а запитувана інформація є відкритою та оприлюднюється на офіційному сайті відповідного суду, Вища рада правосуддя рішенням від 7 вересня 2021 року № 1945/0/15-21 затвердила висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за вказаним повідомленням.

Слід звернути увагу, що згідно з вимогами частини другої статті 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого є відкритою та має бути невідкладно оприлюднена на офіційному вебпорталі судової влади України, крім випадків, установлених законом.

Відповідно до частини третьої статті 8 Цивільного процесуального кодексу України інформація щодо суду, який розглядає справу, учасників справи та предмета позову, дати надходження позовної заяви (скарги) чи будь-якої іншої заяви або клопотання у справі, у тому числі особи, яка подала таку заяву, вжитих заходів забезпечення позову та(або) доказів, стадії розгляду справи, місця, дати і часу судового засідання, руху справи з одного суду до іншого є відкритою та підлягає невідкладному оприлюдненню на офіційному вебпорталі судової влади України в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Суддя Західного апеляційного господарського суду звернулася до Вищої ради правосуддя з повідомленням, в якому зазначила, що на електронну адресу суду надійшли запити, в яких запитувана інформація стосувалася діяльності головуючого судді за різні періоди, яка, на думку судді, жодним чином не пов'язана з розглядом справи, учасником якої є заявник (вхідний № 5512/0/6-20 від 2 грудня 2020 року).

До Вищої ради правосуддя надійшло також повідомлення судді Великоновосілківського районного суду Донецької області, в якому суддя зазначила про надходження на адресу суду листа з Територіального управління Державної судової адміністрації України в Донецькій області з додатком – запитом на отримання публічної інформації, яка стосується судді (вхідний № 5712/0/6-20 від 14 грудня 2020 року).

Оскільки під час перевірки вказаних повідомлень не встановлено фактів, які свідчать про втручання в діяльність суддів, а також дій, що несуть загрозу

незалежності суддів та авторитету правосуддя, Вища рада правосуддя рішеннями від 2 березня 2021 року № 531/0/15-21 та від 13 липня 2021 року № 1538/0/15-21 затвердила висновки членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за вказаними повідомленнями.

Слід зазначити, що відповідно до статті 34 Конституції України кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес.

Саме по собі надіслання на адресу суду запитів про отримання публічної інформації стосовно судді не може свідчити про здійснення впливу на суддю.

Питання про наявність підстав для надання або для відмови у наданні запитуваної інформації підлягає вирішенню посадовими особами відповідного суду у межах чинного законодавства.

4.4.6. Надсилання грошових коштів суддям

У 2021 році 8 суддів повідомили про надсилання у поштових відправленнях на адресу судів разом із процесуальними документами грошових коштів, або зазначення в судових засіданнях сторонами у справах про передання грошових коштів суддям задля отримання певного судового рішення, або передання грошових коштів у судових засіданнях.

Це також тривожна та загрозлива для авторитету правосуддя тенденція, оскільки такі дії грубо порушують гарантії суддівської незалежності.

Зокрема, суддя та голова Болградського районного суду Одеської області звернулись до Вищої ради правосуддя з повідомленнями про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя.

У повідомленнях зазначено, що у провадженні судді перебуває цивільна справа. На початку підготовчого судового засідання у вказаній цивільній справі суддя під час ознайомлення з матеріалами справи виявила у файлі з уточненою позовною заявою білий конверт без підпису із грошовими коштами у сумі 300 доларів США – три купюри по 100 доларів США.

Суддя повідомила, що їй нічого не відомо про вказаний конверт і про його появу в матеріалах справи. З'ясувати, як конверт з уточненою позовною заявою потрапив до матеріалів справи, не було можливості, оскільки представник позивача, який подав заяву до суду, у судове засідання не прибув, надіслав заяву про проведення судового засідання без його участі.

Голова Болградського районного суду Одеської області у повідомленні зазначила, що 12 листопада 2020 року на її ім'я надійшла заява судді про виявлення в матеріалах цивільної справи файла з білим непідписаним конвертом із грошовими коштами. Як інформує голова суду, до заяви судді додано акт виявлення матеріальних цінностей за підписом судді, секретаря судового засідання, заступника керівника апарату суду.

Відповідно до рішення від 21 січня 2021 року № 91/0/15-21 Вища рада правосуддя звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за частиною першою статті 369 Кримінального кодексу України за фактами, викладеними у повідомленнях судді та голови Болградського районного суду Одеської області.

Суддя Кам'янсько-Дніпровського районного суду Запорізької області звернувся до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя.

У повідомленні суддя зазначив, що в його провадженні перебуває цивільна справа. У судовому засіданні, після закінчення з'ясування обставин справи та дослідження доказів, до виходу суду до нарадчої кімнати, ОСОБА_1, підійшовши до столу секретаря судового засідання та головуючого судді, поклала два конверти із грошовими коштами у сумі 500 гривень та 2000 гривень, пояснивши, що бажає віддячити за прийняте рішення. Судом було оголошено перерву в судовому засіданні та викликано співробітників поліції для вчинення відповідних процесуальних дій.

За результатами розгляду вказаного повідомлення Вища рада правосуддя ухвалила рішення від 17 серпня 2021 року № 1835/0/15-21 та звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за частиною третьою статті 369 Кримінального кодексу України за фактами, викладеними у повідомленні судді Кам'янсько-Дніпровського районного суду Запорізької області.

У вказаних рішеннях Вища рада правосуддя зазначила, що пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі згідно зі статтею 369 Кримінального кодексу України має наслідком кримінальну відповідальність.

Вчинення щодо судді кримінального правопорушення, передбаченого статтею 369 Кримінального кодексу України, крім завдання шкоди окремій особі, спрямоване на підрив авторитету правосуддя в цілому. Такі дії грубо порушують гарантії суддівської незалежності.

Голова та суддя Тисменицького районного суду Івано-Франківської області звернулись до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання в їхню діяльність щодо здійснення правосуддя.

У повідомленні зазначено, що у провадженні судді перебувала заява про самовідвід слідчого судді у кримінальному провадженні за заявою про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали слідчого судді. Розгляд заяви було призначено до судового розгляду.

Після задоволення заяви про самовідвід на адресу суду надійшло поштове відправлення від ОСОБА_1, адресоване голові Тисменицького районного суду Івано-Франківської області, в якому працівником канцелярії суду виявлено заяву про відвід судді та грошову купюру номіналом 100 гривень.

Голова Івано-Франківського апеляційного суду звернувся до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, зазначивши, що на адресу Івано-Франківського апеляційного суду рекомендованим листом надійшла заява. Працівник канцелярії апарату суду виявив у конверті, крім заяви, грошові кошти в сумі 1000 гривень.

Про вказану подію було невідкладно повідомлено керівника апарату суду, яка здійснила виклик поліції. Слідчо-оперативною групою Івано-Франківського відділу поліції у приміщенні суду вчинено необхідні процесуальні дії і розпочато з'ясування обставин. Цей факт зареєстровано в єдиному обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події з використанням інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал НПУ» за № 46346. Голова суду зауважив, що вказані обставини мають ознаки неправомірного впливу на апеляційний суд, оскільки у провадженні суду перебувала апеляційна скарга ОСОБА_1 на рішення Рожнятівського районного суду Івано-Франківської області від 17 липня 2020 року про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою. Також повідомив, що справу розглянуто колегією суддів Івано-Франківського апеляційного суду.

Суддя Перечинського районного суду Закарпатської області звернулася до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання в її діяльність як судді щодо здійснення правосуддя під час розгляду справи про адміністративне правопорушення.

У повідомленні суддя зазначила, що до її провадження надійшли матеріали справи про адміністративне правопорушення щодо притягнення ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за частиною першою статті 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Як повідомила суддя, через канцелярію суду надійшло клопотання ОСОБА_2 в інтересах ОСОБА_1 про відкладення розгляду справи. Клопотання мотивоване тим, що ОСОБА_1 не має можливості прибути у судове засідання у справі у зв'язку із хворобою. Проте ОСОБА_1 у судове засідання прибув. Пояснив суду, що йому не було відомо про вказане клопотання, навпаки, його представник ОСОБА_2 радив йому не йти до суду, оскільки суддя захворіла. Разом із тим ОСОБА_1 зазначив, що вже передав грошові кошти у сумі 10000 гривень ОСОБА_2, який запевнив, що «питання в суді вирішиться, суд

відбудеться, посвідчення водія на право керування транспортним засобом повернуть».

Суддя Дзержинського районного суду міста Харкова звернувся до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя.

У повідомленні суддя зазначив, що в його провадженні перебувала цивільна справа, судовий розгляд якої було призначено. Через канцелярію суду засобами поштового зв'язку від відповідача у справі надійшло клопотання про залишення позову без розгляду, оскільки позивачем не надано відповідних доказів. Крім того, у клопотанні вказано: «Враховуючи безпідставність правових вимог прошу прийняти цей невеличкий подарунок, що у конверті, а після винесеної ухвали про залишення без розгляду або закриття провадження я передам ще такий подарунок». У конверті були ксерокопії двох грошових купюр номіналом по 100 доларів США.

Суддя Сватівського районного суду Луганської області звернувся до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя, зазначивши, що працівник канцелярії Сватівського районного суду Луганської області під час розпакування поштового конверта, який надійшов від позивача у справі, виявив файл, у якому містилася заява про видачу судового рішення та грошова купюра номіналом 100 гривень. Суддя повідомив, що такі самі заяви та купюри номіналом по 100 гривень були виявлені і під час розпакування конвертів, що надійшли від позивачів в інших справах. Суддя вказав, що зазначені судові справи перебували у його провадженні, за результатами їх розгляду ухвалені заочні рішення, які набрали законної сили. Суддя також зазначив, що після розпакування конвертів було складено відповідні акти, а керівник апарату суду телефоном повідомила про цей факт чергову частину Сватівського відділу поліції Луганської області.

Суддя Московського районного суду міста Харкова зазначила, що в її провадженні перебувала цивільна справа. Рішенням Московського районного суду міста Харкова позовні вимоги ОСОБА_1 залишено без задоволення. Згодом справу скеровано до Харківського апеляційного суду для розгляду апеляційної скарги на рішення суду.

Водночас засобами поштового зв'язку через канцелярію суду від ОСОБА_1 надійшов лист, при відкритті якого працівником канцелярії суду виявлено заяву, а також чотири купюри номіналом по 100 доларів США кожна з написом «Сувенір». У заяві було вказано: «Направляю Вам свій маленькій подарунок, можливо це змінить те негативне уявлення, яке у Вас склалося щодо моєї особи. Якщо Ви тільки скажете мені, якщо тільки попросите – я одразу направляю на Вашу адресу більше сувенірів, висловлю тим самим Вам свою шану. Будьте пильними: задекларуйте мій подарунок, бо я не маю бажання і мети створити для Вас проблеми у вигляді перевірок з боку НАЗК

та інших органів». Крім того, у заяві ОСОБА_1 зазначив щодо повідомлення йому суддею свого особистого номера телефону, особистого спілкування під час розгляду справи та придбання ОСОБА_1 диска за власні кошти начебто за бажанням судді.

За результатами розгляду вказаних шести повідомлень Вища рада правосуддя ухвалила рішення від 21 січня 2021 року № 89/0/15-21, від 9 лютого 2021 року № 278/0/15-21, від 6 квітня 2021 року № 774/0/15-21, від 26 серпня 2021 року № 1877/0/15-21, від 31 серпня 2021 року № 1911/0/15-21, від 18 листопада 2021 року № 2231/0/15-21 та звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України за фактами, викладеними у зазначених повідомленнях суддів.

Рішеннями Вищої ради правосуддя від 7 жовтня 2021 року № 2067/0/15-21 та від 14 грудня 2021 року № 2319/0/15-21 затверджено висновки членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленнями суддів про виявлення грошових купюр серед документів, надісланих до суду, враховуючи, що вказані обставини були перевірені уповноваженими державними органами в порядку, передбаченому чинним законодавством.

Такі самі висновки зроблені за результатами перевірки повідомлень судді Христинівського районного суду Черкаської області, який зазначив про отримання посилки від невідомої йому особи із сувенірними купюрами, вказану подію не пов'язував із жодною зі справ, які перебували у його провадженні, та щодо вказаного негайно звернувся до правоохоронних органів (рішення Вищої ради правосуддя від 2 березня 2021 року № 5319/0/15-21), та судді Полтавського апеляційного суду, який отримав sms-повідомлення про нібито надходження на ім'я судді грошових коштів (рішення Вищої ради правосуддя від 13 липня 2021 року № 1538/0/15-21).

4.4.7. Підроблення судових рішень та інших офіційних документів

У 2021 році Вищою радою правосуддя розглянуто повідомлення суддів про випадки підроблення судових рішень та інших документів, що завдають шкоди авторитету правосуддя та підривають суспільну довіру до судової влади.

Відповідно до Конституції України (стаття 129¹) рішення суду ухвалюється іменем України. Підроблення судових рішень порушує права громадян на судовий захист та може мати наслідком порушення основних засад судочинства та завдань суду, встановлених Конституцією України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів», а також нести загрозу авторитету правосуддя.

Розглядаючи повідомлення судді Рубіжанського міського суду Луганської області, Вища рада правосуддя встановила, що до суду надійшов адвокатський

запит про підтвердження чи спростування інформації щодо видачі Рубіжанським міським судом Луганської області виконавчого листа у справі про стягнення коштів (аліментів), на підставі якого Северодонецьким міським відділом державної виконавчої служби Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (місто Харків) було відкрите виконавче провадження.

До вказаного запиту додано виконавчий лист у справі з підписами судді та секретаря судового засідання.

Суддя зазначив, що на вказаному виконавчому листі відсутній штрихкод, підписи не є ідентичними з його підписом, а також із підписом секретаря судового засідання, відтиск гербової печатки Рубіжанського міського суду Луганської області, ймовірно, підроблений, оскільки нечіткий, а справа не перебувала у провадженні складу суду, зазначеного у виконавчому листі. Крім того, згідно з довідкою секретаря Рубіжанського міського суду Луганської області у провадженні Рубіжанського міського суду Луганської області у 2020 році не перебувало матеріалів такої цивільної справи, а за номером справи, вказаним у виконавчому листі, зареєстрована інша справа, яка розглядалася іншим складом суду.

Вища рада правосуддя вважала, що факт виявлення підробленого виконавчого листа, що за своєю суттю є письмовим документом встановлених форми і змісту, який зобов'язує точно і своєчасно виконати рішення суду, може мати наслідком порушення основних засад судочинства та завдань суду, встановлених Конституцією України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів», та нести загрозу авторитету правосуддя. Крім того, повідомлені обставини можуть дискредитувати репутацію судді та підірвати довіру до Рубіжанського міського суду Луганської області, а тому у цьому випадку наявні підстави для вжиття заходів, визначених статтею 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», з метою забезпечення авторитету правосуддя (рішення від 2 березня 2021 року № 529/0/15-21).

Суддя Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду Київської області повідомив, що 20 січня 2021 року отримав лист за підписом начальника управління роботи з кадрами Департаменту кадрової роботи та державної служби Офісу Генерального прокурора, з якого вбачається, що Офісом Генерального прокурора розглянуто звернення судді, адресовані восьмій кадровій комісії обласних прокуратур з атестації прокурорів місцевих прокуратур, військових прокуратур гарнізонів (на правах місцевих).

Суддя зазначив, що будь-яких звернень до вказаної кадрової комісії не надсилав, у зв'язку із чим 21 січня 2021 року звернувся до Офісу Генерального прокурора із проханням надати належним чином завірені копії зазначених звернень, поштових конвертів та інших документів, які надходили від його імені, а також інформацію щодо цих звернень. На зазначене прохання судді Офіс Генерального прокурора надіслав копії відповідних документів.

Під час огляду копій вказаних документів суддя встановив повну невідповідність його підпису підписам, проставленим у зверненнях, а також

виявив, що почерк на конвертах очевидно йому не належить, що свідчить про підробку звернень, надісланих від імені судді Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду Київської області, у яких зазначається про здійснення ним правосуддя та участь прокурора Переяслав-Хмельницького відділу Бориспільської місцевої прокуратури у судових засіданнях під головуванням судді.

Суддя вважав, що виготовлення та підписання зазначених звернень від його імені як судді, які стосуються дій прокурора щодо виконання обов'язків у судових провадженнях, а також надіслання їх до кадрових комісій прокуратури є втручанням у діяльність судді щодо здійснення правосуддя.

Згідно з рішенням від 21 жовтня 2021 року № 2102/0/15-21 Вища рада правосуддя дійшла висновку про наявність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (звернення до Офісу Генерального прокурора щодо необхідності забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддею Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду Київської області, з дотриманням приписів статті 19 Конституції України та статті 214 Кримінального процесуального кодексу України; звернення до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному 21 квітня 2021 року до Єдиного реєстру досудових розслідувань за частиною першою статті 343 Кримінального кодексу України за фактами, викладеними у повідомленні судді).

Приблизно в той самий час про схожі випадки втручання в діяльність повідомили судді Жовтневого районного суду міста Харкова, Дарницького районного суду міста Києва, Держинського районного суду міста Харкова, Богунського районного суду міста Житомира.

У повідомленнях судді інформували про перебування у провадженні кожного з них справ за фактом вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення (керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції), та зазначали, що втручання в їхню діяльність пов'язане саме з такими справами.

Зокрема, з повідомлення судді Жовтневого районного суду міста Харкова вбачається, що справу про притягнення особи до адміністративної відповідальності за частиною першою статті 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення було призначено до розгляду. Від помічника судді стало відомо, що під час ознайомлення з матеріалами справи захисники поінформували про надходження на номер мобільного телефону їхнього клієнта повідомлень від невстановленої особи, яка представилась працівником Жовтневого районного суду міста Харкова та запропонувала йому за винагороду в розмірі 400 доларів США вплинути на прийняття рішення про

закриття провадження у вказаній адміністративній справі й надала інструкції щодо послідовності вчинення відповідних дій. ОСОБА_1 повинен був не з'явитися в судове засідання у призначений час, після чого йому було б надіслано фотокопію постанови судді, а він мав перерахувати грошові кошти на онлайн-рахунок в обумовленому в розмірі — 400 доларів США, а потім отримати у приміщенні суду копію постанови.

Крім того, у повідомленні суддя зазначив, що вказаною невстановленою особою (особами) на підтвердження можливості впливу на суддю було надіслано фотокопію роздрукованої постанови із зазначенням номера відповідної справи, складеної від імені судді Жовтневого районного суду міста Харкова, про закриття справи про адміністративне правопорушення стосовно ОСОБА_1 за частиною першою статті 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення у зв'язку з відсутністю в діях складу адміністративного правопорушення. Постанова містила підпис без елементів імітації підпису судді та відбиток печатки «Судова канцелярія, згідно наказу № 173 Державної судової адміністрації України».

Із повідомлення судді Дарницького районного суду міста Києва вбачається, що справу про притягнення особи до адміністративної відповідальності за статтею 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення було призначено до розгляду. Однак особа, що притягається до адміністративної відповідальності, прибув до суду, та пояснив, що з ним у месенджері Telegram зв'язалася невстановлена особа і запропонувала йому за грошову винагороду в розмірі 450 доларів США вплинути на прийняття рішення про закриття провадження у справі.

Для переконання в можливості реального впливу на суддю йому була надіслана фотокопія роздрукованої постанови Дарницького районного суду міста Києва. Це судове рішення з підробленим підписом судді містило відбиток гербової печатки на кожному аркуші «Судова канцелярія згідно наказу № 173 Державної судової адміністрації України» зі штрихкодом суду, номером провадження тощо (фотокопія додана до повідомлення).

У резолютивній частині на фотокопії рішення вказано про закриття провадження у справі у зв'язку з відсутністю в діях складу адміністративного правопорушення.

Суддя Дзержинського районного суду міста Харкова в повідомленні інформувала про призначення до розгляду справи про притягнення особи до адміністративної відповідальності за статтею 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Секретар судового засідання та помічник судді повідомили їй, що до приймальні судді прийшла правопорушниця, яка, незважаючи на те, що її завчасно було повідомлено про розгляд справи, продовжувала наполягати, що її справа розглянута, провадження у справі закрито. При цьому стверджувала, що невідома їй особа, яка представилась працівником Дзержинського районного суду міста Харкова, через соціальні

мережі запропонувала їй допомогу у вирішенні питання щодо закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення. Не повідомляючи деталей спілкування з невстановленою особою, вказала, що перерахувала цій особі кошти та отримала фото постанови суду стосовно неї, з якої вбачалося, що провадження у справі закрито у зв'язку з відсутністю в її діях складу адміністративного правопорушення.

Суддя Богунського районного суду міста Житомира у своєму повідомленні зазначила, що постановою Богунського районного суду міста Житомира особу визнано винним у вчиненні правопорушення, передбаченого частиною першою статті 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення, накладено адміністративне стягнення у виді штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 17 000 (сімнадцять тисяч) гривень, з позбавленням права керування транспортними засобами на строк 1 (один) рік.

Розгляд справи відбувався за відсутності особи, що притягається до адміністративної відповідальності, згідно з поданою ним заявою. Близько 10:00 до зали судових засідань зайшли чоловік та жінка, які представились як притягнутий до адміністративної відповідальності та його дружина, і повідомили, що через додаток Telegram до них звернулась невідома особа, представилась працівником суду та повідомила, що має вплив на суддю, яка розглядає справу, і може «позитивно» вирішити справу за винагороду. Вони погодились і перерахували вказаній особі на електронний гаманець кошти в сумі 10 000 грн, ця особа надіслала сканкопію постанови суду про закриття провадження у справі з підписом судді та відтиском печатки суду. Номер телефону вказаної особи в додатку Telegram був прихований, у подальшому вона заблокувала їхні контакти.

У всіх описаних вище випадках, враховуючи, що такі дії підривають довіру до суду, а перевірку повідомлених обставин здійснюють правоохоронні органи в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, Вища рада правосуддя дійшла висновку про наявність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя і звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів у відповідних кримінальних провадженнях (рішення від 23 вересня 2021 року № 2026/0/15-21, від 14 грудня 2021 року № 2318/0/15-21, від 2 грудня 2021 року № 2280/0/15-21, від 14 грудня 2021 року № 2317/0/15-21).

4.4.8. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення

Відповідно до статті 383 Кримінального кодексу України завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення має

наслідком кримінальну відповідальність. Вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 383 КК України, щодо суддів, крім завдання шкоди окремим особам, спрямоване на підрив авторитету правосуддя загалом. Випадки, що мають ознаки кримінальних правопорушень, повинні бути належним чином досліджені правоохоронними органами, а винні особи мають бути притягнуті до передбаченої законом відповідальності.

Вища рада правосуддя, розглянувши п'ять повідомлень суддів Господарського суду Одеської області, вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів у кримінальних провадженнях, внесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 383 Кримінального кодексу України, за фактами, повідомленими судьями Господарського суду Одеської області (рішення від 16 листопада 2021 року № 2210/0/15-21, № 2211/0/15-21, № 2212/0/15-21, № 2213/0/15-21, від 9 грудня 2021 року № 2307/0/15-21).

Зокрема, в одному з повідомлень суддя Господарського суду Одеської області зазначила, що в її провадженні перебувала справа за позовом про зобов'язання проведення аудиторської перевірки. Рішенням Господарського суду Одеської області від 14 липня 2021 року у задоволенні позовних вимог відмовлено в повному обсязі. Рішення суду не оскаржувалось та набрало законної сили.

До Господарського суду Одеської області надійшла заява громадянина, адресована голові суду до відома, примірник якої, як вбачалося із заяви, надіслано до Вищої ради правосуддя. У заяві вказано, що за ухвалення вказаного рішення суддя запропонувала «зробити внесок у розвиток суду» в розмірі 3000 доларів США, гарантом цієї угоди став суддя цього суду.

Як зазначила суддя в повідомленні, її було ознайомлено із заявою, поданою цього дня, у якій зазначений громадянин вказав, що не звертався до Господарського суду Одеської області та Вищої ради правосуддя із заявою щодо дій судді під час розгляду справи та ухвалення відповідного судового рішення.

Крім того, у заяві від 31 серпня 2021 року вказаний громадянин зазначив, що пропозиції зробити внесок «на розвиток суду» чи щодо будь-яких інших грошових винагород ні йому, ні його представникам від суддів Господарського суду Одеської області, у тому числі від судді, не надходило, а також що має місце факт підроблення документів, поданих від його імені невстановленими особами, у зв'язку із чим він має намір звернутися до правоохоронних органів.

З огляду на вказані обставини суддя вважала, що дії, які полягають у надсиланні від імені конкретної особи заяви до Господарського суду Одеської області та Вищої ради правосуддя, мають ознаки кримінального правопорушення, передбаченого статтею 383 Кримінального кодексу України (завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального

правопорушення), та є втручанням в її діяльність як судді щодо здійснення правосуддя (рішення від 16 листопада 2021 року № 2211/0/15-21).

Інші судді повідомили про схожі обставини, які на переконання Ради, можуть свідчити про підрив авторитету правосуддя.

За результатами розгляду повідомлення судді Дзержинського міського суду Донецької області (вхідний № 5933/0/6-20 від 29 грудня 2020 року), який пов'язував втручання у його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя з діями учасника кримінального провадження – обвинуваченої у справі – щодо звернення до правоохоронного органу із завідомо неправдивим повідомленням про вчинення суддею злочину, член Вищої ради правосуддя склав висновок про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя, який затверджено рішенням Вищої ради правосуддя від 21 січня 2021 року № 93/0/15-21, оскільки під час проведення перевірки не виявлено ознак втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя та загроз для ухвалення справедливих і безсторонніх рішень у конкретній справі.

У висновку зазначено, що звернення або висловлення намірів стосовно звернення до правоохоронних органів відповідає праву кожної особи на такі звернення, тому відповідні дії не можуть розглядатися як переешкода ефективному здійсненню правосуддя.

4.4.9. Звернення до суду та намагання вплинути на суд у позапроцесуальний спосіб (телефонні дзвінки, sms-повідомлення)

Незалежність судді забезпечується, зокрема, порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення (пункт 4 частини п'ятої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Учасники судового процесу реалізують надані процесуальні права та виконують процесуальні обов'язки, визначені процесуальним законом, на засадах рівності.

Не можуть розцінюватися як втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя передбачені процесуальним законом форми реалізації сторонами своїх процесуальних прав.

Вищою радою правосуддя у Щорічній доповіді за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні», затвердженій рішенням від 5 серпня 2021 року № 1797/0/15-20, зазначено, що звернення до ВРП у разі використання в межах закону учасниками судових справ своїх процесуальних прав є безпідставними. Повідомляти Вищу раду правосуддя про втручання необхідно у випадках порушення закону учасниками судових справ з метою вчинення тиску на суд.

Відповідно до частини другої статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» звернення до суду громадян, організацій чи посадових осіб, які

відповідно до закону не є учасниками судового процесу, щодо розгляду конкретних справ судом не розглядаються, якщо інше не передбачено законом.

Суддя Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області звернулась до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання в її діяльність як судді щодо здійснення правосуддя, в якому зазначила, що в її провадженні перебуває справа, в якій винесено ухвалу про відмову у задоволенні заяви про забезпечення позову, поданої до подання позовної заяви до суду.

Як стало відомо судді, її чоловіку надійшов дзвінок від невідомого чоловіка, який представився як Микола та повідомив, що у справі, яка перебувала у провадженні судді, прийнято ухвалу про відмову у задоволенні заяви про забезпечення позову, намагався з'ясувати підстави для прийняття такого рішення, оскільки не погоджується з позицією суду. Крім того, зазначив, що буде повторно звертатися із заявою про забезпечення позову з додатковими обґрунтуваннями.

Рішенням від 16 лютого 2021 року № 365/0/15-21 Рада звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо необхідності забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддею.

Суддя Золочівського районного суду Львівської області повідомив, що здійснював судовий розгляд обвинувального акта у кримінальному провадженні за обвинуваченням ОСОБА_1 у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених частинами першою, четвертою статті 358, частиною першою статті 190 Кримінального кодексу України. Суд вийшов до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення у цьому кримінальному провадженні. Учасників провадження було поінформовано про дату та час проголошення судового рішення.

Безпосередньо перед проголошенням вироку на номер мобільного телефону судді від його знайомої надійшло повідомлення із проханням передзвонити. Під час телефонної розмови знайома повідомила, що від близьких їй людей, які мають відношення до Львівської обласної прокуратури, їй стало відомо, що суддя начебто допускає негативну поведінку, через це ним «займуться» або «вже зайнялись». Співрозмовниця не повідомила, із чим це може бути пов'язано.

Вказану інформацію суддя пов'язує із кримінальними провадженнями, розгляд яких здійснюється під його головуванням та в яких за останній час було ухвалено два виправдувальні вироки.

Рада вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки законності та обґрунтованості невнесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей за повідомленням судді (рішення від 6 квітня 2021 року № 773/0/15-21).

У повідомленні суддів Одеського апеляційного суду зазначено, що на особистий абонентський номер телефону судді надійшов дзвінок. Особа, яка

телефонувала, представилася журналістом та запропонувала судді відповісти на запитання у зв'язку з призначеним розглядом справи в апеляційному порядку. Суддя відхилив пропозицію спілкування з журналістом, пояснивши, що не надає коментарів щодо справ, які перебувають у провадженні і рішення в яких не ухвалене.

Наступного дня суддя побачив, що напередодні ввечері на його мобільний телефон надійшло кілька sms-повідомлень з переліком запитань від, як вказано, ОСОБА_1, зокрема щодо розгляду справ, у яких йдеться про проведення журналістського розслідування.

У sms-повідомленнях поставлені запитання, чи здійснював суддя тиск на третіх осіб, зокрема на голову суду, стосовно прийняття рішення на користь ОСОБА_2. Запитання також стосувалися особистого знайомства судді та членів його сім'ї з ОСОБА_2, прийнятого суддею у 2004 році рішення та інформації про його особисте життя.

Крім того, як повідомляють судді, на електронну пошту Одеського апеляційного суду для судді надійшла заява, як зазначено, від журналіста, члена ВГО «Свої», із запитаннями, аналогічними тим, які були поставлені в sms-повідомленнях. Вказана заява була передана судді. Як вказує суддя, до заяви було додано дві роздруківки публікацій з інтернет-ресурсу.

В останній статті, яка підписана ОСОБА_1, йдеться, зокрема, про справу, яка переглядається Одеським апеляційним судом під головуванням судді (члени колегії – судді). Вказується про недоброчесність судді і про те, що оскаржуване рішення суду першої інстанції буде залишене без змін. Також у статті із застосуванням алегорій зазначається, що головуючий суддя може все вирішити за хабар.

У повідомленні до Вищої ради правосуддя суддя Дзержинського районного суду міста Харкова вказав, що до його провадження надійшла цивільна справа за позовом про стягнення коштів. Суддя в повідомленні зазначає, що під час перебування у нарадчій кімнаті у кримінальному провадженні на її телефон почали надходити численні sms-повідомлення через додаток Telegram. Вони містили особисті дані судді, відомості про реєстрацію в соціальних мережах, вимоги до судді щодо направлення до автора цих повідомлень помічника, оскільки йому не подобається очікувати, погрози знайти в мережі Інтернет компромат на суддю та її секретаря, хизування щодо користування послугами 2000 хакерів, роз'яснення, що він погана людина і з ним краще не зв'язуватися, погрози здійснити відеозйомку судді та попередження про залишення важливої інформації у голови суду.

Суддя Другого апеляційного адміністративного суду повідомив, що у провадженні колегії суддів цього суду перебуває адміністративна справа за апеляційною скаргою на ухвалу Полтавського окружного адміністративного суду за позовом ОСОБА_1 до Управління СБУ в Полтавській області про поновлення на посаді. На особистий номер телефону доньки судді Другого

апеляційного адміністративного суду, яка є суддею Дергачівського районного суду Харківської області, надійшло повідомлення щодо розгляду вказаної адміністративної справи. Зокрема, зазначалось про здійснення тиску на суддів з метою ухвалення певного судового рішення та викладено прохання не порушувати присягу судді.

За результатами перевірки повідомлень суддів Одеського апеляційного суду, Дзержинського районного суду міста Харкова, Другого апеляційного адміністративного суду Вища рада правосуддя вирішила звернутись до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів у кримінальних провадженнях, внесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України, за повідомленнями суддів (рішення від 2 березня 2021 року № 530/0/15-21, від 18 травня 2021 року № 1060/0/15-21, від 9 грудня 2021 року № 2305/0/15-21).

Аналізуючи обставини, повідомлені суддями Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області, Золочівського районного суду Львівської області, Одеського апеляційного суду, Дзержинського районного суду міста Харкова, Другого апеляційного адміністративного суду, Вища рада правосуддя дійшла висновку, що телефонні дзвінки, надісланні на особистий номер телефону судді повідомлень, зміст яких стосується професійної діяльності судді або розгляду конкретної справи, є позапроцесуальною формою звернення і розгляду судом не підлягають. Подібні звернення не узгоджуються з положеннями частини шостої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо обов'язку поважати незалежність судді і не посягати на неї та є неприпустимими.

Крім того, такі дії (телефонні дзвінки, sms-повідомлення) можуть викликати у судді обґрунтоване занепокоєння щодо власної безпеки та безпеки членів сім'ї, що створює реальну загрозу суддівській незалежності. У такий спосіб здійснюється тиск на суддю, що може вплинути на його подальшу діяльність, зокрема на прийняття певного судового рішення у справі.

Голова Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області звернулася до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання невідомих осіб у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя.

Як зазначено у повідомленні, на номер телефону, який зазначений на вебпорталі «Судова влада України» як номер телефону приймальні судді, надійшов телефонний дзвінок від невідомої особи, яка назвалася членом Вищої ради правосуддя Матвійчуком В.В. Вказана особа повідомила про необхідність поспілкуватися з головою суду у зв'язку із наявними у Голови Вищої ради правосуддя Овсієнка А.А. запитаннями та залишила контактний номер телефону.

У подальшому через месенджер Telegram із вказаного номера телефону від невідомої особи, яка назвалася Овсієнком А.А., надійшов голосовий виклик на телефонний номер голови суду. Вказана особа почала вимагати негайного спілкування із суддею Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області або надати його номер телефону.

Під час розмови особа, яка назвалася Овсієнком А.А., вдаючи зайнятість на роботі, залишила телефонний номер для можливості подальшого зв'язку із суддею. Будь-яких сумнівів у голови суду щодо необхідності зателефонувати саме на мобільний номер телефону не було, оскільки з 2018 року стаціонарний телефонний зв'язок у суді відсутній.

Голова Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області вважає, що дії невідомих осіб спрямовані на здійснення позапроцесуального спілкування з нею та суддями Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області і розцінює їх як спробу втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, а використання прізвищ членів Вищої ради правосуддя розцінює як спробу підриву авторитету правосуддя, тому просить вжити відповідних заходів реагування.

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо забезпечення перевірки у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України, обставин, зазначених у повідомленні голови Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області про втручання невідомих осіб у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя (рішення від 4 лютого 2021 року № 246/0/15-21).

Вища рада правосуддя дійшла висновку, що такі дії не узгоджуються з положеннями частини шостої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та зауважила, що Вища рада правосуддя є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування доброчесного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів (частина перша статті 1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Член Вищої ради правосуддя здійснює свої повноваження лише у межах та у порядку, визначеному Конституцією України, Законом України «Про Вищу раду правосуддя». Отримання Вищою радою правосуддя, її органами, членом Вищої ради правосуддя для здійснення своїх повноважень необхідної інформації від суддів, судів, органів суддівського самоврядування, інших органів та установ у системі правосуддя відбувається в порядку, визначеному статтею 31 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Таким чином, зазначені головою суду факти щодо позаслужбового спілкування осіб з невстановленою метою, які представилися членами Вищої

ради правосуддя, шляхом здійснення дзвінків з мобільного телефону не лише дискредитують Вищу раду правосуддя як конституційний орган, який вживає заходів щодо забезпечення незалежності судової влади, а й можуть викликати обґрунтоване занепокоєння у суддів, що створює реальну загрозу суддівській незалежності, та завдати шкоди авторитету правосуддя.

Оскільки вказані обставини пов'язані із професійною діяльністю суддів цього суду, вони також можуть мати ознаки втручання у діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя. Таким обставинам має надаватися кримінально-правова кваліфікація правоохоронними органами у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України.

Водночас Вищою радою правосуддя у кількох випадках прийнято рішення про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Зокрема, суддя Чугуївського міського суду Харківської області повідомив про надходження на його особистий номер телефону sms-повідомлення, яке розцінює як приховану погрозу та намагання втрутитися в його професійну діяльність, а також дискредитувати ділову репутацію судді. Суддя не пов'язував вказані події з прийняттям певних рішень або розглядом конкретних справ (вхідний № 2082/0/6-21 від 12 травня 2021 року).

Оскільки під час перевірки вказаного повідомлення не було встановлено фактів, які свідчать про втручання в діяльність судді, Вища рада правосуддя рішенням від 17 серпня 2021 року № 1837/0/15-21 затвердила висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та авторитету правосуддя за вказаним повідомленням.

Зазначено, що звернення у справах інших осіб у всіх випадках, а учасників процесу – поза випадками, передбаченими процесуальним законом, розгляду судами не підлягають, тому таке повідомлення слід вважати позапроцесуальною формою звернення, яке не може бути підставою для вжиття Вищою радою правосуддя заходів щодо забезпечення суддівської незалежності.

За результатами розгляду повідомлення судді Козятинського міськрайонного суду Вінницької області (вхідний № 2373/0/6-21 від 1 червня 2021 року), яка пов'язувала втручання у свою діяльність щодо здійснення правосуддя під час розгляду кількох справ з діями особи, яка назвалася директором товариства, щодо здійснення телефонного дзвінка на мобільний телефон судді із запитаннями щодо стану розгляду справ, учасником яких є це товариство, та необхідності вжиття суддею як керівником суду відповідних заходів, Вища рада правосуддя рішенням від 13 липня 2021 року № 1538/0/15-21 затвердила висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за вказаним повідомленням, оскільки під час

перевірки було встановлено, що суддею самостійно вжиті заходи з метою уникнення будь-яких сумнівів в об'єктивності та неупередженості судді шляхом заявлення самовідводів, які було задоволено, а також що обставини, повідомлені суддею, перевіряються уповноваженими державними органами в порядку, передбаченому КПК України.

За результатами розгляду повідомлення судді Зарічного районного суду міста Сум (вхідний № 2576/0/6-21 від 15 червня 2021 року), яка пов'язувала втручання у свою діяльність щодо здійснення правосуддя з діями сторони у справах, які перебувають у її провадженні, щодо надсилання судді повідомлень через соціальну мережу Facebook з інформацією, яка стосується обставин справ, Вища рада правосуддя рішенням від 17 серпня 2021 року № 1837/0/15-21 затвердила висновок члена Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за вказаним повідомленням, оскільки під час перевірки було встановлено, що обставини, повідомлені суддею, перевіряються уповноваженими державними органами в порядку, передбаченому КПК України.

4.4.10. Публікації, неповага до суду, перешкодження роботі суду

Повноваження, якими наділені судді, безпосередньо пов'язані з такими цінностями, як справедливість, істина й свобода. Стандарти поведінки, які вимагаються від суддів, випливають із цих цінностей і лежать в основі довіри до здійснення правосуддя.

Реальна повага до суду є соціально-правовою цінністю, оскільки виникає з огляду на поведінку суддів як представників правосуддя, яка заслуговує на повагу, не лише щодо належного та беззаперечного виконання своїх функціональних обов'язків.

Зокрема, ступінь поваги до суду як елемента загальної та правової культури є барометром як загальної довіри громадянського суспільства до влади, так і показником рівня правосвідомості.

Повага до суду є чинником належного функціонування правової держави. Закон вимагає від учасників процесу або присутніх у судовому засіданні осіб поваги до суду як одного з інститутів державної влади. Останніми роками в Україні все більш набуває поширення публічна демонстрація такої форми правового нігілізму, як прояв неповаги до суддів та суду загалом. Поширення такого негативного явища зумовлює неможливість виконання судовою владою своїх функцій у повному обсязі, адже внаслідок вчинення діянь, що посягають на авторитет судової влади, фактично нівелюється принцип всебічного, повного та об'єктивного розгляду справи будь-якої категорії. У загальному підсумку поширення прояву неповаги до суду, уникнення винними особами юридичної відповідальності за вчинення такого правопорушення, відсутність забезпечення приміщень судів належною охороною призводять до невиконання державою

своїх зобов'язань щодо забезпечення права на справедливий суд, передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод²³.

Прояв неповаги, поведінка, що перешкоджає нормальній роботі суду, з метою вплинути на прийняття рішення негативно впливають на авторитет судової влади, є втручанням у діяльність судді.

Водночас ЗМІ в пошуку сенсацій іноді викривлюють факти, некомпетентно тлумачать судові рішення, висвітлюють насамперед негативні явища в системі судочинства, огульно критикують суди чи суддів тощо. Такий нігілістичний підхід, як правило, зумовлений національною колективною свідомістю, зрештою може зруйнувати фундамент існування судової гілки влади. Реальному розумінню функціонування судів та покращенню поточної соціально-правової культури суддів сприятиме саме достовірна, правдива інформація про поточний стан справ.

Статтею 10 Конвенції передбачено, що кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Гарантії вказаної статті Конвенції поширюються і на висловлення поглядів чи критики, озвучення певних припущень.

У пункті 40 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Українська Прес-Група» проти України» від 29 березня 2005 року, заява № 72713/01, висловлено позицію, що при дотриманні умов параграфу 2 статті 10 Конвенції право вільно передавати інформацію поширюється не лише на «інформацію» та «ідеї», які сприймаються сприятливо або вважаються необразливими чи нейтральними, а й такі, які ображають, шокують чи викликають стурбованість. Такими є вимоги плюралізму, толерантності і лібералізму, без яких немає «демократичного суспільства» (рішення у справі «Сінькова проти України», заява № 39496/11 від 27 лютого 2018 року, § 104; рішення у справі «Гендісайд проти Сполученого Королівства» від 7 грудня 1976 року, Серія А, № 24, с. 23, § 49).

У своїй практиці Європейський суд з прав людини розрізняє факти та оціночні судження. Якщо існування фактів може бути підтверджене, правдивість оціночних суджень не піддається доведенню. Вимога довести правдивість оціночних суджень є нездійсненною і порушує свободу висловлення думки як таку, що є фундаментальною частиною права, яке охороняється статтею 10 вказаної Конвенції.

У рішенні від 23 квітня 2015 року у справі «Моріс проти Франції» Велика Палата Європейського суду з прав людини зазначила, що положення § 2 статті 10 Конвенції передбачають вузьке коло можливостей для обмеження політичних промов чи дебатів з питань, які представляють суспільний інтерес. У випадках, коли висловлювання стосуються питань суспільного інтересу, наприклад у випадку висловлювань про судову систему, має надаватися

²³ <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1023034/>

високий рівень захисту свободи вираження поглядів, при якому владні органи користуватимуться дуже невеликою свободою розсуду (пункт 125).

Необхідно звернути увагу, що існує чітка межа між свободою вираження думок і законною критикою, з одного боку, та неповагою й неправомірним тиском на судову владу, з іншого. Публічні особи, в тому числі громадські діячі, повинні утримуватися від заяв та дій, що можуть підірвати незалежність судової влади та авторитет правосуддя, а суддя повинен виконувати свої професійні обов'язки незалежно, виходячи виключно з фактів, установлених на підставі власної оцінки доказів, розуміння закону, верховенства права, що є гарантією справедливого розгляду справи в суді, незважаючи на будь-які зовнішні впливи, стимули, загрози, втручання або публічну критику.

У разі поширення необ'єктивної, надуманої, недостовірної інформації стосовно судді або процедури розгляду судових справ ефективні заходи реагування має вживати прес-служба суду.

Судді Третього апеляційного адміністративного суду повідомили про втручання в їхню діяльність у зв'язку з розглядом справи.

Зокрема, як зазначили судді, особи, які назвалися журналістами газети «Братство», були присутні в судових засіданнях, проводили відеозйомку за допомогою портативних засобів, намагалися зірвати судові засідання, ставили суддям запитання про їхній майновий стан.

Зазначені громадяни також розповсюджували у приміщенні суду листівки, які містили подробиці особистого життя суддів та відомості про декларування суддями завідомо недостовірної інформації про майновий стан. За місцем проживання суддів також розповсюджено такі листівки.

Крім того, судді повідомили, що на їхні особисті номери мобільних телефонів та особисті номери телефонів їхніх родичів (не лише членів сім'ї) надходили дзвінки та повідомлення від невідомих жінок та чоловіків, які представлялися журналістами програми «Схеми: корупція в деталях» та намагалися отримати інформацію щодо майнового стану та особистого життя суддів та членів їхніх сімей. На особисті номери мобільних телефонів суддів також надходили дзвінки з телефонного номера, зазначеного як «анонімний абонент», протягом дня кожному із суддів надійшло більш ніж 300 дзвінків.

На особистий номер мобільного телефону секретаря судового засідання також надійшло sms-повідомлення з інформацією, аналогічною інформації, зазначеній у листівках, та пропозицією прокоментувати ці відомості. Вказане sms-повідомлення містило посилання на публікацію, в якій оприлюднені персональні дані родичів та членів сімей суддів.

Перевіривши обставини, про які повідомили судді, враховуючи невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, Рада дійшла висновку про необхідність вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

ВРП вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки законності та обґрунтованості невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за повідомленням суддів Третього апеляційного адміністративного суду та забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддями, з дотриманням приписів статті 19 Конституції України та статті 214 Кримінального процесуального кодексу України (рішення Вищої ради правосуддя від 7 грудня 2021 року № 2296/0/15-21).

Суддя Північного апеляційного господарського суду повідомив, що йому стало відомо про розміщення на інтернет-ресурсах Delo.ua, «Антикор», «Українські новини», «Апостроф» різних публікацій стосовно нього як судді. Зазначив, що автори публікацій безпідставно, необґрунтовано та без будь-яких доказів стверджують про його неформальні відносини або «змову» з народним депутатом України із фракції «Слуга народу» та адвокатським об'єднанням, адвокати якого представляють інтереси позивача у справі, що перебуває у провадженні судді, звинувачують суддю, з-поміж іншого, у затягуванні судового процесу та сприянні стороні у справі уникнути відповідальності за кредитними зобов'язаннями.

Суддя стверджує, що зі змісту вказаних публікацій вбачається, що судові рішення у господарській справі буде «законним і справедливим» лише тоді, коли воно буде прийняте на користь відповідача, а будь-яке інше судові рішення, на думку авторів наведених публікацій, свідчитиме про «заангажованість» головуючого судді у справі стосовно однієї із сторін та неформальне (позасудове) спілкування з іншими учасниками судового процесу. Суддя вказує на причетність до цих публікацій відповідача у справі.

Проаналізувавши зміст повідомлення судді та відповідних публікацій, Вища рада правосуддя вважає, що хоча публікації на інтернет-ресурсах і містять оцінку дій судді під час розгляду справи, а також гостру критику особи судді, проте повідомлені у ньому обставини є відображенням оціночних суджень, думок та припущень авторів, які не ґрунтуються на об'єктивних даних, та не створюють реальних ризиків чи дійсних загроз для ухвалення суддями справедливих і безсторонніх рішень.

Водночас під час перевірки встановлено, що правоохоронними органами здійснюються досудові розслідування у кримінальних провадженнях за фактами втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або домогтися винесення неправосудного рішення.

Оцінюючи обставини, повідомлені суддею, Рада вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів у кримінальних провадженнях за обставинами, повідомленими суддею Північного апеляційного господарського суду (рішення від 23 березня 2021 року № 675/0/15-21).

Перевіряючи повідомлення судді Добропільського міськрайонного суду Донецької області, Вища рада правосуддя встановила, що позивач зайшов до зали суду без захисної маски, незважаючи на роз'яснення співробітника Служби судової охорони та судді щодо обов'язкового перебування у приміщенні суду в засобах індивідуального захисту. Позивач також заявив судді що вона «є не суддею, а є особою, яка представляється суддею, і буцімто вчиняє правосуддя».

Після відкладення підготовчого судового засідання позивач виклав на своєму YouTube-каналі відеозаписи, у яких коментує дії суду як незаконні, спрямовані на повалення конституційного ладу, а Добропільський міськрайонний суд Донецької області називає таким, що не утворений відповідно до закону.

Суддя у повідомленні вказала, що позивач у своїх коментарях до викладених ним на YouTube-каналі відеозаписах дискредитує її як суддю, яка здійснює правосуддя від імені держави Україна, а також завдає шкоди авторитету судової влади, створюючи у суспільства хибне уявлення як про незаконність дій судді, так і про діяльність Добропільського міськрайонного суду Донецької області загалом.

Також судді стало відомо, що згодом позивач подав до поліції заяву про притягнення судді до кримінальної відповідальності за статтею 109 Кримінального кодексу України (дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади), оскільки, як зазначив позивач, «фізична особа, яка об'явила себе суддею, відмовилася від здійснення правосуддя, не бажає розглядати справу, через те, що я не бажаю одягати «намордник раба».

На думку судді, позивач у справі шляхом подання заяви про притягнення головуючого судді до кримінальної відповідальності здійснює тиск на суд з метою схилити суддю до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення, домогтися усунення судді від розгляду справи.

Беручи до уваги обставини, про які зазначено у повідомленні судді Добропільського міськрайонного суду Донецької області, та враховуючи, що перевірку повідомлених обставин здійснюють правоохоронні органи в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, Вища рада правосуддя дійшла висновку про наявність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (рішення від 23 вересня 2021 року № 2025/0/15-21).

Згідно з рішенням від 21 грудня 2021 року №2346/0/15-21 Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактами, викладеними в повідомленні судді Зарічного районного суду міста Сум.

Радою встановлено, що у справі про позбавлення батьківських прав було подано заяву про відвід головуючого судді. На обґрунтування відводу як на доказ упередженості судді було надано роздруківку розмови у месенджері «Viber» судді із працівником експертної установи, з якої вбачається, що під час розгляду справи суддя в позапроцесуальний спосіб спілкувалася із зазначеною особою щодо можливості винесення рішення на користь однієї із сторін.

Суддя повідомила, що розмова, зміст якої наведено в роздруківці, не відбувалася, викладені у роздруківці факти не відповідають дійсності, текст роздруківки підроблений.

Суддя вважає, що вказані дії є втручанням у здійснення правосуддя з метою усунення її від розгляду справи та такими, що наносять шкоду її репутації як судді і судовій владі загалом.

У 2021 році від суддів надходили численні повідомлення про втручання у їхню діяльність щодо здійснення правосуддя шляхом поширення у соціальній мережі Facebook та на інших інформаційних порталах публікацій негативного і провокативного характеру щодо суддів.

Оскільки під час перевірок не встановлено фактів, які свідчать про втручання в діяльність суддів, а також дій, що несуть загрозу незалежності суддів та авторитету правосуддя, а у деяких випадках встановлено, що повідомлені суддями обставини перевіряються уповноваженими державними органами в порядку, передбаченому КПК України, членами Вищої ради правосуддя складені висновки про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, які затверджені рішеннями Вищої ради правосуддя (вхідні №№ 5/0/6-21, 862/0/6-21, 1251/0/6-21, 2310/0/6-21, 3229/0/6-21, 3648/0/6-21, 3685/0/6-21, 3774/0/6-21, 3843/0/6-21, 4960/0/6-20, 5467/0/6-20).

Про безпрецедентний випадок тиску на суд повідомила суддя Амур-Нижньодніпровського районного суду міста Дніпропетровська.

Зокрема, ухвалою Амур-Нижньодніпровського районного суду міста Дніпропетровська задоволено заяву особи про забезпечення позову шляхом заборони до набрання рішенням суду законної сили Виконавчому комітету Дніпровської міської ради, міській комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, Департаменту торгівлі та реклами Дніпровської міської ради, Департаменту благоустрою та інфраструктури Дніпровської міської ради, КП «Управління контролю за благоустроєм міста», КП «Дніпровські активи», КП «Благоустрій міста», КП «Муніципальна варта», КП «Міськвітло», КП «Дніпроводоканал», КП «Транспортна інфраструктура міста» та/або будь-якому іншому структурному підрозділу Дніпровської міської ради та/або комунальним підприємствам чи закладам, що належать до сфери управління Дніпровської міської ради, вчиняти будь-які дії, спрямовані на демонтаж рекламних засобів (реklamних конструкцій),

розташованих відповідно до дозволів за адресами, перелік яких зазначений у постановленій ухвалі.

Як вказала суддя у повідомленні, наступного дня після постановлення ухвали про задоволення заяви про забезпечення позову неподалік будівлі суду працівниками КП «Дніпродоканал» проводилися технічні роботи, після чого у приміщенні Амур-Нижньодніпровського районного суду міста Дніпропетровська було припинено водопостачання. Попри численні спроби представникам суду не вдалося з'ясувати причини відсутності водопостачання у суді.

Близько 05:55 31 липня 2021 року (відповідно до запису з камер відеоспостереження суду) чотири невідомі чоловіки самоправно розмістили перед входом до адміністративної будівлі суду предмет, схожий на біотуалет, з написом на ньому щодо використання біотуалету на період відсутності водопостачання та відповідальності за це судді, яка постановила ухвалу про забезпечення позову.

Вища рада правосуддя вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні за фактами, зазначеними у повідомленні судді Амур-Нижньодніпровського районного суду міста Дніпропетровська, та до Державної судової адміністрації України щодо проведення перевірки обставин і, зокрема, щодо отримання інформації про причини та тривалість відключення від водопостачання приміщення суду (рішення від 28 жовтня 2021 року № 2136/0/15-21).

Окремі правові позиції Вищої ради правосуддя за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя

Заявлення відводу судді

Право на розгляд справи безстороннім судом, встановленим законом, гарантується статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Однією із процесуальних гарантій цього права є забезпечення процедури відводу судді у ситуації, коли суддя має особистий інтерес у результаті розгляду справи, має конфлікт інтересів або іншим чином упереджений стосовно будь-якої особи, яка бере участь у справі.

Право подавати заяву про відвід судді є однією з гарантій законності здійснення правосуддя, об'єктивності та неупередженості розгляду справи та не може розцінюватися як втручання у діяльність судді зі здійснення судочинства чи намір схилити суддю до ухвалення певного судового рішення або вчинення певних дій.

Вища рада правосуддя дотримується позиції, що заявлення відводу судді є процесуальним правом учасників справи. Доводи, що наводяться на обґрунтування таких заяв, відповідають правовій позиції особи стосовно питань, пов'язаних з розглядом справи, і не можуть бути підставою для вжиття

Вищою радою правосуддя заходів щодо забезпечення суддівської незалежності. Заявлення судді невмотивованих та надуманих відводів може свідчити про зловживання процесуальними правами, а не про вчинення тиску на суд, тому суд має реагувати на такі випадки самостійно в порядку, визначеному процесуальним законом.

Отже, не можуть розцінюватися як втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя передбачені процесуальним законом форми реалізації сторонами своїх процесуальних прав.

Вища рада правосуддя затвердила висновки членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленнями суддів (вхідні №№ 743/0/6-21, 3183/0/6-21, 3787/0/6-21, 3824/0/6-21), які пов'язували втручання у їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя із заявленням відводів.

Звернення з дисциплінарною скаргою на дії судді

Відповідно до частини першої статті 107 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» право на звернення зі скаргою щодо дисциплінарного проступку судді, з повідомленням про вчинення дисциплінарного проступку суддею (дисциплінарною скаргою) має будь-яка особа. Громадяни здійснюють зазначене право особисто або через адвоката, юридичні особи – через адвоката, органи державної влади та органи місцевого самоврядування – через своїх керівників або представників.

Водночас відповідно до частини четвертої статті 107 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» не допускається зловживання правом звернення до органу, уповноваженого здійснювати дисциплінарне провадження, у тому числі ініціювання питання відповідальності судді без достатніх підстав, використання такого права, як засобу тиску на суддю у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя.

Таким чином, законодавством не передбачено жодних обмежень щодо права будь-якої особи на звернення зі скаргою щодо дисциплінарного проступку судді, в тому числі і щодо звернення учасника судового провадження з дисциплінарною скаргою до Вищої ради правосуддя до закінчення судового розгляду справи.

Слід звернути увагу, що згідно з оновленим пунктом 2 рішення Ради суддів України від 8 червня 2017 року № 34 зі змінами, внесеними рішенням Ради суддів України від 1 березня 2019 року № 13, наявність скарги щодо судді у провадженні Вищої ради правосуддя не породжує конфлікту інтересів у діяльності судді щодо розгляду конкретної судової справи.

Вища рада правосуддя поділяє зазначену правову позицію та на підставі системного аналізу норм законодавства вважає, що саме по собі звернення учасника судового провадження із дисциплінарною скаргою до Вищої ради правосуддя до закінчення судового розгляду справи не є ознакою впливу на суд чи втручання у діяльність суду, крім випадку, коли це здійснюється як тиск на

суддю з метою, зокрема, перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення, що може мати ознаки кримінального правопорушення, передбаченого статтею 376 Кримінального кодексу України.

Згідно зі статтею 108 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» дисциплінарне провадження щодо судді здійснюють дисциплінарні палати Вищої ради правосуддя у порядку, визначеному Законом України «Про Вищу раду правосуддя», з урахуванням вимог цього Закону. Як встановлено пунктом 3 частини першої статті 45 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», у відкритті дисциплінарної справи має бути відмовлено, якщо очевидною метою подання скарги є спонукання судді до ухвалення певного судового рішення.

Таким чином, оцінка обґрунтованості дисциплінарних скарг здійснюється під час дисциплінарного провадження.

При цьому слід зауважити, що відповідно до частини шостої статті 31 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» матеріали судової справи (їх копії), пояснення від суддів чи прокурорів щодо судових справ можуть бути надані на вимогу Вищої ради правосуддя, її органу, члена Вищої ради правосуддя або дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя тільки щодо тих справ, розгляд яких закінчено. Отже, закон не вимагає від судді надання пояснень щодо справи, розгляд якої триває.

Крім того, відповідно до зазначеної норми член Вищої ради правосуддя, дисциплінарний інспектор Вищої ради правосуддя не можуть витребувати матеріали судових справ, розгляд яких не закінчено, крім випадків витребування копій матеріалів судової справи у разі подання дисциплінарної скарги з підстав, передбачених пунктом 2 частини першої статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Така позиція Вищої ради правосуддя відображена у значній кількості висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за результатами перевірки повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя, у яких йшлося про звернення / висловлення намірів про звернення учасників судових проваджень до Вищої ради правосуддя з дисциплінарними скаргами стосовно суддів (вхідні №№ 365/0/6-21, 1178/0/6-20, 3822/0/6-21, 5877/0/6-20).

Звернення до правоохоронних органів із заявою про вчинення суддею кримінального правопорушення

За змістом рішення Ради суддів України від 8 червня 2017 року № 34 зі змінами, внесеними рішенням Ради суддів України від 1 березня 2019 року № 13, подання учасником будь-якого судового провадження заяви про внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до закінчення судового розгляду справи відомостей про скоєння суддею кримінального правопорушення може свідчити про вплив на суд у разі, коли це здійснюється як тиск на суддю з

метою, зокрема, перешкодити виконанню судьями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо, що може мати ознаки кримінального правопорушення, передбаченого статтею 376 Кримінального кодексу України.

Слід враховувати, що відповідно до статті 2 КПК України завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

За змістом статей 55, 60, 214 Кримінального процесуального кодексу України кожній фізичній та юридичній особі надано право звернутися до правоохоронних органів із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення у разі виявлення обставин, що можуть свідчити про вчинення суддею злочину під час здійснення правосуддя.

Вища рада правосуддя дотримується правової позиції, згідно з якою реалізація особами передбачених законом прав, за відсутності ознак зловживання ними, не може бути розцінена як втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя. Перебування у процесуальному статусі учасника справи не може позбавити наданого законом права звертатися до уповноважених державних органів щодо перевірки дій судді на предмет наявності ознак правопорушень. Водночас завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину відповідно до статті 383 КК України має наслідком кримінальну відповідальність. При цьому здійснення кваліфікації таких неправомірних дій належить до компетенції правоохоронних органів.

Вища рада правосуддя затвердила висновки членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленнями суддів (вхідні №№ 13/0/6-21, 1649/0/6-21, 2673/0/6-21, 2675/0/6-21, 4879/0/6-20), які пов'язували втручання у їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя із зверненням до правоохоронних органів із заявою про вчинення суддею кримінального правопорушення.

Позапроцесуальне звернення до суду

Звернення до суду громадян, організацій чи посадових осіб, які відповідно до закону не є учасниками судового процесу, щодо розгляду конкретних справ судом не розглядаються, якщо інше не передбачено законом (частина друга статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Оцінюючи зміст надісланих звернень, слід виходити з того, що у постанові Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 року № 8 «Про

незалежність судової влади» надано роз'яснення, згідно з якими, зокрема, звернення до суду здійснюється у формі, порядку, випадках та особами, передбаченими процесуальним законом. Звернення у справах інших осіб у всіх випадках, а учасників процесу – поза випадками, передбаченими процесуальним законом, розгляду судами не підлягають.

Відповідно до процесуального закону саме головуючий у судовому засіданні керує ходом судового засідання, забезпечує додержання послідовності і порядку вчинення процесуальних дій, здійснення учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав і виконання ними обов'язків, спрямовує судовий розгляд на забезпечення повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин справи, усуваючи із судового розгляду все, що не має істотного значення для вирішення справи.

У значній кількості висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за результатами перевірки повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя звернуто увагу, що саме на головуючого у судовому засіданні покладено обов'язок, зокрема, спрямовувати судовий розгляд на забезпечення повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин справи, усуваючи із судового розгляду все, що не має істотного значення для вирішення справи (вхідні №№ 14/0/6-21, 2319/0/6-21, 2524/0/6-21, 3240/0/6-21, 3632/0/6-21).

Непідкорення розпорядженням головуючого, порушення порядку під час судового засідання, інші прояви зневаги до суду

Згідно із процесуальним законом учасники судового процесу, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов'язані беззаперечно виконувати розпорядження головуючого, додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку та утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил. За прояв неповаги до суду винні особи притягуються до відповідальності, встановленої законом.

Закон покладає на головуючого у судовому засіданні обов'язок щодо забезпечення дотримання вимог процесуального законодавства і підтримання авторитету судової влади шляхом застосування до порушників штрафних санкцій, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення.

У разі наявності в поведінці учасника судового процесу або осіб, присутніх в залі судового засідання, прояву неповаги до суду або встановлених у суді правил суддя не позбавлений можливості вирішити питання про ініціювання притягнення особи до відповідальності, встановленої законом.

Відповідно до статті 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в непідкоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про

явну зневагу до суду або встановлених у суді правил, мають наслідком адміністративну відповідальність.

Як роз'яснено у пунктах 3, 16 постанови Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 року № 8 «Про незалежність судової влади», суди повинні належним чином реагувати на порушення учасниками процесу та іншими присутніми в залі судового засідання особами встановленого законом і судом порядку розгляду справ та за наявності підстав вирішувати питання про притягнення винних у вчиненні таких порушень до відповідальності. У кожному випадку, коли буде встановлено, що особа вчинила умисні дії, які свідчать про неповагу до суду, необхідно вирішувати питання про притягнення винних до відповідальності за статтею 185³ КУпАП.

Таким чином, встановивши прояв неповаги до суду з боку учасника судового процесу або інших осіб, присутніх у судовому засіданні, суддя має вирішити питання про притягнення такої особи до встановленої законом відповідальності.

Вища рада правосуддя затвердила висновки членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленнями суддів (вхідні №№ 239/0/6-21, 1559/0/6-21, 3483/0/6-21, 5937/0/6-20), які пов'язували втручання у їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя із протиправною поведінкою під час судових засідань, висловлюваннями образливого характеру тощо.

Пред'явлення позову до судді

Відповідно до статті 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи.

Конституційний Суд України у пункті 4.2 Рішення від 23 травня 2001 року № 6-рп/2001 роз'яснив, що порядок здійснення правосуддя регламентується відповідним процесуальним законодавством України. Процесуальні акти і дії суддів, які стосуються вирішення питань підвідомчості судам спорів, порушення і відкриття справ, підготовки їх до розгляду, судового розгляду справ у першій інстанції, в касаційному і наглядовому порядку та прийняття у них судових рішень, належать до сфери правосуддя і можуть бути оскаржені лише в судовому порядку відповідно до процесуального законодавства України. Позасудовий порядок оскарження актів і дій суддів, які стосуються здійснення правосуддя, неможливий.

Таким чином, оскарження дій суддів (судів) щодо розгляду та вирішення справ, а також оскарження судових рішень поза порядком, передбаченим процесуальним законом, не допускається.

Оскарження вчинення (невчинення) судом (суддею) у відповідній справі процесуальних дій і ухвалених у ній рішень не може відбуватися шляхом ініціювання нового судового процесу проти суду (судді) (пункт 39 постанови Великої Палати Верховного Суду від 2 жовтня 2019 року у справі № 815/110/16 (провадження № 11-547ап/19)).

Слід звернути увагу, що суддя не може бути відповідачем у справі у спорах, які стосуються оскарження його дій / бездіяльності під час розгляду конкретної справи чи щодо ухвалення ним процесуальних рішень у справі, оскільки Конституцією України, чинним законодавством визначено інший правовий механізм оскарження як дій / бездіяльності судді, так і ухвалених ним рішень, зокрема, передбачено процедуру апеляційного та касаційного оскарження судових рішень, запроваджено механізм подання дисциплінарної скарги.

Відповідно до статті 55 Конституції України право на судовий захист є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина. Забезпечення прав і свобод потребує, зокрема, законодавчого закріплення механізмів (процедур), які створюють реальні можливості для здійснення кожним громадянином прав і свобод.

До таких механізмів належить структурована система судів і види судового провадження, встановлені державою. Судовий захист вважається найбільш дієвою гарантією відновлення порушених прав і свобод людини і громадянина (Рішення Конституційного Суду України від 9 вересня 2010 року № 19-рп/2010).

До повноважень Вищої ради правосуддя не належить встановлення обставин наявності чи відсутності спору між сторонами у справі, визначення належності відповідача у справі, оскільки такі повноваження є виключними повноваженнями суду, який розглядає відповідну справу.

Вища рада правосуддя затвердила висновки членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленнями суддів (вхідні №№ 2245/0/6-21, 3123/0/6-19, 3428/0/6-21, 3732/0/6-21).

V. Аналіз реагування на прийнятті Вищою радою правосуддя рішення за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя

Щодо реагування на рішення Вищої ради правосуддя про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за результатами розгляду повідомлень суддів та аналізу діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення гарантій незалежності суддів слід зазначити про таке.

Відповідно до частини четвертої статті 48, пункту 9 частини сьомої статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо

здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання.

Таким чином, повідомлення судді про втручання у його діяльність щодо здійснення правосуддя, надіслане Генеральному прокурору на виконання зазначених вимог Закону України «Про судоустрій і статус суддів», є повідомленням про вчинення стосовно судді злочину, передбаченого статтею 376 Кримінального кодексу України.

Статтею 131 Конституції України, статтями 3, 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» передбачено повноваження Вищої ради правосуддя вживати заходи з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

За результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя у 2021 році Вищою радою правосуддя ухвалено **96 рішень** про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. Як свідчить аналіз прийнятих рішень, одним рішенням Вища рада правосуддя може звертатися до кількох суб'єктів, а також вживати кілька заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, що збільшує кількість таких заходів порівняно з кількістю прийнятих рішень.

Зокрема, за результатами розгляду повідомлень у 2021 році Вища рада правосуддя зверталася до Офісу Генерального прокурора – 100 разів, Служби судової охорони – 12 разів, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури – 9 разів, тричі до Верховної Ради України та відповідного комітету Верховної Ради України, двічі до Державного бюро розслідувань та його територіального управління та по одному разу до Голови Служби судової охорони, Національного антикорупційного бюро України, міської та селищної рад, Служби безпеки України, Державної податкової служби України, Державної судової адміністрації України.

Звернення до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів, вчинених щодо суду, суддів, членів їх сімей, злочинів проти правосуддя, вчинених суддями

З метою підготовки узагальнення Вища рада правосуддя звернулася до Генерального прокурора з листом від 2 грудня 2021 року № 28648/0/9-21 про надання інформації про стан досудового розслідування у кримінальних провадженнях за фактами повідомлення суддів про втручання в їхню діяльність щодо здійснення правосуддя, щодо яких Вищою радою правосуддя ухвалювалися відповідні рішення.

Офіс Генерального прокурора листом від 14 грудня 2021 року № 09/1/2-125639вих-21 (вх. № 10035/0/8-21 від 15 грудня 2021 року) повідомив, що оскільки порушені у зверненні питання належать до компетенції Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Київської, Луганської, Львівської,

Миколаївської, Полтавської, Одеської, Рівненської, Сумської, Харківської, Черкаської, Чернігівської обласних і Київської міської прокуратур, його надіслано керівництву вказаних органів прокуратури та зобов'язано повідомити Вищу раду правосуддя у спосіб і строки, передбачені чинним законодавством.

За даними обласних прокуратур щодо надання інформації про стан досудового розслідування у кримінальних провадженнях за фактами повідомлення суддів про втручання в їхню діяльність під час здійснення правосуддя, за якими здійснювалася перевірка Вищою радою правосуддя, встановлено, що з **56** кримінальних проваджень:

у **3** провадженнях обвинувальні акти направлено до суду (у двох кримінальних провадженнях тривають судові розгляди, одне кримінальне провадження закрито у зв'язку зі смертю обвинуваченого (пункт 5 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України));

у **21** кримінальному провадженні прийнято рішення про закриття провадження на підставі частини першої статті 284 КПК України (в 19 випадках на підставі пункту 2 частини першої статті 284 КПК України – встановлена відсутність у діянні складу кримінального правопорушення; в одному випадку на підставі абзацу чотирнадцятого частини першої статті 284 КПК України – строк досудового розслідування, визначений статтею 219 КПК України, закінчився та жодній особі не повідомлено про підозру; в одному випадку на підставі пункту 9¹ частини першої статті 284 КПК України – існує нескасована постанова слідчого, дізнавача, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 цієї частини, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося з дотриманням вимог щодо підслідності;

в **1** кримінальному провадженні обласна прокуратура не здійснює нагляд;

у **31** кримінальному провадженні триває досудове розслідування, вживаються заходи, спрямовані на повне, швидке та неупереджене дослідження обставин кримінальних правопорушень та завершення досудових розслідувань у найкоротший строк.

Крім того, за результатами аналізу наявної на кінець 2021 року у Вищій раді правосуддя інформації встановлено, що із **17** кримінальних проваджень:

у **2** кримінальних провадженнях прийнято рішення про закриття на підставі пункту 2 частини першої статті 284 КПК України – встановлено відсутність у діянні складу кримінального правопорушення;

в **1** кримінальному провадженні триває комплексна судова лінгвістична (авторознавча та семантико-текстуальна) експертиза;

у **14** кримінальних провадженнях досудове розслідування триває.

Звернення до Офісу Генерального прокурора щодо забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддями

У 2021 році Вищою радою правосуддя за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя прийнято **22** рішення про звернення до Офісу Генерального

прокурора щодо забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддями, оскільки Вища рада правосуддя не має повноважень здійснювати кримінально-правову кваліфікацію протиправних дій, які порушують конституційний принцип незалежності суддів, та визначати міру відповідальності за них.

За результатами аналізу інформації, наданої Дніпропетровською, Запорізькою, Івано-Франківською, Київською, Сумською, Київською міською прокуратурами на лист Вищої ради правосуддя від 2 грудня 2021 року № 28648/0/9-21, встановлено, що за результатами розгляду повідомлень суддів до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено відомості за ознаками: кримінального правопорушення, передбаченого статтею 376 КК України, – у 5 кримінальних провадженнях; кримінального правопорушення, передбаченого статтею 377 КК України, – у 3 кримінальних провадженнях; кримінального правопорушення, передбаченого статтею 378 КК України, – в 1 кримінальному провадженні.

Із вказаних 9 кримінальних проваджень у 7 триває досудове розслідування, у 2 прийнято рішення про закриття проваджень на підставі пункту 2 частини першої статті 284 КПК України – встановлена відсутність у діянні складу кримінального правопорушення.

За результатами розгляду **одного** повідомлення не встановлено підстав для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Крім того, за результатами аналізу наявної на кінець 2021 року у Вищій раді правосуддя інформації встановлено, що за повідомленнями суддів до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено відомості за ознаками: кримінального правопорушення, передбаченого статтею 182 КК України, – 1 кримінальне провадження; кримінального правопорушення, передбаченого статтею 376 КК України, – 5 кримінальних проваджень; кримінального правопорушення, передбаченого статтею 377 КК України, – 1 кримінальне провадження.

Із вказаних 7 кримінальних проваджень у 6 триває досудове розслідування, в 1 прийнято рішення про закриття провадження на підставі пункту 2 частини першої статті 284 КПК України – встановлена відсутність у діянні складу кримінального правопорушення.

Також за результатами розгляду **трьох** повідомлень не встановлено підстав для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Звернення до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки законності та обґрунтованості невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за повідомленням суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя

Вища рада правосуддя дотримується послідовної позиції, що невнесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за повідомленням суддів про вчинене кримінальне правопорушення, а також

пересилання повідомлення суддів про втручання в їхню діяльність з одного правоохоронного органу до іншого є грубим порушенням вимог закону та бездіяльністю посадових осіб Офісу Генерального прокурора.

Згідно із частинами першою, другою, четвертою, сьомою статті 214 Кримінального процесуального кодексу України слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування, а дізнавач – керівником органу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівником органу досудового розслідування. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається. Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний протягом п'яти робочих днів з дня внесення таких відомостей з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до відповідного органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування.

З огляду на викладене повідомлення суддів, надіслані Генеральному прокурору, мають бути в обов'язковому порядку зареєстровані в ЄРДР та перевірені уповноваженими органами в межах здійснення досудового розслідування у відповідному кримінальному провадженні у строки, визначені статтею 214 КПК України.

У 2021 році Вищою радою правосуддя за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя прийнято **3 рішення** про звернення до Офісу Генерального прокурора щодо перевірки законності та обґрунтованості невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за повідомленням суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя.

У порядку реагування лише за одним повідомленням судді органами прокуратури внесено відомості до ЄРДР за ознаками злочину, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України, досудове розслідування у кримінальному провадженні триває.

За результатами розгляду одного повідомлення судді підстав для внесення відомостей до ЄРДР не встановлено і одне повідомлення судді надіслано до

Головного управління Національної поліції у місті Києві для вирішення в порядку статті 214 КПК України.

Звернення уваги Офісу Генерального прокурора на дотримання приписів статті 19 Конституції України, статті 214 Кримінального процесуального кодексу України щодо обов'язку уповноважених органів вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань у строки, визначені законом

У 2021 році Вищою радою правосуддя прийнято 2 рішення про звернення уваги Офісу Генерального прокурора на дотримання приписів статті 19 Конституції України, статті 214 Кримінального процесуального кодексу України щодо обов'язку уповноважених органів вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань у строки, визначені законом.

З інформації, наявної у Вищій раді правосуддя на кінець 2021 року, вбачається, що за результатами розгляду повідомлень суддів підстав для внесення відомостей до ЄРДР не встановлено.

Звернення уваги Офісу Генерального прокурора на необхідність забезпечення ефективного досудового розслідування у кримінальному провадженні

Вища рада правосуддя за результатами перевірки повідомлення заступника голови суду прийняла рішення про звернення уваги Офісу Генерального прокурора на необхідність забезпечення ефективного досудового розслідування у кримінальному провадженні, оскільки встановила, що досудове розслідування у кримінальному провадженні за фактом втручання у професійну діяльність суддів триває більш ніж два роки, що свідчить про його неефективність.

За результатами досудового розслідування слідчим винесено постанову про закриття вказаного кримінального провадження на підставі пункту 2 частини першої статті 284 КПК України (встановлена відсутність у діянні складу кримінального правопорушення).

Звернення щодо вжиття заходів до керівників обласних прокуратур щодо утримання від заяв та публічних висловлювань, які можуть підривати авторитет правосуддя та незалежність судової влади

Вища рада правосуддя за результатами перевірки повідомлення суддів прийняла рішення про звернення щодо вжиття заходів до керівників обласних прокуратур щодо утримання від заяв та публічних висловлювань, які можуть підривати авторитет правосуддя та незалежність судової влади, оскільки вважала, що форма викладу публікацій із застосуванням звинувачень суддів у вчиненні злочинів, їх оприлюднення, в тому числі на офіційних сторінках, явно виходить за межі допустимої критики діяльності органу судової влади та завдає шкоди авторитету судової влади, тому при публічному обговоренні судових справ необхідно утримуватися від критики зі звинуваченнями на адресу суддів.

У порядку реагування Офіс Генерального прокурора повідомив, що зауваження Вищої ради правосуддя щодо необхідності уникнення працівниками обласних прокуратур зайвої критики при публічному обговоренні судових справ взято до відома.

Звернення до Служби судової охорони щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення судів

Статтею 140 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, що судді, члени їхніх сімей та їхнє майно перебувають під особливим захистом держави. Служба судової охорони, органи правопорядку зобов'язані вживати необхідних заходів для забезпечення безпеки судді, членів його сім'ї, збереження їхнього майна, якщо від судді надійде відповідна заява.

Вчинені у зв'язку зі службовою діяльністю судді посягання на його життя і здоров'я, знищення чи пошкодження його майна, погроза вбивством, насильством чи пошкодженням майна судді, образа чи наклеп на нього, а також посягання на життя і здоров'я членів його сім'ї (батьків, дружини, чоловіка, дітей), погроза їм вбивством, пошкодженням майна мають наслідком відповідальність, установлену законом. Суддя має право на забезпечення засобами захисту, які йому надаються Службою судової охорони, утвореною відповідно до цього Закону.

Служба судової охорони здійснює підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу (стаття 160 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

У 2021 році Вищою радою правосуддя за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя прийнято **12 рішень** щодо невідкладного вжиття передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщення судів.

У порядку реагування Службою судової охорони в 4 випадках вжито передбачених законом заходів із забезпечення особистої безпеки суддів та охорони приміщень, у 8 випадках до ССО не надходили звернення про вжиття таких заходів. Разом із тим ССО було запропоновано надати відповідну охорону, проте судді відмовились від вжиття заходів для забезпечення особистої безпеки.

Звернення щодо притягнення до встановленої законом відповідальності адвокатів за вчинення дій, що можуть мати ознаки втручання в діяльність суддів, або щодо перевірки відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку у діях адвоката

Пунктом 2 частини першої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» передбачено, що Вища рада правосуддя з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя вносить до відповідних органів подання про притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії, що порушують гарантії незалежності суддів або підривають авторитет правосуддя.

У 2021 році Вищою радою правосуддя за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя прийнято 8 рішень про звернення до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо притягнення до встановленої законом відповідальності адвокатів за вчинення ними дій, що можуть мати ознаки втручання в діяльність судді.

У порядку реагування кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури прийнято стосовно адвокатів: 7 рішень про відмову в порушенні дисциплінарних справ, 1 рішення про закриття дисциплінарної справи.

Звернення до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області щодо врахування обставин під час оцінювання результатів стажування

Вища рада правосуддя прийняла рішення про звернення до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області щодо врахування обставин під час оцінювання результатів стажування, оскільки дійшла висновку, що дії стажиста адвоката негативно вплинули на авторитет правосуддя, частиною якого відповідно до положень Конституції України є адвокатура, а також на статус адвоката України, чим підірвали незалежність судової влади, престиж адвокатури та адвокатської діяльності.

У порядку реагування Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія Київської області направила рішення Вищої ради правосуддя до Ради адвокатів Київської області.

Звернення до Верховної Ради України стосовно вжиття заходів щодо недопущення народними депутатами дій, що можуть бути розцінені як втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя

У 2021 році Вищою радою правосуддя за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя прийнято 3 рішення про звернення до Верховної Ради України стосовно вжиття заходів щодо недопущення народними депутатами дій, що можуть бути розцінені як втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя.

У порядку реагування у двох випадках доведено до відома народних депутатів інформацію щодо неприпустимості втручання у діяльність судів і суддів, необхідності дотримання положень Конституції України щодо гарантування незалежності правосуддя в Україні, в одному випадку

повідомлено про звернення щодо надання інформації з питань, порушених у рішенні Вищої ради правосуддя.

Звернення уваги Державного бюро розслідувань на те, що процесуальна діяльність органів досудового розслідування не може порушувати гарантії незалежності суддів відповідно до статей 126, 129 Конституції України та статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

Вища рада правосуддя за результатами перевірки повідомлення судді прийняла рішення про звернення уваги Державного бюро розслідувань на те, що процесуальна діяльність органів досудового розслідування не може порушувати гарантії незалежності суддів відповідно до статей 126, 129 Конституції України та статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», оскільки запитання, які ставились судді слідчим територіального управління Державного бюро розслідувань під час допиту, можуть розцінюватися суддею як втручання органу досудового розслідування у її діяльність щодо здійснення правосуддя у конкретній справі, що негативно позначається на авторитеті правосуддя та підриває незалежність судової влади.

У порядку реагування Державне бюро розслідувань повідомило, що викладену в листі інформацію скеровано до структурних управлінь для ознайомлення та використання в роботі.

Звернення до Голови Служби судової охорони щодо надання інформації про стан виконання рішення Вищої ради правосуддя

Рішенням Вищої ради правосуддя від 15 квітня 2021 року № 850/0/15-21 «Про Звіт Голови Служби судової охорони» звернуто увагу Голови Служби судової охорони на необхідність неухильного забезпечення підтримання громадського порядку в судах, охорони приміщень судів, органів та установ системи правосуддя, а також на необхідність завершення у 2021 році взяття під охорону решти об'єктів органів системи правосуддя.

На виконання рішення Вищої ради правосуддя від 15 квітня 2021 року № 850/0/15-21 в частині заходів, які вживаються для завершення у 2021 році взяття під охорону об'єктів органів системи правосуддя, Служба судової охорони повідомила про вжиття низки організаційно-практичних заходів, спрямованих на завершення у 2021 році взяття під охорону всіх судів, органів та установ системи правосуддя, розміщених на території України (окрім тимчасово неконтрольованої). Попри те, що затверджений для ССО фонд оплати праці не забезпечує можливостей додаткового укомплектування вакантних посад підрозділів охорони, територіальні управління Служби судової охорони продовжують брати під охорону місцеві суди.

Звернення уваги посадових осіб Національного антикорупційного бюро України на необхідність утримання від заяв та публічних висловлювань, які можуть підривати авторитет правосуддя та незалежність судової влади

Вища рада правосуддя за результатами перевірки повідомлення суддів прийняла рішення про звернення уваги посадових осіб Національного антикорупційного бюро України на необхідність утримання від заяв та публічних висловлювань, які можуть підривати авторитет правосуддя та незалежність судової влади.

ВРП дійшла висновку, що форма викладу публікації із застосуванням звинувачень суддів в ухваленні неправосудних рішень, їх оприлюднення, в тому числі в соціальній мережі, на офіційній сторінці НАБУ, явно виходить за межі допустимої критики діяльності органу судової влади та завдає шкоди авторитету судової влади.

У порядку реагування Національне антикорупційне бюро України повідомило про розгляд рішення Вищої ради правосуддя.

Звернення уваги посадових осіб міської ради на неприпустимість вчинення дій, надання посадовими особами органу місцевого самоврядування публічних коментарів, які можуть бути розцінені як неправомірний вплив на суддів щодо здійснення правосуддя, що підриває незалежність судової влади та негативно позначається на авторитеті правосуддя

Вища рада правосуддя за результатами перевірки повідомлення суддів прийняла рішення про звернення уваги посадових осіб міської ради на неприпустимість вчинення дій, надання посадовими особами органу місцевого самоврядування публічних коментарів, які можуть бути розцінені як неправомірний вплив на суддів щодо здійснення правосуддя, що підриває незалежність судової влади та негативно позначається на авторитеті правосуддя.

Вища рада правосуддя вважала, що прийняття міською радою рішення «Про хід розгляду резонансних кримінальних справ», публічні висловлювання посадової особи органу місцевого самоврядування щодо упередженості суддів, негативна оцінка їхніх процесуальних рішень на предмет законності та обґрунтованості безумовно порушують конституційний принцип незалежності судової влади, а тому сам факт надання публічних коментарів щодо дій та процесуальних рішень суддів у конкретній судовій справі, розгляд якої не завершено, є таким, що підриває суспільну довіру до правосуддя та завдає шкоди авторитету правосуддя.

У порядку реагування міський голова повідомив про ознайомлення посадових осіб міської ради з рішенням Вищої ради правосуддя.

Звернення до селищної ради стосовно вжиття заходів щодо недопущення депутатом дій, які можуть бути розцінені як вплив на суддів та втручання в їхню діяльність щодо здійснення правосуддя, що негативно позначається на авторитеті правосуддя та посягає на незалежність судової влади

Вища рада правосуддя за результатами перевірки повідомлення судді прийняла рішення про звернення до селищної ради стосовно вжиття заходів

щодо недопущення депутатом дій, які можуть бути розцінені як вплив на суддів та втручання в їхню діяльність щодо здійснення правосуддя, що негативно позначається на авторитеті правосуддя та посягає на незалежність судової влади, оскільки дійшла висновку, що, звертаючись до голови апеляційного суду у справі із проханням щодо вчинення певних дій, депутат фракції політичної партії в селищній раді діяв не у спосіб та поза межами повноважень, що визначені чинним законодавством України.

У порядку реагування селищною радою проведено засідання постійної комісії ради з питань прав людини, законності, депутатської діяльності, етики та регламенту, розвитку та вдосконалення місцевого самоврядування, запобігання корупції, на якому депутату наголошено на необхідності та обов'язковості дотримання при здійсненні депутатських повноважень вимог Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» та інших норм чинного законодавства.

Звернення до Служби безпеки України щодо необхідності перевірки можливих протиправних дій співробітників за обставинами, викладеними у повідомленні судді

Статтею 25 Закону України «Про Службу безпеки України» визначено права, які надаються Службі безпеки України, її органам і співробітникам для виконання покладених на них обов'язків.

Відповідно до частини першої статті 35 Закону України «Про Службу безпеки України» співробітники Служби безпеки України самостійно приймають рішення в межах своїх повноважень. Вони повинні відмовитись від виконання будь-яких наказів, розпоряджень або вказівок, які суперечать чинному законодавству. За протиправні дії та бездіяльність вони несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Вища рада правосуддя прийняла рішення про звернення до Служби безпеки України щодо необхідності проведення перевірки можливих протиправних дій співробітників за обставинами, викладеними у повідомленні судді, оскільки вважала, що форма звернення працівників Служби безпеки України до судді не узгоджується з положеннями частини шостої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Конституції України щодо обов'язку поважати незалежність судді і не посягати на неї. Звернення у такій формі є неприпустимим.

У порядку реагування Служба безпеки України повідомила, що правові підстави для проведення службової перевірки у вказаному випадку відсутні, оскільки факти, зазначені у рішенні ВРП, досліджуються в межах кримінального провадження, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 359 Кримінального кодексу України.

Водночас Служба безпеки України інформувала, що викладена у зверненні інформація врахована відповідними підрозділами Служби безпеки України в оперативно-службовій діяльності.

Звернення щодо проведення перевірки дій службової особи, які можуть свідчити про порушення гарантій незалежності судді під час здійснення правосуддя, за обставинами, викладеними у повідомленні

Вища рада правосуддя за результатами перевірки повідомлення судді вирішила звернутися до Державної податкової служби України щодо проведення Департаментом відомчого контролю Державної податкової служби України перевірки дій службової особи Державної податкової служби України, які можуть свідчити про порушення гарантій незалежності судді, оскільки встановила, що в діях службової особи ДПС України вбачаються ознаки зловживання статтею 375 КК України як засобу тиску на суддю.

У порядку реагування Державна податкова служба України листом від 29 липня 2021 року поінформувала, що за результатами перевірки інформації, зазначеної у рішенні Вищої ради правосуддя, встановлено, що Державна податкова служба України діяла виключно в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законодавством України.

Звернення до Державної судової адміністрації України щодо проведення перевірки обставин за фактами, вказаними в повідомленні судді щодо отримання інформації про причини та тривалість відключення від водопостачання приміщення суду

Вища рада правосуддя за результатами перевірки повідомлення судді Амур-Нижньодніпровського районного суду міста Дніпропетровська прийняла рішення про звернення до Державної судової адміністрації України щодо проведення перевірки обставин за фактами, вказаними в повідомленні судді, щодо отримання інформації про причини та тривалість відключення від водопостачання у приміщенні суду.

У порядку реагування Державна судова адміністрація України повідомила про відновлення водопостачання.

VI. Огляд рішень Вищої ради правосуддя щодо вжиття інших заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя

Вища рада правосуддя є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів.

До повноважень Вищої ради правосуддя, визначених статтею 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», належить вжиття заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів.

Вища рада правосуддя вживає заходи, передбачені частиною першою статті 73 цього Закону, із власної ініціативи, за зверненням судді, судів, органів та установ системи правосуддя.

Відповідно до пункту 8 частини першої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» Вища рада правосуддя з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя вживає інших заходів, які є необхідними для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Вища рада правосуддя 2 лютого 2021 року із власної ініціативи прийняла рішення № 202/0/15-21, яким звернула увагу суддів Вищого антикорупційного суду на необхідність утримання від заяв, які негативно впливають на єдиний статус суддів, підривають авторитет правосуддя та дискредитують діяльність Вищої ради правосуддя як колегіального, незалежного конституційного органу державної влади та суддівського врядування.

28 січня 2021 року на офіційному вебсайті Вищого антикорупційного суду розміщено повідомлення під заголовком «Судді ВАКС схвалили заяву щодо забезпечення гарантій незалежності Вищого антикорупційного суду» з посиланням на рішення зборів суддів Вищого антикорупційного суду від 27 січня 2021 року № 2.

Вказаним рішенням схвалено заяву зборів суддів Вищого антикорупційного суду щодо забезпечення гарантій незалежності Вищого антикорупційного суду, у якій зазначено, зокрема, що діяльність Вищої ради правосуддя може становити загрозу незалежності Вищого антикорупційного суду, оскільки практична діяльність Вищої ради правосуддя під час здійснення дисциплінарних проваджень щодо суддів Вищого антикорупційного суду в окремих випадках не відповідає завданням конституційного органу державної влади та суддівського врядування та може нести в собі ризик підризу незалежності суду.

Вища рада правосуддя у рішенні наголосила на відсутності вибіркового підходу до розгляду дисциплінарних скарг стосовно суддів певних судів. Зазначила, що скарги, які надходять на розгляд Дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя, перевіряються, за результатами їх перевірки приймаються відповідні рішення з дотриманням вимог законодавства та з урахуванням практики Верховного Суду, який, у свою чергу, забезпечує процедуру оскарження таких рішень.

Здійснення дисциплінарних проваджень щодо суддів Вищого антикорупційного суду не може розцінюватися як втручання у їхню діяльність щодо здійснення правосуддя, оскільки процедура дисциплінарних проваджень щодо суддів, у тому числі суддів Вищого антикорупційного суду, забезпечується згідно з вимогами чинного законодавства лише Дисциплінарними палатами Вищої ради правосуддя.

Вища рада правосуддя також звернула увагу, що Вищий антикорупційний суд як вищий спеціалізований суд є частиною системи судоустрою України, судді цього суду мають єдиний статус судді нарівні із суддями інших судів, а тому заяви щодо забезпечення гарантій незалежності Вищого

антикорупційного суду у зв'язку зі здійсненням дисциплінарних проваджень стосовно суддів Вищого антикорупційного суду є безпідставними та мають на меті запровадити невідзвітність суспільству та законодавству України суддів вказаного суду, що неприпустимо в суверенній, демократичній та правовій державі, якою згідно з Конституцією України є Україна.

Враховуючи, що вказана заява несе загрозу авторитету правосуддя, Вища рада правосуддя дійшла висновку про наявність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя шляхом звернення до суддів Вищого антикорупційного суду щодо необхідності утримання від подібних заяв, які негативно впливають на єдиний статус суддів, підривають авторитет правосуддя та дискредитують діяльність Вищої ради правосуддя як колегіального, незалежного конституційного органу державної влади та суддівського врядування.

За результатами розгляду звернення виконувача обов'язків Голови Верховного Суду України Гуменюка Василя Івановича, судді Верховного Суду України Пошви Богдана Миколайовича, а також інших звернень суддів Верховного Суду України, в яких повідомлялося про порушення прав суддів та працівників апарату Верховного Суду України, які пов'язані з правовим статусом Верховного Суду України та правовим статусом суддів Верховного Суду України, зокрема в частині неналежного фінансування і виплати суддівських винагород та заробітних плат, Вищою радою правосуддя 4 березня 2021 року ухвалено рішення № 577/0/15-21 щодо звернення до Верховної Ради України із пропозицією щодо невідкладного приведення положень чинного законодавства України щодо Верховного Суду України у відповідність до Рішення Конституційного Суду України від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020.

За результатами розгляду звернення голови Громадської організації «Всеукраїнська асоціація суддів у відставці» Нев'ядомського Д.В., в якому висловлено прохання сприяти відновленню законних прав та інтересів суддів у відставці шляхом розгляду звернення на засіданні Вищої ради правосуддя та вжиття належних заходів реагування у зв'язку з прийняттям Конституційним Судом України Рішення від 15 квітня 2020 року № 2-р(II)/2020, Вищою радою правосуддя 9 грудня 2021 року ухвалено рішення № 2306/0/15-21 щодо звернення до Верховної Ради України із пропозицією щодо приведення положень законодавства України у відповідність до Рішення Конституційного Суду України від 15 квітня 2020 року № 2-р(II)/2020 з метою поновлення права соціального захисту суддів, щодо яких у період з 1 квітня 2014 року по 30 вересня 2016 року Верховною Радою України прийнято рішення про звільнення з посади у відставку.

18 листопада 2021 року Вища рада правосуддя із власної ініціативи прийняла рішення № 2229/0/15-21 про публічне звернення (публічне звернення до Президента України В.Зеленського щодо призначення суддів).

У рішенні зазначено, що на виконання визначених законом повноважень Вищою радою правосуддя внесено Президенту України 135 подань про призначення на посади суддів, вказані подання перебували в Офісі Президента України.

Враховуючи численні звернення професійних суддівських та адвокатських об'єднань, що надходять до Вищої ради правосуддя та Офісу Президента України, щодо кадрового дефіциту у судах та необхідності заповнення вакантних посад суддів, Вища рада правосуддя вважала за необхідне звернутися з публічним зверненням до Президента України із проханням видати укази про призначення на посади суддів кандидатів, стосовно яких Вищою радою правосуддя внесені відповідні подання, оскільки наявність великої кількості вакантних суддівських посад та нездійснення правосуддя у судах призводять до порушення конституційного права громадян на судовий захист та обмежують гарантії доступу громадян до правосуддя, що негативно впливає на авторитет правосуддя та підриває довіру громадян до судової влади загалом. Крім того, 51 суддя, яких призначено на посаду указами Президента України, не мають повноважень на здійснення правосуддя, оскільки очікують складення присяги.

Отже, з метою вирішення питання заповнення вакантних посад суддів, недопущення припинення роботи судових установ і порушення права громадян на доступ до правосуддя, враховуючи звернення професійних суддівських та адвокатських об'єднань, реалізуючи повноваження, встановлені пунктом 7 частини першої статті 131 Конституції України та пунктом 4 частини першої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», керуючись статтею 34 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», Вища рада правосуддя звернулася з публічним зверненням до Президента України В.Зеленського як гаранта Конституції України із проханням видати укази про призначення на посади суддів кандидатів, стосовно яких Вищою радою правосуддя внесені відповідні подання, та привести до присяги 51 суддю, призначеного на посаду.

Висновки

Метою проведеного узагальнення було висвітлення діяльності Вищої ради правосуддя під час реалізації її повноважень щодо вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. У цьому документі також йдеться про правові засади розгляду Вищою радою правосуддя повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя. Під час підготовки узагальнення здійснено загальний огляд повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність щодо здійснення правосуддя, які надійшли до Вищої ради правосуддя у 2021 році, а також прийнятих Вищою радою правосуддя рішень за результатами їх розгляду. Проаналізовано прийняті Вищою радою правосуддя рішення про вжиття

заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, реагування на прийняті Вищою радою правосуддя рішення за результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя, здійснено огляд рішень Вищої ради правосуддя щодо вжиття інших заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Протягом 2021 року до Вищої ради правосуддя надійшло 283 повідомлення про втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, з яких 7 повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя іншими суддями, які відповідно до частини третьої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» розглядаються в порядку, визначеному цим Законом для розгляду дисциплінарних скарг, та 1 повідомлення, розглянуте в порядку, визначеному Законом України «Про звернення громадян».

Кількість повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя, що надійшли до Вищої ради правосуддя у 2021 році, на 61 повідомлення, тобто 18 % $((344-283):344 \times 100 \approx 18 \%)$, менша, ніж кількість повідомлень, які надійшли у 2020 році, що може свідчити про зменшення випадків втручання у діяльність суддів під час здійснення правосуддя.

Зокрема, 250 повідомлень надійшло від суддів місцевих судів, 27 повідомлень – від суддів апеляційних судів, 2 повідомлення – від суддів Верховного Суду, 4 повідомлення – від суддів Вищого антикорупційного суду. Таким чином, переважна більшість повідомлень, які надійшли до Вищої ради правосуддя, стосується суддів місцевих судів.

Найбільша кількість повідомлень надійшла від суддів судів, розташованих у місті Києві та Київській області, – 58. На другому місці за кількістю надісланих повідомлень суди міста Дніпра та Дніпропетровської області (33), на третьому – суди міста Харкова та Харківської області (32). Найменше повідомлень надійшло до Вищої ради правосуддя від суддів Івано-Франківської, Чернівецької, Тернопільської, Кіровоградської областей.

Найбільша кількість повідомлень про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя надійшла до Вищої ради правосуддя у лютому 2021 року (34), найменша – у жовтні 2021 року (12).

Як вбачається з аналізу повідомлень, у 2021 році до Вищої ради правосуддя надійшло 272 повідомлення про втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя від одного судді та 11 повідомлень від декількох суддів. Таким чином, протягом вказаного періоду до Вищої ради правосуддя з повідомленнями про втручання у діяльність щодо здійснення правосуддя звернулися 305 суддів.

Протягом 2021 року 19 суддів зверталися до Вищої ради правосуддя більш ніж один раз.

За даними Інформаційно-аналітичного звіту про діяльність Вищої ради правосуддя у 2021 році, як вбачається з повідомлень суддів, в діяльність щодо

здійснення правосуддя втручаються переважно громадяни та громадські об'єднання, засоби масової інформації (194 випадки). Серед суб'єктів втручань, про які повідомляли судді, були також уповноважені особи правоохоронних органів, адвокати та представники, народні депутати України, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, судді та інші особи.

Найпоширенішою підставою для звернення суддів до Вищої ради правосуддя з повідомленням про втручання в діяльність було здійснення психологічного тиску на суддю (надсилання звернень, скарг, публікація і поширення недостовірної інформації, образи та погрози в залі суду тощо) (247 випадків).

У 2021 році Вищою радою правосуддя розглянуто **334 повідомлення** про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя з урахуванням повідомлень, які надійшли за минулий період, що на 16 повідомлень (5 % $((350-334):350 \times 100 \approx 5 \%)$) менше, ніж у 2020 році (350 повідомлень).

Залишок повідомлень суддів про втручання в діяльність щодо здійснення правосуддя, які перебували на розгляді у Вищій раді правосуддя станом на 31 грудня 2021 року, становив 51 повідомлення.

За результатами розгляду повідомлень суддів про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя за вказаний період Вищою радою правосуддя ухвалено **152 рішення** (у 2020 році – 133 рішення), з яких:

56 рішень про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (затверджено 208 висновків членів Вищої ради правосуддя, розглянуто 220 повідомлень) (у 2020 році ухвалено 61 рішення, затверджено 241 висновок членів Вищої ради правосуддя, розглянуто 257 повідомлень);

96 рішень про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (розглянуто 114 повідомлень) (у 2020 році ухвалено 72 рішення (розглянуто 93 повідомлення)).

У відсотковому співвідношенні за результатами розгляду 334 повідомлень прийнято такі рішення: 34 % $(114:334 \times 100 \approx 34 \%)$ – про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, 66 % $(220:334 \times 100 \approx 66 \%)$ – про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відмову у вжитті таких заходів.

Як вбачається з аналізу прийнятих Вищою радою правосуддя рішень про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, у переважній більшості випадків Вища рада правосуддя зверталася до Офісу Генерального прокурора – 100 разів, Служби судової охорони – 12 разів, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури – 9 разів, тричі до Верховної Ради України та відповідного комітету Верховної Ради України, двічі до Державного бюро розслідувань та його територіального управління, та

по одному разу до Голови Служби судової охорони, Національного антикорупційного бюро України, міської та селищної рад, Служби безпеки України, Державної податкової служби України, Державної судової адміністрації України.

Узагальненням практики розгляду Вищою радою правосуддя у 2021 році повідомлень суддів про втручання в їхню діяльність визначено, що Рада приймала рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя у випадках повідомлення суддею про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя з таких підстав:

1) виклик судді до правоохоронних органів для допиту як свідка у кримінальному провадженні. Радою визнавалось, що у конкретному випадку запитання, які ставили судді під час допиту, можуть розцінюватися суддею як втручання органу досудового розслідування в його діяльність щодо здійснення правосуддя у конкретній справі, що негативно позначається на авторитеті правосуддя та підриває незалежність судової влади;

2) проведення обшуку. Радою встановлено, що дії посадових осіб органу досудового розслідування пов'язані з необхідністю проведення слідчих дій у кримінальному провадженні, а отже, не мали на меті перешкодити здійсненню суддями правосуддя. Разом із тим вказано, що межі повноважень органів досудового розслідування на вчинення зазначених дій та їх обґрунтованість можуть бути перевірені лише у спосіб, передбачений Кримінальним процесуальним кодексом України. Аналіз дій правоохоронних органів у кримінальних провадженнях, а також оцінку зібраних під час досудового розслідування доказів з точки зору належності, допустимості, достовірності, достатності та взаємозв'язку може бути зроблено судом під час судового розгляду кримінального провадження;

3) внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей за фактом неналежного виконання суддею службових обов'язків (стаття 367 Кримінального кодексу України тощо) та тимчасового доступу до речей і документів. Вища рада правосуддя дотримувалась позиції, згідно з якою внесення слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про прийняття суддею завідомо неправосудного рішення або вчинення іншого злочину під час здійснення правосуддя є можливим виключно у випадку виявлення ознак такого кримінального правопорушення, які будуть достатніми для подальшого повідомлення судді про підозру та складення і направлення до суду обвинувального акта у максимально короткий строк. Вища рада правосуддя також неодноразово наголошувала, що правоохоронним органам необхідно проводити слідчі та інші передбачені кримінальним процесом дії щодо суддів з огляду на авторитет правосуддя, зважаючи на можливість виникнення значного суспільного резонансу, що негативно вплине на авторитет судової влади, та визначені Конституцією і законами України гарантії незалежності суддів, оскільки за певних обставин їх проведення може сприйматися та тлумачитися як тиск на суд і втручання в його діяльність;

4) перевищення службових повноважень (зловживання службовими повноваженнями) працівником правоохоронного органу. Радою встановлено, що органами прокуратури внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочато досудове розслідування за частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України за ознаками втручання в діяльність судових органів;

5) критика діяльності органу судової влади з боку правоохоронних органів. Вища рада правосуддя вважала, що хоча публікації НАБУ в мережі Інтернет містять оцінку процесуальних дій суддів під час розгляду справ, вони не мають на меті втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, однак форма викладу таких публікацій – зі звинуваченнями суддів в ухваленні неправосудних рішень, їх оприлюднення, в тому числі в соціальній мережі на офіційній сторінці НАБУ, явно виходить за межі допустимої критики діяльності органу судової влади та завдає шкоди авторитету судової влади. Тому при публічному обговоренні судових справ необхідно утримуватися від критики з використанням звинувачень на адресу суддів;

6) використання спеціальних технічних засобів отримання інформації (стаття 359 Кримінального кодексу України). Вищою радою правосуддя встановлено, що правоохоронними органами розпочато кримінальні провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 359 Кримінального кодексу України;

7) неприпустимість тиску на суд з боку прокурорів. Рада вважала, що наявність кримінального провадження у жодному разі не повинна використовуватися як засіб впливу на суддю, спонукання його до певної поведінки або як помста за прийняте у справі рішення. Крім того, органам прокуратури при публічному обговоренні судових справ необхідно утримуватися від критики з використанням звинувачень на адресу суддів;

8) неефективність досудового розслідування у кримінальних провадженнях за фактами втручання в професійну діяльність суддів. Радою визнавалось, що правоохоронні органи не вживають належних заходів для здійснення ефективного розслідування повідомлених суддями обставин та притягнення винних осіб до передбаченої законом відповідальності. Також Вищою радою правосуддя встановлено, що досудове розслідування у кримінальному провадженні за фактом втручання в професійну діяльність суддів триває більш ніж два роки, що свідчить про його неефективність;

9) втручання з боку народних депутатів, депутатів місцевих рад, представників органів виконавчої влади та інших осіб. Радою визнавалось, що відповідні дії (звернення до голови суду із пропозицією щодо прийняття певного рішення стосовно конкретної судової справи; звернення до суду апеляційної інстанції із наданням оцінки рішенню суду першої інстанції, із вказівкою про його направлення для відповідного реагування та проханням поінформувати про результати розгляду і вжиті заходи; поширення з метою негативного висвітлення процесуальних дій суддів у зв'язку з ухваленням рішення у кримінальній справі, розгляд якої не завершений, та надання оцінки

прийнятому судовому рішенню, що належить до виключної компетенції суду) здійснено не у спосіб та поза межами повноважень, що визначені чинним законодавством України. Вища рада правосуддя зазначала, що такі дії можуть бути розцінені як вплив та втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, що негативно позначається на авторитеті правосуддя та посягає на незалежність судової влади;

10) втручання з боку адвокатів (звернення адвоката до суду із клопотаннями, зміст яких зводився до обіцянки надати перевагу у вигляді грошових коштів (подарунка) у разі ухвалення рішення у справі на користь однієї із сторін), оскільки такі дії негативно вплинули на авторитет правосуддя, частиною якого відповідно до положень Конституції України є адвокатура, статус адвоката України, тим самим підірвали незалежність судової влади, престиж адвокатури та адвокатської діяльності;

11) зловживання правом на проведення мирних зібрань (намагання потрапити до залу судового засідання на розгляд справи, незважаючи на тимчасову заборону пропуску до приміщення суду осіб, які не є учасниками судових засідань, у зв'язку із запровадженням карантину; пікетування суду; проведення протягом кількох днів мітингів біля приміщення суду, звинувачення в незаконному розгляді справи, використання плакатів та розміщення в мережі Інтернет відповідної публікації з коментарями щодо розгляду справи; висловлення погроз на адресу суддів), що може свідчити про порушення гарантій незалежності суддів, про тиск на суддів, а також сформувати у суспільстві уявлення про безкарність протиправного впливу на судову систему та негативно позначитися на її незалежності загалом;

12) висловлення погроз на адресу суддів. Радою визнавалося, що адресовані суддям погрози дають обґрунтовані підстави для занепокоєння щодо їхньої безпеки, безпеки їхніх близьких та працівників суду, а отже, створюють реальну загрозу суддівській незалежності;

13) знищення майна судді. Рада визнавала, що дії невідомих осіб, а саме пошкодження майна, що належить судді, які попередньо кваліфіковані правоохоронним органом за частиною другою статті 194 Кримінального кодексу України за ознаками умисного знищення або пошкодження чужого майна, можуть викликати обґрунтоване занепокоєння, у тому числі щодо власної безпеки судді, що створює реальну загрозу суддівській незалежності;

14) складення заповіту на користь судді. Радою визнавалось, що складення напередодні судового розгляду справи заповіту на користь судді є намаганням дискредитувати суддю та судову систему в цілому; маніпулювати автоматизованим розподілом судової справи між суддями з метою змінити суддю, визначеного для розгляду цієї справи; створити штучні перешкоди у здійсненні правосуддя. Також Вищою радою правосуддя встановлено, що за фактами, викладеними в повідомленнях суддів, здійснювалось розслідування злочинів у кримінальних провадженнях за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України;

15) використання, поширення персональних даних суддів та членів їхніх сімей. Радою в конкретних випадках визнавалось, що поширення персональних даних судді може викликати обґрунтоване занепокоєння щодо власної безпеки, що створює реальну загрозу суддівській незалежності;

16) надсилання грошових коштів суддям, оскільки визнавалось, що можливе вчинення щодо судді кримінального правопорушення, передбаченого статтею 369 Кримінального кодексу України, за ознаками прийняття пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди службовій особі, крім завдання шкоди окремій особі, спрямоване на підрив авторитету правосуддя в цілому. Такі дії грубо порушують гарантії суддівської незалежності;

17) підроблення судових рішень та інших офіційних документів. Радою визнавалось, що підроблення судових рішень та інших документів може мати наслідком порушення основних засад судочинства та завдань суду, встановлених Конституцією України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів», та нести загрозу авторитету правосуддя. Також Вищою радою правосуддя встановлено, що перевірку повідомлених суддями обставин здійснюють правоохоронні органи в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

18) завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення. Радою встановлено, що правоохоронними органами розпочато кримінальні провадження, внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 383 Кримінального кодексу України, за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину;

19) звернення до суду та намагання вплинути на суд у позапроцесуальний спосіб (телефонні дзвінки, sms-повідомлення). Радою визнавалось, що телефонні дзвінки, надіслання на особистий номер телефону судді повідомлень, зміст яких стосується професійної діяльності судді або розгляду конкретної справи, є позапроцесуальною формою звернення і розгляду судом не підлягають. Подібні звернення не узгоджуються з положеннями частини шостої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо обов'язку поважати незалежність судді і не посягати на неї та є неприпустимими. Крім того, такі дії можуть викликати у судді обґрунтоване занепокоєння щодо власної безпеки та безпеки членів сім'ї, що створює реальну загрозу суддівській незалежності. У такий спосіб здійснюється тиск на суддю, що може вплинути на його подальшу діяльність, зокрема на прийняття певного судового рішення у справі;

20) поширення публікацій, прояв неповаги до суду, перешкоджання роботі суду. Радою у конкретних випадках було встановлено, що перевірку повідомлених суддями обставин здійснюють правоохоронні органи в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України.

Вища рада правосуддя у 2021 році ухвалювала рішення про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя у випадках, коли судьями повідомлялося про відповідні факти з підстав:

1) заявлення відводу судді. Вища рада правосуддя дотримується позиції, що заявлення відводу судді є процесуальним правом учасників справи. Доводи, що наводяться на обґрунтування таких заяв, відповідають правовій позиції особи стосовно питань, пов'язаних із розглядом справи, і не можуть бути підставою для вжиття заходів щодо забезпечення суддівської незалежності. Заявлення судді невмотивованих та надуманих відводів може свідчити про зловживання процесуальними правами, а не про вчинення тиску на суд, тому суд має реагувати на такі випадки самостійно в порядку, визначеному процесуальним законом. Отже, не можуть розцінюватися як втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя передбачені процесуальним законом форми реалізації сторонами своїх процесуальних прав;

2) звернення з дисциплінарною скаргою на дії судді. Вища рада правосуддя вважає, що саме по собі звернення учасника судового провадження із дисциплінарною скаргою до Вищої ради правосуддя до закінчення судового розгляду справи не є ознакою впливу на суд чи втручання в діяльність суду, крім випадку, коли це здійснюється як тиск на суддю з метою, зокрема, перешкодити виконанню судьями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення, що може мати ознаки кримінального правопорушення, передбаченого статтею 376 Кримінального кодексу України;

3) звернення до правоохоронних органів із заявою про вчинення суддею кримінального правопорушення. Вища рада правосуддя дотримується правової позиції, згідно з якою реалізація особами передбачених законом прав, за відсутності ознак зловживання ними, не може бути розцінена як втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя. Перебування у процесуальному статусі учасника справи не може позбавити наданого законом права звертатися до уповноважених державних органів щодо перевірки дій судді на предмет наявності ознак правопорушень. Водночас завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину відповідно до статті 383 Кримінального кодексу України має наслідком кримінальну відповідальність. При цьому здійснення кваліфікації таких неправомірних дій належить до компетенції правоохоронних органів;

4) позапроцесуальне звернення до суду. Вища рада правосуддя дотримується правової позиції, що звернення до суду здійснюється у формі, порядку, випадках та особами, що передбачені процесуальним законом. Звернення у справах інших осіб у всіх випадках, а учасників процесу – поза випадками, передбаченими процесуальним законом, розгляду судами не підлягають;

5) невідкорення розпорядженням головуючого, порушення порядку під час судового засідання, інші прояви зневаги до суду. Вища рада правосуддя вважає, що у разі наявності в поведінці учасника судового процесу або осіб, присутніх

у залі судового засідання, прояву неповаги до суду або встановлених у суді правил суддя не позбавлений можливості вирішити питання про ініціювання притягнення особи до відповідальності, встановленої законом;

б) пред'явлення позову до судді. Вища рада правосуддя дотримується правової позиції, що суддя не може бути відповідачем у справі у спорах, які стосуються оскарження його дій / бездіяльності під час розгляду конкретної справи чи щодо ухвалення ним процесуальних рішень у справі, оскільки Конституцією України, чинним законодавством визначено інший правовий механізм оскарження як дій / бездіяльності судді, так і ухвалених ним рішень, зокрема передбачено процедуру апеляційного та касаційного оскарження судових рішень, запроваджено механізм подання дисциплінарної скарги.